

KULTURSKOLEUTVALGET

Kulturskoleløftet

Kulturskole for alle

07. 09. 2010

Forord

Den 22. desember 2009 oppnevnte Kunnskapsdepartementet et utvalg som blant annet skulle se nærmere på de utfordringene og mulighetene som ligger i et styrket samarbeid mellom kulturskolen, grunnskolen og SFO, og gi forslag til hvordan ulike kulturskoleaktiviteter og andre kulturaktiviteter bedre kan legges inn i tilknytning til skoledagen. Utvalget ble bedt om å se nærmere på aktivitetenes kvalitet, pris og tilgjengelighet.

En hovedmålsetting for utvalgets arbeid har vært å synliggjøre ulike alternativer som bidrar til å sikre et forsterket og likeverdig kulturskoletilbud for flere barn til en rimelig pris, med god kvalitet og en effektiv utnyttelse av ressursene. Utvalget har hatt nær kontakt med relevante kunst-, kultur- og skolefaglige organisasjoner, institusjoner og utvalg.

Utvalget legger med dette fram sin rapport som inneholder utvalgets syn på de temaer som er beskrevet i mandatet og forslag til lovendringer, tiltak, forskrift og tilskuddsordninger. Utvalgets oppdrag er dermed avsluttet.

Oslo, 7. september 2010

Hans Ole Rian
Leder

Line Aunaas
Vasuky Jayapalan
Nina Vestby

Aud Folkestad
Alexander Krohg Plur

Trygg Jakola
Oddvin Vatilestad

Maj-Liss Grynning Mydske
Utvalgssekretær

Innhold

Forord	3
1. Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn	6
1.2 Kulturskoleløftet i Kulturløftet II	15
1.3 Kulturskoleutvalgets mandat, sammensetting og sekretariat	16
1.4 Utvalgets arbeidsmåter internt og eksternt	19
1.5 Sammendrag av utvalgets innstilling	20
2. Utdypende drøfting av mandatet	24
2.1 Mandatets innledning om mål og virkemidler for ”kulturskoleløftet”	24
2.2 Mandatets innledning om utredningsutvalgets arbeid	25
2.3 Mandatets vekt på faglig kompetanseutvikling, bredere deltakelse, rimelig pris og et bredt og variert tilbud i den inkluderende og flerkulturelle norske hverdagen	26
2.4 Mandatets vekt på lokale variasjoner i innhold og organisering av kulturskolevirksomhetene	28
2.5 Nasjonale rammer og føringer for et kulturskoletilbud for ”alle barn som ønsker det” og kommunenes prioriteringer	30
2.6 Mandatets vekt på 6-10 åringene: Samarbeidet kulturskole/SFO/grunnskole/DKS m.fl.	30
2.7 Den nødvendige oppfølgingen blant eldre barn og unge	31
3. Kunst og kultur for og med barn og unge er viktig	32
3.1 Den estetiske egenverdi for personlig dannelse	32
3.2 Kunstfagenes plass i grunnopplæringen	33
3.3 Estetiske arbeidsmåter i ulike fag.....	36
3.4 Kunstfagenes egenverdi og instrumentell verdi	38
3.5 Utviklingen av SFO og kulturdimensjonen i SFO	39
3.6 Kulturskolen som kommunalt ressurscenter	43
4. Oversikt over kulturtilbud for barn 6 - 10 år – og blant eldre barn og unge	46
4.1 Skolens opplæring og innhold i kunsthag, knyttet til lærerkompetanse	46
4.2 Skolefritidsordningene (SFO)	49
4.3 Kulturskolene	50
4.4 Den kulturelle skolesekken	55
4.5 Frivillige organisasjoner	61
4.6 Andre kulturarenaer for barn og unge	64
4.7 Betydningen av kontinuitet i kulturtilbudene for/blant barn og unge etter 10-årsalderen	67
5. Kulturskolenes samarbeid med ulike aktører	69
5.1 Utvikling av samarbeid	69
5.2 De samme barn og unge – og ofte de samme lærerne	70
5.3 Oversikt over ulike former og grader av samarbeid	73

5.4 Samarbeid kulturskole og grunnskole	76
5.5 Samarbeid kulturskole, SFO og grunnskole	78
5.6 Samarbeid kulturskole og ulike lag og organisasjoner	79
5.7 Samarbeid med Den kulturelle skolesekken (DKS)	80
5.8 Samarbeid for og med eldre barn og unge	82
5.9 Samarbeid for og med barnehagen	83
5.10 Oppsummering	84
6. Forslag til utviklingsoppgaver	87
6.1 Sammendrag av mandatets føringer – og sammenhengen mellom dem	87
6.2 ”Kulturskoletilbud til alle barn som ønsker det”	89
6.3 ”Et bredt, variert og mangfoldig tilbud”	90
6.4 ”Tilbud for elever i den inkluderende og flerkulturelle norske skolehverdagen”	92
6.5 ”Oppnå faglig utvikling... og en effektiv utnyttelse av den faglige kompetansen som finnes”	94
6.6 ”Vurdere gruppebaserte kulturskoletilbud opp mot og i tillegg til mer individuelt rettede talentutvikling”	95
6.7 ”Legge til rette for synliggjøring av kulturskolen”	97
6.8 Lederutvikling	98
6.9 Økonomiske resurser	99
7. Lovgrunnlag, budsjetter og andre føringer for kulturskolens utvikling	101
7.1 Kulturskolens lovgrunnlag	101
7.2 Kulturskolens økonomiske ramme	101
7.3 Nasjonale mål i Kulturskoleløftet – og lokale prioriteringer	102
7.4 Forslag til endring av struktur og rammer for kulturskolevirksomheten	104
8. Evalueringsmodeller, tiltak og støtteordninger	109
8.1 Forskningsbasert evaluering	109
8.2 Forskningsbehov framover knyttet til forskningsmangler bakover	110
8.3 Stimuleringsmidler	110
8.4 Utvalgets forslag til evaluering	112
Litteraturliste	114
Vedlegg A: Forskrift	118
Vedlegg B: Oversikt over høringsinstanser	120
Vedlegg C: Oversikt over fagmiljøer/organisasjoner/institusjoner som har gitt skriftlige innspill til Kulturskoleutvalget	121
Vedlegg D: Kulturskoleundersøkelsen 2010	123

1. Innledning

I dette innledningskapitlet redegjøres det for bakgrunnen for oppnevningen av Kulturskoleutvalget. Først en oversikt over utvikling i grunnopplæringen, fra 1. til 13. årstrinn, gjennom ulike faser de siste 20 år (1.1a). Deretter oversikt over kulturskolens utvikling fra 1970-tallet og fram til dagens situasjon (1.1b). Det redegjøres så for Kulturskoleløftet (1.2), oppnevningen av Kulturskoleutvalget, mandatet, sammensetningen og sekretariatet (1.3) samt for arbeidet i utvalget (1.4). Siste del av kapitlet er en oppsummering av utvalgets forslag (1.5).

1.1 Bakgrunn

a) Sentrale utviklingstrekk i skole fra 1990-tallet og fram til Kunnskapsløftet 06

Enhetsskolen har vært det bærende prinsippet for grunnopplæringen i Norge i mange tiår og er fremdeles det overordnede utdanningspolitiske prinsippet. Enhetsskolen skal være en skole for alle med enhetlig innhold og nasjonalt preget av felles verdier.

Innenfor denne ”malen” har det vært gjennomført skolereformer i Norge omtrent hvert 10. år. Disse har medført endringer i så vel struktur i opplæringen som i læreplaner.

Fra 1971 til 1997 var den obligatoriske grunnskolen 9 år for barn i alderen 7 til 16 år. En lovendring i 1994 senket skolestart fra 7 til 6 års alder, og fra 1997 ble den obligatoriske grunnskolen, for alle barn i alderen 6 – 16 år, en 10-årig grunnskole.

Reform 94

I 1994 ble det gjennomført en skolereform for videregående opplæring, Reform 94, som var hjemlet i St.meld. nr 33 (1991-92) *Kunnskap og kyndighet*. Denne meldingen og Innst. S nr 200 (1991-92) fra Stortinget hjemlet en rett for all ungdom til minimum 3 års heltid videregående opplæring. Reform 94 er derfor blitt omtalt som en rettighetsreform. Men det var også behov for andre endringer, både i organisering, struktur og dimensjonering (strukturereform).

I tillegg var det behov for endringer i innholdet i videregående opplæring. Grunnkursene ble innholdsmessig bredere, mindre spesialiserte. Begrunnelsen var bl.a. behov for fleksibilitet i en framtidig arbeidskraft. Reformen ble derfor også kalt en innholdsreform. Endringer i strukturen var bl.a. en kraftig reduksjon av antall grunnkurs, fra 109 til 13. Dette for å redusere elevers feilvalg, især på yrkesfaglige opplæringstilbud. Målet var bl.a. bedre gjennomstrømning og også en bredere felles plattform til yrkesfagene. Læreverket ble nå gjort gjennomgående, fra skole til bedrift, og en type målstyring var prinsippet for utforming av innholdet i de nye læreplanene. Det kan også hevdes at Reform 94 var en kompetansereform. Det ble etablert en ordning med generell og felles studiekompetanse. Stortinget vedtok

at de elever som ikke oppnådde formell sluttkompetanse, nå kunne få en dokumentert delkompetanse (Innst.O.nr.80 (1992-93)).

Når det gjelder kunstfagene hadde det hittil vært etablert musikklinjer mange steder i landet og noen steder fordypningstilbud i drama. Nå ble det opprettet en studieretning for Musikk, Dans og Drama, der skolene kunne velge å tilby fordypning i ett, to eller alle tre fagområdene. Dette var en ny struktur, men det var også nytt at disse tre fagområdene fikk like muligheter som likeverdige tilbud. Elever kunne også velge Studieretning for Formgivingsfag eller Studieretning for Medier og kommunikasjon over tre år.

I Reform 94 var det også mulig å velge Drama, Form og farge, Kunst- og kulturhistorie, Mediekunnskap, Musikk eller Samisk kulturkunnskap som studieretningsfag innenfor Studieretning for allmenne, økonomiske og administrative fag. I tillegg ble det lagt til rette for Filosofi og Arkitektur og omgivelser som nasjonale valgfag. Men det obligatoriske 2-timers praktisk/estetisk faget på allmennfaglige studieretninger var nå definitivt borte.

I læreplanens generelle del har kunst og kultur en bred plass gjennom beskrivelsen av de ulike mennesketyper, samt i innledningen:

Opplæringen må gi rom for elevenes skapende trang, og samtidig vekke deres glede ved andres ytelser. Gjennom bilde og form, tone og ord, må de stimuleres til å utfolde fantasi og oppleve kunst (1996, s. 17, 2. spalte)

Den generelle delen av læreplanen er en del av læreplanverket også i neste reform, Reform 97, som gjelder grunnskoleopplæringen.

Reform 97

Denne reformen er en viderefølgning av Reform 94 for videregående opplæring, om enn i omvendt rekkefølge av hva som kunne ses som logisk.

Gudmund Hernes, utdanningsminister 1990 – 1995, var en av hovedaktørene bak begge skolereformene på 90-tallet. Hans utdanningssyn kommer fram i Hernesutvalgets innstilling (NOU 1988): Kvaliteten på opplæringen er ikke god nok og satsing på opplæring og utdanning er en investering, ikke en kostnad.

Reform 97, som avløste Mønsterplan av 1987 (M87), var i likhet med Reform 94, ganske omfattende. Den blir ofte framstilt som fire reformer i ett: familiereform (særlig SFO), en barnereform (skolens ansvar for

gode oppvekstvilkår), en skolereform (senket alder for skolestart og 10-årig grunnskole) og en kulturreform (nærmiljøet skulle trekkes inn i skolehverdagen).

Ideologien i Reform 97 var fremdeles enhetsskoleprinsippet. I L97 (Læreplan 97) er også målstyring det bærende prinsippet. Alle skulle arbeide mot de samme målene, lik organisering og felles innhold. Men det var rom for lokale valg og lokale variasjoner. Metodikken ble også til dels sentralt styrt ved at temaarbeid og prosjektarbeid skulle utgjøre 60 % på barnetrinnet, 30 % på mellomtrinnet og 20 % på ungdomstrinnet. Disse prosentandelene ble bare rettledende fra høsten 1999, men den nye forskriften understrekte at det skulle arbeides mye med tema- og prosjektarbeid.

Kunnskapsløftet

Som en oppfølging av evalueringen av Reform 94 ble det etablert et stort prosjekt, *Differensiering og tilrettelegging i videregående skole* (ledet av Erling Lars Dale og Jarl Inge Wærness). Formålet med dette prosjektet var å undersøke om tilpasset og differensiert opplæring var blitt en realitet i norsk skole. Dette prosjektet samt de internasjonale undersøkelsene (PISA 2000, 2003 og TIMSS 1995, 2003) og evaluering av Reform 97 dannet et bakteppe for den neste skolereformen, Kunnskapsløftet 2006. Stoltenberg-regjeringen I, med Trond Giske som utdannings- og forskningsminister, nedsatte Kvalitetsutvalget, ledet av utdanningsdirektør Astrid Søgne. Dette utvalget overtok den neste regjeringen, Bondevik II, med Kristin Clemet som statsråd for utdannings- og forskningspolitikken. Men Clemet endret mandat, tidsfrist og sammensetning. Utvalget skulle vurdere innhold, kvalitet og organisering i hele grunnutdanningen og foreslå tiltak til forbedringer. Utvalget leverte en delinnstilling (NOU 2002:10 *Førsteklasses fra førsteklasse*), der nasjonale prøver var et av hovedtiltakene. Kvalitetsutvalgets hovedutredning kom i NOU 2003:16 *I første rekke*. Her fremsettes en mengde forslag, i alt 117. Av disse kan følgende nevnes:

Barnehage skal være en del av grunnopplæringen

Flere timer i småskoletrinnet med mer vekt på lesing, skriving og regning samt på IKT

Det innføres en basiskompetanse

Nasjonale prøver innføres

Grunnopplæringen skal sees på som en helhet

Lærernes kompetanse må heves

Innføring av nye utdanningsprogram i videregående opplæring

Elevene har rett til å komme inn på sitt primærønske i videregående opplæring

Etter en bred høringsrunde presenterte regjeringen St. meld. nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring*, som Stortinget i alt vesentlig sluttet seg til. Stoltenberg-regjeringen II, med Øystein Djupedal som

kunnskapsminister i 2005, videreførte arbeidet med reformen Kunnskapsløftet, bare med noen justeringer og suppleringer (St.meld. nr. 16 (2006-2007) ...*og ingen sto igjen*).

Kunnskapsløftet er den største skolereformen Norge har gjennomført, fordi hele den 13-årige grunnopplæringen skulle endres samtidig. I denne reformen endret man tilbudsstrukturen og benevnelser for denne, det ble laget nye læreplaner for alle fag i hele grunnopplæringen, og ikke minst ble grunnleggende ferdigheter innført. Disse ferdighetene, å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, kunne lese og regne, kunne bruke digitale verktøy, skulle nedfelles i alle fag i hele grunnopplæringen.

Også i Kunnskapsløftet beskrives det at den estetiske dimensjon skal nedfelles i alle fag, slik som i L97. Men vektleggingen av fagene Norsk, Matematikk og Engelsk er dominerende. Elevene skal prøves i disse fagene på 4., 7. og 10. årstrinn fra år 2005. Dette ble etter hvert moderert til 5. og 8. årstrinn. I denne prøven legges det vekt på de grunnleggende ferdighetene lesing, skriving og regning. Nasjonale prøver blir en del av det norske systemet for vurdering og skoleutvikling.

Prøvene skal gi informasjon til elever, lærere, foresatte, skoleeiere, de regionale myndigheter og det nasjonale nivået som grunnlag for forbedrings- og utviklingsarbeid (Utdanningsdirektoratet, 2009).

I Kunnskapsløftet var Læreplanverket helt nytt med unntak av *Den generelle delen av læreplanen* som er identisk med tilsvarende i Reform 94 og L97. Her utformes verdigrunnlaget som skal gjennomsyre og ligge til grunn for all opplæring i skolen. Læreplanverket består for øvrig av *Prinsipper for opplæringen* (inkludert Læringsplakaten), *Læreplaner for fag* og *Fag- og timestfordeling*. Læreplanverket for hele grunnopplæringen er forpliktende forskrifter med hjemmel i Opplæringsloven.

I *Prinsipper for opplæringen*, utformet i 2006 av den rødgrønne regjeringen, vektlegges bl.a. betydningen av sosial og kulturell kompetanse, strategier for læring og motivasjon, som regjeringspartiene opprinnelig ønsket som grunnleggende ferdigheter, da stortingsmelding om Kunnskapsløftet ble diskutert (Innst. S. nr. 268 (2003-2004), s. 14, 1. spalte).

I *Læreplaner for fag* beskrives elevenes sluttkompetanse (kompetansemål), metoder, der de fem grunnleggende ferdigheter dels er integrert, mer konkrete arbeidsmåter og læringsinnholdet bestemmes på lokalt nivå.

I Kunnskapsløftet legges det vekt på valgfrihet, fleksibilitet og tilpasset opplæring ut fra de behov enhver elev har. Skoleeier kan for eksempel disponere bruk av inntil 25 % av timene ut fra lokale forhold.

St.meld. nr. 30 (2004-2005) *Kultur for læring* omtaler denne reformen som ”et systemskifte i måten skolen styres på”. Staten skulle sette mål og sørge for rammebetingelser, mens skolen og læreren fikk ansvar for det konkrete læringsstoffet og for arbeidsmåter. Den profesjonelle lærer ble satt i høysetet. Stortinget mente også at dette ville skape innovasjon og kreativitet i skolen.

Kunstfagenes stilling

Tilbudet for kunstfagene i videregående opplæring er noe endret, ved at det kreves ett felles 1. år, Vg1. Dette innebærer mindre fordypning/spesialisering på 1. årstrinn, og det er blitt færre timer totalt. Dette fordi kravene til generell studiekompetanse er hevet.

Det tilbys 3-årig utdanningsprogram for Musikk, Dans og Drama og 3-årig programområde for Formgivingsfag i utdanningsprogram for studiespesialisering. Øvrige kunstfag tilbys på yrkesfaglig utdanningsprogram for Design og håndverk, Medier og kommunikasjon og Restaurant- og matfag.

I grunnskolen har kunstfagene, Kunst og håndverk og Musikk, relativt sett fått en mindre plass. Det totale antall timer er blitt utvidet. Kunstfagenes timetall er ikke utvidet, derfor blir disse fagenes relative timeandel mindre i forhold til det totale antall timer. Dette har vært et gjennomgående trekk helt fra Mønsterplanen av 1974 (M74) og fram til Kunnskapsløftet. Disse to fagene utgjør 13,3 % av det totale timetallet i grunnskolen i Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06), mens de i M74 tilsvarte 19,7 % av det totale timetallet. Dette redegjøres det nærmere for i kap. 3.

Kunstfagenes omfang i norsk skole er blitt svekket gjennom de ulike reformene. Dette til tross for at det i de fleste av stortingsmeldingene som omhandler skole, står beskrevet hvor viktig skolen er som kulturbærer og kulturarena, samt vektleggingen av at kunst og kultur har en egenverdi og at kunstfag derfor skal ha en sentral plass i skolen.

Lærerkompetanse

Kunnskapsløftet skulle også være et kompetanseløft for lærerne. Det ble derfor inngått et samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet, KS og de største lærerorganisasjonene om å gjennomføre en kompetanseutviklingsstrategi, *Kompetanse for utvikling – strategi for kompetanseutvikling i grunnopplæringen 2005-2008*.

Men når det gjelder lærerkompetansen i kunstfag, viser undersøkelser at en stor prosent ikke har utdanning i de fagene de underviser. Dette bildet har vært ganske stabilt siden 1999.

I årene fra 1999 til 2006 hadde over 50 % av lærerne som underviste i Musikk og Kunst og håndverk på småskoletrinnet ingen utdanning i disse fagene. I 1999-2000 hadde henholdsvis 40 % og 25 % av musikk lærerne på mellom- og ungdomstrinnet ingen musikkutdanning. Tilsvarende måling for skoleåret 2005-2006 viser en liten nedgang på mellomtrinnet (35 %), mens på ungdomstrinnet var det en liten økning (28 %). Tilsvarende tall for lærere som underviste i Kunst og håndverk i 1999-2000 viste at 40 % av lærerne på mellomtrinnet og 30 % på ungdomstrinnet ikke hadde utdanning i dette faget. Tilsvarende måling for skoleåret 2005 – 2006 viste samme tendens som i Musikk, men med omvendt fortegn. 43 % av lærerne på mellomtrinnet og 30 % på ungdomstrinnet hadde ingen utdanning i Kunst og håndverk (Kalsnes, 2000/2007).

Lærerkompetanse – estetiske fag	
1999-2000	2005-2006
- Over 50 % av lærerne som underviste i musikk og K/H på småskoletrinnet hadde ingen utdanning i disse fagene 40 % av musikk lærerne på mellomtrinnet og 25 % på ungdomstrinnet hadde ingen musikkutdanning 40 % av K/H- lærerne på mellomtrinnet, og 30 % på ungdomstrinnet hadde ingen utdanning i kunst og håndverk	- Over 50 % av lærerne som underviser i musikk og K/H på småskoletrinnet har ingen utdanning i disse fagene 35 % av musikk lærerne på mellomtrinnet og 28 % på ungdomstrinnet hadde ingen musikkutdanning 43 % av K/H- lærerne på mellomtrinnet, og 30 % på ungdomstrinnet hadde ingen utdanning i kunst og håndverk
(kilde SSB/ Lagerstrøm (2000): Kompetanse i grunnskolen, Hovedresultater 1999-2000.	(kilde SSB/ Lagerstrøm (2007): Kompetanseprofil i grunnskolen, 2005/2006)
Signe Kalsnes, Norges musikkhøgskole	

Som vi ser, er tendensen ganske stabil, og det er grunn til å tro at vi finner de samme forholdstallene også i dag for lærere som underviser i henholdsvis Musikk og Kunst og håndverk i grunnskolen.

I St.meld. nr. 31 (2007–2008) *Kvalitet i skolen* presenteres det tiltak for økt kvalitet i grunnopplæringen, og i St.meld. nr. 11 (2008–2009) *Læreren – rollen og utdanningen* foreslås tiltak for å styrke lærernes kompetanse, som en mener er den viktigste faktoren for elevenes læring. Regjeringen ønsker derfor å etablere et varig system for videreutdanning for både rektorer og lærere.

b) Sentrale utviklingstrekk i kulturskolen

Norge har hatt kommunale musikkskoler fra slutten av 1960-tallet. Det er gjennom disse årene gjort et omfattende utredningsarbeid om musikkskoler/musikk-og kulturskoler/kulturskoler.

Allerede på 70-tallet ble det såkalte Brasetutvalget nedsatt. Dette utvalget kom med sin innstilling i 1975. Utvalget pekte bl.a. på nødvendigheten av å opprette musikkskoler i alle landets kommuner for å sikre muligheter til et rikt kulturliv i lokalmiljøene. Utvalget redegjorde også for at det var nødvendig at kommunale musikkskoler ble samordnet med skoleverket, slik at tilbud om musikkopplæring kunne nå ut til alle barn og unge.

Dette resulterte i at Statens musikkråd oppnevnte en arbeidsgruppe, Hagenutvalget, som i juni 1981 la fram rapporten *Kommunal musikkopplæring – lærerbehov – organisering av stillinger – lærerutdanning – utdanningskapasitet*.

Forsøksvirksomhet

Fra 1974 til 1981 pågikk *Samordnet musikkforsøk*, først i Trondheim, senere utvidet til kommunene Bjugn og Sandnes. Dette forsøket dreide seg i hovedsak om utviklingen av musikkskolevirksomhet i disse tre kommunene. I evalueringen av forsøket ble særlig åpent opptak og lave skolepengesatser framhevet som viktige sosiale pilarer for utvikling av musikkskolene. Sentralt i *Samordnet musikkforsøk* var modeller for samarbeid mellom musikkskole, grunnskole og lokalt musikkliv. Et viktig element i denne samarbeidsmodellen var utprøving av valgfagsordninger i kunstfagene i barneskolen. Det ble også utviklet modeller for gruppeundervisning i denne forsøksperioden.

På bakgrunn av *Samordnet musikkforsøk* utarbeidet Grunnskolerådet et informasjonshefte, *Kommunal musikkopplæring*. Dette omhandler først og fremst organisering og samordning av musikkopplæringen på grunnskolenivå.

Forsøksmusikkskolene i Trondheim, Bjugn og Sandnes var de første som i 1978 fikk statlig støtte (kr. 50.000) for å gjennomføre åpent opptak. Generell statsstøtte ble foreslått i Stortinget 1980 (Kjell Magne Bondevik, 6.2.1980) og i 1982 vedtok Stortinget en ramme på 5 mill., og alle kommunale musikkskoler ble fra da av omfattet av denne ordningen. Statsstøtten ble i 1983 utvidet til 6,5 mill. og i 1984 til 8,9 mill. Den øremerkede statsstøtten, som nå var på 90 mill., ble i 2004 innlemmet i rammeoverføringene til kommunene.

I 1984 tok KS initiativ til en arbeidsgruppe med mandat å vurdere ulike sider ved kommunal musikkskolevirksomhet. Gruppen la fram sin utredning i desember -84. Her fremmes forslag om retningslinjer for organisatorisk, økonomisk og faglig drift av musikkskoler. I regi av KS ble det også utarbeidet Rammeplan for kommunale musikkskoler (1989).

Det departementsoppnevnte Dugstadutvalget (1988 – 1989) skulle blant annet gi en analyse av musikkskolenes utvikling og virksomhet. Utvalget ønsket fortsatt bruk av øremerkede midler og anbefalte fordelingsnøkkelen 45/45/10 % mellom stat, kommune og brukere. Utvalget fastslo at musikkskoletilbudet skulle være for alle barn og unge, og at et åpent tilbud burde omfatte 30 % av barn i grunnskolealder (*Musikkskolene, en dynamo i det lokale skole- og kulturmiljøet*, 1989).

Forsøk med kunstsaker for barn og unge ble iverksatt av Grunnskolerådet og Norsk Kulturråd og foregikk i perioden 1989 – 1993. Formålet med dette forsøket var blant annet å gi barn og unge et utvidet tilbud innen visuell kunst og estetikk, skape møteplasser mellom barn/unge og kunstnere og utnytte kunstneres og grunnskolens ressurser på best mulig måte. Det ble gjennomført forsøk i 16 kommuner, hvorav ett var samarbeid mellom tre kommuner (Aure, 1993).

Norsk Musikkskoleråd ble i 1992 omdannet fra en interesseorganisasjon for musikkskoler til å bli en organisasjon for kommuner med kommunale musikkskoler, og fikk i den sammenheng sine første utviklingsmidler over statsbudsjettet i 1993. En plangruppe ledet et pionerprosjekt i fylkene Sør- og Nord-Trøndelag samt Nordland. Prosjektet gikk over 3 år (1993 – 96) og var utgangspunkt for endringsprosessen fra musikkskoler til musikk- og kulturskoler. I den forbindelse utga Norsk Kulturråd, i samarbeid med Norsk Musikkskoleråd, et dokument som omhandlet etablering og utvikling av kunst- og kulturskoler (*Kulturskolehåndboka*, 1996).

Handlingsplanen *Broen og den blå hesten* (1996) er et resultat av samarbeid mellom Kulturdepartementet (Åse Kleveland) og Utdanningsdepartementet (Gudmund Hernes). Hensikten med denne handlingsplanen var å styrke kunstfagene i grunnskolen, og den skulle kunne brukes konkret i oppfølgingen av St.meld. nr. 61 (1991-1992) *Kultur i tiden* og St.meld. nr. 40 (1992-1993) *...vi smaa, en Alen lange*, i det å skape et helhetlig oppvekstmiljø for barn og unge i et samarbeid mellom grunnskole, kunst- og kulturinstitusjoner (som for eksempel kulturskoler) og nærmiljø.

Lovforankring

I St.meld. nr 40, nedfelles det blant annet en målsetting om å få opprette kulturskoletilbud i alle kommuner, og også at omfanget av musikkskolevirksomheten skulle tilsvare minst 30 % av alle barn og unge i skolepliktig alder. 5. juni 1997 ble musikk- og kulturskolene lovforankret i Norge. Stortinget vedtok i en ny paragraf, § 13-6, i Opplæringsloven:

Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit musikk- og kulturskoletilbod til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet elles.

Inntil da hadde 80 kommuner i Norge vært uten musikk- eller kulturskole.

På bakgrunn av denne stortingsmeldingen og lovforankringen ble det nedsatt en arbeidsgruppe (Eikemoutvalget) som skulle se på innhold i og organisering av kommunale musikk- og kulturskoler, og gi forslag til en veiledning for kommunene (*Kulturskolen – kunststykket i kommunenes satsing for et rikere lokalmiljø*, april 1998). Denne arbeidsgruppen gjentok forslaget om statsstøtte ut fra samme fordelingsnøkkel som foreslått av Dugstadutvalget. I denne forbindelse ble det også avdekket et behov for nasjonale føringer for dette skoleslaget. Norsk Kulturskoleråd, en sammenslåing av det tidligere Norsk Musikkskoleråd og Norsk kunstsikoleråd, tok initiativ til utarbeidelse av en rammeplan for kulturskolen.

St.meld. nr. 39 (2002-2003) *Ei blot til Lyst* behandler kultur og skole og musikk- og kulturskolen. Her beskrives skolens lange tradisjon som kulturbærer fram til nåtid, og det vektlegges at skolen som sådan skaper felles verdigrunnlag, som inspirerer til læring og til livskvalitet. Meldingen drøfter også muligheten av å gi tilbud til særskilte talenter i dans i grunnskolen. Bakgrunnen for dette var rapporten *Fra topp til tå* (2002) fra en arbeidsgruppe, nedsatt av departementet. Videre drøfter meldingen en lokal utvikling mot kulturpedagogiske kultursentra og samarbeid mellom musikk- og kulturskolene og Den kulturelle skolesekken (DKS). Men det var få konkrete tiltak som ble foreslått, og paragraf § 13-6 i Opplæringsloven ble oppfattet som nødvendig, men likevel ikke tilstrekkelig. I St. meld. nr. 39 ble det kommentert at lovens intensjon var lite utdypet, fordi det hadde vært få forarbeider til lovteksten.

Rammeplanen for kulturskolene, *På vei til mangfold*, som ble utarbeidet av Norsk kulturskoleråd, forelå i 2003. En rammeplan er et styringsverktøy. Selv om kulturskolevirksomhet er lovfestet, vil en rammeplan kunne være et ledd i å sikre at alle får mulighet til et kulturskoletilbud uavhengig av geografi, økonomi og levekår. Dette er i tråd med at prinsippet om et likeverdig skoletilbud, som et overordnet nasjonalpolitisk mål, også må gjelde for opplæring i kulturskolen. Planen vil også kunne bidra til felles nasjonale standarder når det gjelder faglig kvalitet i opplæringstilbudet, og forutsetter lokalt læreplanarbeid i den enkelte

kommune og i hver kulturskole. Rammeplanen beskriver kulturskolens formål og oppgaver og foreslår ulike tiltak.

Kulturloven trådte i kraft 1. 8. 2007. Dette er en generell rammelov som presiserer statens overordnede ansvar og kommunenes forpliktelse for kulturpolitikken. Lovens formål er å fastlegge det ansvar offentlige myndigheter har for å fremme og tilrettelegge for bredspektret kulturvirksomhet, slik at alle kan få mulighet til å delta i kulturaktiviteter og få oppleve et mangfoldig kulturuttrykk.

Oppsummering

Lovfestingen av kulturskolen i Opplæringsloven i 1997 har ført til at det nå er kulturskoletilbud i alle norske kommuner. Disse tilbudene varierer i størrelse og bredde. Men den generelle kulturloven fra 2007 kan brukes for å stimulere til utvikling av kulturskolene. Nedleggingsspøkelset forsvant med lovfestingen, men ventelistene til kulturskolene forsvant ikke.

Kulturskolene var fra 1982 til 2003 tildelt øremerkede midler over statsbudsjettet. Det var knyttet flere kriterier til disse midlene, bl.a. en øvre grense for foreldrebetaling. Fra 2004 ble disse midlene innlemmet i rammeoverføringene til kommunene, og fastsetting av kriterier for virksomheten ble også overlatt til den enkelte kommune. Dette medførte at enkelte kommuner fastsatte en meget høy skolepengesats for tilbud i kulturskolen, som igjen bevirket store forskjeller i elevsammensettingen på landsbasis og utelukket flere potensielle søkere av økonomiske årsaker. Dette omtales også kap. 7.

1.2 Kulturskoleløftet i Kulturløftet II

I 2005 framsatte regjeringen i Soria Moria-erklæringen, Kulturløftet I. Her var visjonen for kulturskolene at alle barn skulle ha et tilbud om plass i kulturskolen til en rimelig pris (Regjeringserklæringen 19.10.2005). Dette ble fulgt opp i pkt 4 i Kulturløftet II (12.8.2009):

Det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi. Utvikling av et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skole skal utredes. Det skal være rom for ulik lokal organisering av kulturskolen. Det skal legges til rette for synliggjøring av kulturskolen og for talentutvikling.

Forut for dette ble Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (KKS), tilknyttet Høgskolen i Bodø, etablert i 2007. Senteret skal være et nasjonalt ressurscenter for kunst og kultur i opplæringen og i høyere utdanning. *Skapende læring, Strategi for kunst og kultur i opplæringen 2007-2010*, ligger til grunn for de tiltakene som senteret initierer og følger opp. *Skapende læring* omhandler 5 satsingsområder:

1. Utvikle og styrke kunsthaglig kompetanse og kulturtilbudet i opplæringen i barnehage og grunnsopplæring
2. Styrke formidlingskompetansen i kunst- og kulturfag i opplæringen
3. Utvikle varierte undervisningsformer og gode pedagogiske verktøy
4. Stimulere og dokumentere kunst- og kulturfaglig opplæring og utdanning
5. Gjøre sentrale deler av landets kulturarv og kulturelle uttrykk fra det flerkulturelle samfunnet tilgjengelig

Disse konkretiseres i ulike tiltak der kulturskolen har en sentral plass i denne strategiplanen.

1.3 Kulturskoleutvalgets mandat, sammensetting og sekretariat

Regjeringen tillyste 7. 9. 2009 en pressekonferanse der overskriften var *Kulturskole for alle*.

Pressemeldingen kunnskapsdepartementet sendte ut i denne forbindelse gjengis nedenfor i sin helhet:

Kulturskole for alle

Regjeringen setter i gang en stortilt satsing på kulturskolen. Vi øker den direkte støtten til kulturskolen og setter i gang forsøk mellom kulturskolen og SFO for bedre samarbeid, sier kunnskapsminister Bård Vegar Solhjell.

Det blir starten på kulturskoleløftet som skal gi alle barn som ønsker det et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris.

Over 120 000 barn og unge går i kulturskole i Norge. Fra 2006-2009 fikk om lag 4 000 flere plass, men mange står fortsatt på venteliste. I opplæringsloven er det slått fast at alle kommuner skal ha tilbud om kulturskole, men det er store forskjeller mellom kommunene både når det gjelder tilbud og pris.

Regjeringens mål er at flere skal få utvikle sine talenter og få gode opplevelser med kunst og kultur. I skolen skal kunst og kultur både ha en sentral plass som fag og kunnskapsområder, og kunne bidra til variasjon og motiverende arbeidsmåter.

Tiltak for å sikre kulturskole for alle

I Kulturløftet 2 lovet regjeringen at kulturskolen skal sikres ved statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi samtidig som man ønsker å utrede et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skole. Et samarbeid mellom kulturskole og SFO kan gi mange flere et kulturskoletilbud og gi mer kvalitet i SFO. Det skal være rom for ulike lokal organisering av kulturskolen.

Et utvalg under ledelse av førsteamanuensis ved Høyskolen i Oslo, Theo Koritzinsky, skal utrede "Et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skole". Mandat og øvrige utvalgsmedlemmer vil komme kort tid etter valget, og utvalget vil levere sin innstilling våren 2010.

En ny øremerket støtteordning for å utvikle nye kulturskoletilbud. Dette kan eksempelvis være forsøk med nye uttrykksformer, ny organisering av kulturaktiviteter og nye former for samarbeid med lokale kulturkrefter.

Lokale forsøk med kulturskoletilbud i SFO. Ulike modeller med og uten foreldrebetaling skal forsøkes ut. Forsøk vil omfatte 7 000 - 10 000 barn.

Det bevilges midler til øremerket støtteordning og lokale forsøk med kulturskoletilbud i statsbudsjettet for 2010.

I statsbudsjettet for 2010 ble det bevilget 40 mill. som en øremerket støtteordning for lokale forsøk med kulturskoletilbud, slik det framgår av siste punkt i pressemeldingen ovenfor (St. prp. 1 (2009-2010)).

Punkt 1 i pressemeldingen om *Kulturskole til alle* ble iverksatt 22. 12. 2009:

Kunnskapsdepartementet har nedsatt et utvalg som blant annet skal se nærmere på utfordringene og mulighetene som ligger i et styrket samarbeid mellom grunnskolen, SFO og kulturskolen og gi forslag til hvordan ulike kulturskoleaktiviteter og andre kulturaktiviteter bedre kan legges inn i tilknytning til skoledagen (Brev av 22.12.2009: Kulturskoleutvalget – oppnevning av medlemmer og utvalgsleder).

Kulturskoleutvalget fikk følgende sammensetning:

Leder **Theo Koritzinsky** (fram til 30. april 2010)

Leder **Hans Ole Rian** (fra 18. mai 2010)

Øvrige medlemmer:

Line Aunaas

SFO-leder ved Sem skole i Tønsberg

Aud Folkestad

dekan ved Høgskulen i Volda

Trygg Jakola

tidligere utdanningsdirektør i Finmark

Vasuky Jayapalan

lærer ved Oslo musikk- og kulturskole

Alexander Krohg Plur

rektor ved Kulturskolen i Ås

Hans Ole Rian (vanlig medlem fram til 18. mai 2010)

nestleder i Musikernes fellesorganisasjon

Randi Gran Tørring (fram til 9. juni 2010)

stabssjef i Lier kommune

Oddvin Vatilestad

direktør i Norsk kulturskoleråd

Nina Vestby

daglig leder for Fellesrådet for kunstfagene i skolen

Som det framgår av oversikten over Kulturskoleutvalget, har det vært skifte av leder underveis i perioden. Theo Koritzinsky måtte trekke seg av helsemessige årsaker, og departementet oppnevnte da Hans Ole Rian, medlem av utvalget, som ny utvalgsleder. Også utvalgsmedlem Randi Gran Tørring måtte trekke seg fra utvalget.

Kulturskoleutvalget fikk følgende mandat:

”Mandat for Kulturskoleutvalget

Punkt 4 i Kulturløftet II:

”Det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi. Utvikling av et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skole skal utredes. Det skal være rom for ulik lokal organisering av kulturskolen. Det skal legges til rette for synliggjøring av kulturskolen og for talentutvikling.”

Barn og unges tilgang på og deltakelse i ulike kulturaktiviteter, i og utenfor skoletiden, er et viktig bidrag til deres helhetlige personlige, faglige og sosiale modningsprosess. Denne regjeringen ønsker gjennom Kulturløftet II å bidra til at langt flere barn og ungdom kan få tilgang på et godt fungerende kulturskoletilbud. Kulturskoleutvalget vil se nærmere på aktivitetenes kvalitet, pris og tilgjengelighet. Utvalget vil også vurdere hvordan kulturskolens aktiviteter bedre kan samvirke med den eksisterende undervisningen i de praktisk-estetiske fagene og tilbudet fra Den kulturelle skolesekken.

En hovedmålsetning for utvalgets arbeid er å synliggjøre ulike alternativer som sikrer et forsterket, mer kulturelt mangfoldig og likeverdig kulturskoletilbud for flere barn til en rimelig pris og en effektiv utnyttelse av ressursene. Utvalget skal gjennom sitt arbeid ha nær kontakt med relevante kunst- og kultur- og skolefaglige relevante organisasjoner/ institusjoner og utvalg. Det skal redegjøres for de økonomiske og administrative konsekvenser av de ulike forslagene som fremmes. Herunder forslag til finansiering av nye aktiviteter. Utvalget skal avgi sin innstilling senest seks måneder etter opprettelsen av utvalget. Det er budsjettert med 500 000 kroner til gjennomføringen av oppdraget.

Utvalget skal blant annet:

- Skaffe til veie en oversikt over kulturtilbudet for barn mellom 6 og 10 år innenfor skolens opplæring, i SFO, kulturskolene, Den kulturelle skolesekken og i frivillige lag og foreninger. Beskrive gode eksempler på lokalt eksisterende samarbeidsordninger mellom ulike tilbud i og utenfor skolen.
- Se nærmere på utfordringene og mulighetene som ligger i et styrket samarbeid mellom grunnskolen, SFO og kulturskolen og gi forslag til hvordan ulike kulturskoleaktiviteter og andre kulturaktiviteter bedre kan legges inn i tilknytning til skoledagen.
- Vurdere hvordan opplæring i skolen, DKS, SFO og kulturskolen bedre kan benyttes i en sammenheng for å oppnå bredere deltakelse i kulturaktiviteter, faglig utvikling og samtidig sikre en mer effektiv utnyttelse av den faglige kompetansen som finnes. Forutsetningen i Kulturløftet II om rom for ulik lokal organisering av kulturskoletilbudet ligger til grunn, men

utvalget kan foreslå eventuelle endringer i struktur og rammer for kulturskolevirksomheten. Minst et av utvalgets forslag skal kunne realiseres med uendret ressursbruk.

- Foreslå ulike modeller for hvordan man innenfor 1.– 4. trinn, på et lokalt plan, kan få etablert et styrket samarbeid og bedre samordning mellom opplæring i ulike fag i skolen, SFO, kulturskole, DKS og frivillige lag og foreninger.
- Påse at de modellene som foreslås er innrettet som et bredt, variert og mangfoldig tilbud for elever i den inkluderende og flerkulturelle norske skolehverdagen.
- Foreslå hvordan disse modellene og tiltakene kan evalueres slik at offentlige myndigheter og andre aktører har et bedre grunnlag for å utvikle et mer varig samarbeid mellom skole, kulturskole og lokale lag og foreninger.
- Vurdere gruppebaserte kulturskoletilbud opp mot og i tillegg til kulturskolenes mer individuelt rettede talentutvikling.”

Sekretariatsfunksjonen ble delegert til Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (KKS). Maj-Liss Grynning Mydske ble tilsatt i 100 % stilling 15.1. 2010 for å ivareta sekretariatsfunksjonen i Kulturskoleutvalget. Sekretariatet har kontor plass i Utdanningsdirektoratets lokaler i Oslo Z.

I oppnevningbrevet ble det angitt at Kulturskoleutvalget skulle avgi sin rapport senest seks måneder etter opprettelsen av utvalget. Departementet ville ”bruke anbefalingene i rapporten i det videre arbeidet med å styrke barn og unges tilgang på og deltakelse i ulike kulturaktiviteter både i og utenfor skoletiden”.

1.4 Utvalgets arbeidsmåter internt og eksternt

Utvalget har hatt månedlige møter, fortrinnsvis i Oslo, mens ett møte ble lagt til Sandnes i tilknytning til utvalgets underveiskonferanse. Møtene har vart fra 5 til 7 timer. Utvalget har i alt hatt 7 møter. Utvalget har også gjennomført 3 redaksjonsmøter der inntil tre utvalgsmedlemmer og sekretær har vært til stede.

Utvalgsleder har skrevet underveisnotater og utvalgsmedlemmer har bidratt med innledninger på møtene og bidratt med bakgrunnsstoff og notater underveis. Sekretær har skrevet møtereferater, notater, brev til ulike instanser og ført rapporten i penn.

Utvalgsleder har på forespørsel holdt foredrag eksternt på ulike steder i landet. Utvalgets sekretariat har også mottatt skriftlige innspill og spørsmål fra ulike fagmiljøer.

I innledningen til utvalgets mandat heter det: ”Utvalget skal gjennom sitt arbeid ha nær kontakt med relevante kunst- og kultur- og skolefaglige relevante organisasjoner/ institusjoner og utvalg”. Utvalget har derfor ut fra dette hatt en rekke høringsmøter i Oslo, med rundt 10 organisasjoner og institusjoner som ikke

har vært representert i utvalget. I tillegg har utvalgets ledere og sekretær deltatt med foredrag og innlegg på en rekke møter, seminarer og konferanser.

Utvalget har gjennomført en spørreundersøkelse til alle landets kulturskoler, der svarprosenten har vært godt over 75 %. Utvalget har også arrangert en underveiskonferanse, *UNDERVEIS! - dialogkonferanse om framtidens kulturskole*. Konferansen ble arrangert av sekretariatet i samarbeid med Sandnes kommune og med praktisk bistand fra KKS. Konferansen ble avholdt 28.april på Vitenfabrikken i Sandnes, og samlet ca 60 personer.

I forbindelse med utvalgsmøtet i Sandnes 29. april hadde utvalget en befaring til det nye skolebygget i Sandnes, Vågen videregående skole, som er en kombinert videregående skole med 850 elevplasser innen kunstfag, og som også skal romme Sandnes Kulturskole.

Utvalget hadde ønsket å få til ytterligere oppsøkende virksomhet, men dette har det ikke vært rom for, verken økonomisk eller tidsmessig.

1.5 Sammendrag av utvalgets innstilling

1) Kunstfagenes relative tilbakegang i grunnsopplæringen og i lærerutdanningen for grunnskolen er svært uheldig. Fagenes relative andel av samlet timetall er svekket de siste 15-20 årene. Estetiske valgfag er gradvis tatt bort i samme tidsrom. Kravet om minst ett obligatorisk praktisk-estetisk fag i grunnskolelærerutdanningen ble fjernet f.o.m. læreplanen i 2003. Og estetiske ferdigheter er ikke med blant de fem ”grunnleggende” i Kunnskapsløftets læreplaner fra 2006. Det er svært betenkelig dersom kunstfag og estetiske arbeidsmåter fortsatt skal svekkes både i grunnsopplæringen og i lærerutdanningen.

Utvalget anbefaler at elever på ungdomstrinnet kan velge fra kunstfagene i videregående opplæring innenfor for faget Utdanningsvalg.

Utvalget anbefaler videre at det innføres kompetansekriterier for å undervise i kunstfag, tilsvarende andre fag, og at dette nedfelles i den varslede kompetanseforskriften.

2) Mandatet sier at ”Utvalget skal blant annet...” Utvalget tolker uttrykket ’blant annet’ slik at dette innebærer at utvalget kan bruke sitt skjønn i valg av temaer innenfor mandatets øvrige rammer. Det er derfor utvalgets klare oppfatning at det må se på kulturskoleutviklingen i et lengre tidsperspektiv enn bare konsentrert til elever i småskolen. Det er mange grunner til dette: Opplæring i kulturskole krever

langsiktighet. Vekten på talentutvikling i ett av mandatpunktene krever noe langt mer enn et SFO-perspektiv. Og samspillet mellom bredde- og talentutvikling trenger mange år for å bli gjensidig fruktbart.

3) Det er mange og varierte muligheter for samarbeidstiltak mellom grunnopplæring, SFO, kulturskole, frivillige kulturtiltak for og blant barn og unge, som kan styrke både skolens kunstfag og estetiske arbeidsmåter i flere fag. Flere av mandatpunktene handler nettopp om disse mulighetene. Utvalget understreker her tre hovedutfordringer – som begge bygger på følgende hovedsyn: De viktigste, mest fornuftige og bærekraftige eksemplene og modellene er bygget ut gjennom ressurser og initiativ nedenfra og innenfra – ikke gjennom direktiver ovenfra og utenfra.

- Forskjellige organisatoriske og administrative løsninger skal tilpasses lokale forhold, skal tjene kulturskolens verdier, interesser og kvaliteter og må oppleves som hensiktsmessige for dem som arbeider i kulturskolen.
- Utvalget ser det som framtidsrettet og nødvendig at modellene, der kulturskoleelever, enkeltvis eller i smågrupper, tas ut fra ordinær grunnskoleundervisning, utvikles videre, og at det klargjøres fra sentralt hold hvordan dette kan løses enda smidigere i forhold til lover og forskrifter. Det må derfor gjøres endringer i Opplæringsloven.
- Gjennom utvalgets kulturskoleundersøkelse, høringsmøter, seminarer og konferanser, skriftlige innspill m.m. er utvalget blitt kjent med mange varierte faglige og pedagogiske samarbeidstiltak mellom kulturskoler og andre aktører. Det er en hovedutfordring for utvalget å foreslå hvorfor og hvordan noen av disse tiltakene bør prioriteres ved tildeling av utviklingsmidler – både for å videreutvikle sin egenart og for å kunne stimulere og inspirere andre.

4) Samarbeidet Kulturskole - SFO skal være et opplæringstilbud. Dette krever planmessig og målrettet arbeid – og kompetente kulturskolelærere, gjerne i kombinerte stillinger (jf. pkt. 5).

5) Kulturskolelærernes faglige og pedagogiske kompetanse er avgjørende for kulturskolenes kvalitet. Utdanningsinstitusjonene har her et ansvar. Men mange steder ligger den største utfordringen i mangel på kombinerte stillinger som kan bidra til samarbeid mellom kunstfaglig opplæring i grunnskole, SFO, kulturskole, frivillige lag/foreninger m.fl. Det er viktig å få fram slike modeller – og stimulere til erfaringsspredning. På denne bakgrunn anbefaler Kulturskoleutvalget at det legges bedre til rette for kombinerte stillinger i kulturskolen i samarbeid med skoleverket.

6) Kulturløftet II har ambisiøse målsettinger for kulturskolen. Realisering av disse målsettingene vil, etter utvalgets oppfatning, måtte medføre en betydelig økning i den statlige ressursbruken til kulturskolesektoren. Fortsatt statlige stimuleringsmidler til kulturskoleutvikling må økes betydelig fra årets 40 millioner, dersom kulturskolen skal komme videre i sitt målrettete utviklingsarbeid.

7) Utvalget foreslår at det etableres en todelt tilskuddsordning, i tråd med mandatets ordlyd og regjeringens intensjoner. Begge de foreslåtte ordningene skal fungere side om side:

- Tilskuddsordning nr 1 – Utviklingsmidler til kulturskolen – er en ordning der midler tildeles etter søknad. Ordningen skal primært benyttes til å videreutvikle ulike modeller og tiltak. Utvalget foreslår at det opprettes et eget tildelingsutvalg for denne ordningen.
- Tilskuddsordning nr 2 – Stimuleringsmidler til kulturskolen – er en ordning der den enkelte kommune mottar en viss andel av de statlige stimuleringsmidlene, forutsatt at visse kriterier er innfridd. De statlige stimuleringsmidlene vil, gjennom denne ordningen, kompensere for kommunens merutgifter knyttet til innføringen av maksimumspris og til drift av nye elevplasser. Utvalget foreslår at denne ordningen blir administrert av Kunnskapsdepartementet gjennom Fylkesmannen.

8) Kulturskoleutvalget ser det som helt nødvendig med forskrift og sterkere statlig budsjettstyring for kulturskolen, om "alle barn og unge som ønsker det skal få et kulturskoletilbud av høy kvalitet til rimelig pris". Utvalget foreslår at maksimumspris gjeninnføres, og at denne ikke skal overstige kr 2000 pr år. I tillegg må stimuleringstiltakene være omfattende, treffende, forutsigbare og langsiktige for å nå målet om "kulturskoletilbud av høy kvalitet".

Kulturskoleutvalget foreslår forskrift for kulturskolen, knyttet til § 13-6 i Opplæringsloven.

- Som en konsekvens av forslag om forskrift til § 13-6 i Opplæringslova, ber Kulturskoleutvalget om at det tas inn en forskriftshjemmel i samme lovparagraf.
- I tilknytning til forslaget om forskrift til § 13-6 i Opplæringsloven, foreslår utvalget å oppdatere lovteksten til: *Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit **kulturskoletilbod** (vår utheving) til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet elles.* Dette forslaget innebærer ingen realitetsendring, men en oppdatering som tilsvarer realitetene i dagens kulturskoler.

Videre foreslår Kulturskoleutvalget en videreføring av ordningen med stimuleringsmidler som i prinsippet gis alle kommuner. Utvalget foreslår også kriterier for statlig støtte og en metode for fordeling av stimuleringsmidlene (jf. Pkt. 7).

9) Realisering av Kulturskoleløftet har både faglige, organisatoriske og økonomiske konsekvenser av omfattende karakter. Dette innebærer at behovet for dokumentasjon og forskning er stort. Det må i denne sammenhengen legges vekt på å ivareta det kulturfaglige perspektivet. Dette krever særlig omtanke, siden den kulturfaglige forskningskompetansen ofte synes å være mangelvare. Det bør i større grad drives utviklingsarbeid i kulturskolen.

Utvalget vil understreke betydningen av å slutføre forskningsbaserte evalueringer før en gjør vesentlige endringer i store statlige ordninger, og understreker behovet for en løpende kunnskapsproduksjon om kunst og kultur for barn. Dette er særlig relevant i et dannelses- og utviklingsperspektiv.

Kulturskoleutvalget ser i utgangspunktet to klare behov for evaluering. Det ene er knyttet til Kulturskoleløftet som helhet, og det andre er knyttet til de ulike prosjektene som tildeles utviklingsmidler. I valget av forskningsdesign er det viktig å ta utgangspunkt i et miljø som har bestillerkompetanse i kulturforskning. Utvalget vil i denne sammenheng peke på Norsk kulturråds forsknings- og utviklingsseksjon.

2. Utdypende drøfting av mandatet

Dette kapitlet inneholder tolkning og utdypende drøfting av de enkelte punkter i mandatet.

2.1 Mandatets innledning om mål og virkemidler for "kulturskoleløftet"

Kulturskoleutvalgets mandat innledes med følgende sitat fra regjeringens dokument "Kulturløftet II":

Det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi. Utvikling av et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skole skal utredes. Det skal være rom for ulik lokal organisering av kulturskolen. Det skal legges til rette for synliggjøring av kulturskolen og for talentutvikling.

Utvalget støtter regjeringens målsetting om å sikre at alle barn som ønsker det skal få et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Denne målsettingen kan ut fra et rettighetsperspektiv virke selvsagt. Men med tanke på hvor langt fra dette målet mange kommuner er i dag, vil dette innebære et løft av store dimensjoner. Utvalget ser det som en spennende og utfordrende oppgave å utrede utviklingen av kulturskolene ut fra regjeringens meget offensive intensjon. Beskrivelsen av hvordan målsettingen skal sikres, skaper imidlertid usikkerhet i forhold til om målet er realiserbart. Statlige stimuleringsmidler i stor skala er helt nødvendige for å utvikle kulturskolene for å kunne ivareta denne oppgaven. Ellers mener utvalget at "en solid kommuneøkonomi" er utilstrekkelig for å sikre en kulturskole av god kvalitet og til rimelig pris for alle. Manglende bevilgninger er den viktigste årsaken til at mange kulturskoler beveger seg stadig lenger bort fra målsettingen. I mange kommuner skjæres elevtallet ned og skolepenger økes. Disse utfordringene drøftes nærmere i punkt 2.5.

Det skal være rom for ulik lokal organisering av kulturskolen. Den enkelte kulturskole må bygges opp som en undervisningsinstitusjon og et ressurscenter i tråd med den enkelte kommunes utfordringer, muligheter og ambisjoner.

En bedre synliggjøring av kulturskolenes oppgaver og resultater er et viktig satsingsområde på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt plan. En bevisst nasjonal satsing på talentutvikling/fordypning i kulturskolene er også svært viktig fordi dette er et sårbart område når mange komuner reduserer bevilgningene til kulturskolene. Ledere for norske kunstfaglige høyskoler sier ofte at de er godt fornøyd med antallet søkere som har bakgrunn fra kulturskole. Men de er samtidig bekymret over at nivået ikke er høyere. Regjeringen har vist vilje til å legge til rette for synliggjøring og talentutvikling i kulturskolene, blant annet gjennom utvalgets mandat. Det er uklart på hvilken måte dette skal skje. Utfordringene på disse områdene er forskjellige fra region til region og kommune til kommune. Men de viktigste felles virkemidlene er gode nok faglige ressurser og tilstrekkelig økonomiske rammer.

2.2 Mandatets innledning om utredningsutvalgets arbeid

I sin innledning i mandatet om kulturskoleutvalgets arbeidsmåter slår regjeringen fast følgende:

Barn og unges tilgang på og deltagelse i ulike kulturaktiviteter, i og utenfor skoletiden, er et viktig bidrag til deres helhetlige personlige, faglige og sosiale modningsprosess. Denne regjeringen ønsker gjennom Kulturløftet II å bidra til at langt flere barn og ungdom kan få tilgang på et godt fungerende kulturskoletilbud. Kulturskoleutvalget vil se nærmere på aktivitetenes kvalitet, pris og tilgjengelighet. Utvalget vil også vurdere hvordan kulturskolens aktiviteter bedre kan samvirke med den eksisterende undervisningen i de praktisk-estetiske fagene og tilbudet fra Den kulturelle skolesekken.

De to første setningene i sitatet ovenfor henger ikke nødvendigvis sammen. Utvalget presiserer derfor at kulturskolen er en undervisningsinstitusjon. De ”aktivitetene” som kulturskolene kan bidra med i og utenfor skoletid er først og fremst undervisning i ulike former, og krever mer ressurser enn en aktivitet uten pedagog. Når det gjelder vurderinger av ”aktivitetenes” kvalitet, pris og tilgjengelighet, tolker utvalget dette slik at en skal se nærmere på kvalitet, pris og tilgjengelighet i kulturskolens undervisningstilbud.

Den siste setningen om at utvalget skal vurdere hvordan kulturskolens (undervisnings-) aktiviteter bedre kan samvirke med den eksisterende undervisningen i kunstfagene, innebærer både å vurdere utdanningene av pedagoger til de to skoleslagene, samt å se på ulike eksempler for hvordan slik samhandling foregår i praksis. Når det gjelder kulturskolens samvirke med tilbud fra Den kulturelle skolesekken (DKS), finnes det ulike utfordringer og muligheter avhengig av om tilbudet/produksjonene kommer fra nasjonalt, regionalt eller kommunalt nivå. Det vil også være avhengig av om kulturskolen skal skape rammer og fordypning, knyttet til andres produksjoner eller om det er kulturskolen som ”står for” det aktuelle tilbudet.

Følgende avsnitt uthever både en hovedmålsetting og ramme faktorer for utvalgets arbeid:

En hovedmålsetting for utvalgets arbeid er å synliggjøre ulike alternativer som sikrer et forsterket, mer kulturelt mangfoldig og likeverdig kulturskoletilbud for flere barn til en rimelig pris.

Av den første setningen leser utvalget: Det skal gis eksempler/alternativer på et bedre/økt kulturskoletilbud for flere barn, som alle brukere skal ha råd til. Et mer kulturelt mangfoldig tilbud betyr blant annet at kulturskolen skal legge til rette for et mer variert etnisk/kulturelt undervisningstilbud. I tillegg innebærer kulturelt mangfold en større sjangerbredde, både innenfor musikk, dans, teater, billedkunst osv. Videre må kulturelt mangfold bety et undervisningstilbud som skal være interessant for ulike målgrupper blant ”alle barn”.

Et likeverdig tilbud er et undervisningstilbud som alle kan delta i ut fra egne forutsetninger, og få tilpassede muligheter avhengig av interesser, funksjonsdyktighet og utviklingsnivå. Et likeverdig tilbud kan ikke

utelukke noen på bakgrunn av manglende økonomisk betalingsevne. Det innebærer også nok elevplasser, uten behov for venteliste.

Utvalget skal gjennom sitt arbeid ha nær kontakt med relevante kunst- og kultur- og skolefaglige relevante organisasjoner/institusjoner og utvalg.

På denne bakgrunn har utvalget invitert alle interesserte miljøer til å sende innspill. Det ble invitert til dialogkonferanse, og ca 10 organisasjoner og institusjoner ble invitert til høringsmøter.

Det skal redegjøres for de økonomiske og administrative konsekvenser av de ulike forslagene som fremmes. Herunder forslag til finansiering av nye aktiviteter. Utvalget skal avgi sin innstilling senest seks måneder etter opprettelsen av utvalget. Det er budsjettert med 500 000 kroner til gjennomføringen av oppdraget.

Det redegjøres for de økonomiske og administrative konsekvensene av forslagene fra utvalget. Utvalget redegjør for hvordan statlige stimuleringsmidler bør fordeles og hvilke kriterier som bør ligge til grunn. Videre redegjør utvalget for hvordan og gjennom hvilke organer dette skal skje.

Hovedmålsettingen ovenfor er førende for utvalgets arbeid. Videre i mandatet er det satt opp konkrete arbeidsoppgaver som utvalget ”blant annet” skal utføre. Der det har vært nødvendig for å få fram helheten, har utvalget supplert med andre fokusområder.

2.3 Mandatets vekt på faglig kompetanseutvikling, bredere deltakelse, rimelig pris og et bredt og variert tilbud i den inkluderende og flerkulturelle norske hverdagen

Faglig kompetanseutvikling

Mandatet berører behovet for faglig kompetanseutvikling og kvalitet både i innledningen og i kulepunkt nr. 3:

Kulturskoleutvalget vil se nærmere på aktivitetenes kvalitet, pris og tilgjengelighet. Utvalget vil også vurdere hvordan kulturskolens aktiviteter bedre kan samvirke med den eksisterende undervisningen i de praktisk-estetiske fagene og tilbudet fra Den kulturelle skolesekken.

Utvalget skal blant annet vurdere hvordan opplæring i skolen, DKS, SFO og kulturskolen bedre kan benyttes i en sammenheng for å oppnå bredere deltakelse i kulturaktiviteter, faglig utvikling og samtidig sikre en mer effektiv utnyttelse av den faglige kompetansen som finnes.

For å få til et bedre samarbeid/samvirke mellom kulturskolens undervisning, skolens opplæringstilbud i kunsthøgskolen og DKS er det avgjørende at pedagogene/utøverne har tilfredsstillende faglig og pedagogisk kompetanse. Samtidig må de ha kunnskap om de andre samarbeidspartnerne. Utvalget ser at disse

kompetansekravene til dels er vanskelig å oppfylle i dag. Dette må ses i sammenheng med behovet for å sikre og styrke kunstfag i lærerutdanningene, etterutdanningstilbud for lærere i grunnskole og kulturskole og lokale kompetanseutviklings- og kompetanseoverføringstiltak i kommuner og regioner.

Målsettingen og det mest sentrale er imidlertid at et samarbeid om opplæringen skal gi en bedre faglig kompetanseutvikling for den enkelte elev.

Bredere deltakelse

I mandatet ber regjeringen om en utredning av en kulturskolevirksomhet som omfatter et langt høyere antall elever og en bredere deltakelse i kulturlivet enn i dag:

Denne regjeringen ønsker gjennom Kulturløftet II å bidra til at langt flere barn og ungdom kan få tilgang på et godt fungerende kulturskoletilbud.

En hovedmålsetning for utvalgets arbeid er å synliggjøre ulike alternativer som sikrer et forsterket, mer kulturelt mangfoldig og likeverdig kulturskoletilbud for flere barn til en rimelig pris.

Vurdere hvordan opplæring i skolen, DKS, SFO og kulturskolen bedre kan benyttes i en sammenheng for å oppnå bredere deltakelse i kulturaktiviteter, faglig utvikling og samtidig sikre en mer effektiv utnyttelse av den faglige kompetansen som finnes.

Vurdere gruppebaserte kulturskoletilbud opp mot og i tillegg til kulturskolenes mer individuelt rettede talentutvikling.

Utvalget ser behovet for å vurdere andre tilnærningsformer og undervisningsarenaer for kulturskolen for å kunne gi et tilbud som kan nå langt flere elever enn i dag. Som en del av breddebegrepet er det viktig også å ha et tilbud om fordypning og spesialisering.

Rimelig pris

Ved siden av for få elevplasser i forhold til etterspørselen og med lange ventelister som resultat, er det skolepenger som er den mest ekskluderende faktoren i mange kulturskoler. Regjeringen har lagt vekt på dette i hovedmålsettingen i mandatet:

En hovedmålsetning for utvalgets arbeid er å synliggjøre ulike alternativer som sikrer et forsterket, mer kulturelt mangfoldig og likeverdig kulturskoletilbud for flere barn til en rimelig pris.

Hva som oppfattes som en rimelig pris kan nok variere mye, og prisnivåene er svært ulike fra kommune til kommune i Norge. Noen kommuner mener det er rimelig at kulturskoletilbudet er gratis, mens andre kommuner mener at det er akseptabelt at elevavgiften er på flere tusen kroner i semesteret. Utvalgets tolkning av begrepene likeverdighet og rimelig pris er at det igjen må settes en nasjonal standard for maksimumssatser på et nivå som ikke ekskluderer familier med vanskelig økonomi.

Utvalget er av den oppfatning at det må skilles mellom tilbud som gis til den enkelte elev og tilbud som gis samlet til den enkelte SFO eller den enkelte grunnskole. I de tilfellene der kulturskolen utvikler og tilbyr egne SFO- eller grunnskoletilbud, bør dette tilbudet være gratis for elevene. Men når enkeltelever som en individuell ordning får sin kulturskoleundervisning i SFO-tiden eller i grunnskoletiden, skal dette behandles som annen kulturskoleundervisning og betales på ordinær måte. Dette er nærmere utdypet og begrunnet i kap.3 og 6.

Bredt og variert tilbud i den inkluderende og flerkulturelle hverdagen

Følgende presisering viser regjeringens ønske om å bidra til at kulturskolen skal utvikles til å omfatte flere undervisningstilbud enn i dag, og rettes mot en større og mer mangfoldig brukergruppe:

Utvalget skal blant annet påse at de modellene som foreslås er innrettet som et bredt, variert og mangfoldig tilbud for elever i den inkluderende og flerkulturelle norske skolehverdagen.

Begrepene ”mangfoldig” og ”flerkulturell” rommer flere betydninger. Kulturskolen skal ha et innhold og en praksis som er relevant for elever med variert etnisk og kulturell bakgrunn. Samtidig skal kulturskolen utvikle en sjangerbredde og kunstfaglige tilbud som inkluderer elevgrupper som er lavt representert i dag. Det er også svært viktig å nå den enkelte elevs interesser og muligheter, uavhengig av elevens gruppetilhørighet. Forutsetning for å nå alle er at tilbudet er integrert i SFO-tid og skoletid, dvs. bruke arenaene der barna allerede er.

2.4 Mandatets vekt på lokale variasjoner i innhold og organisering av kulturskolevirksomhetene

Mandatet legger vekt på at hver kommune har ansvar for å velge den organiseringen av kulturskoletilbudet som egner seg best for dem:

Forutsetningen i Kulturløftet II om rom for ulike lokal organisering av kulturskoletilbudet ligger til grunn, men utvalget kan foreslå ulike modeller for kulturskolevirksomheten. Minst et av utvalgets forslag skal kunne realiseres med uendret ressursbruk.

Lovfestingen av at alle kommuner skal ha et kulturskoletilbud, er i dag det eneste overordnede pålegget kommunene må forholde seg til. Følgen av dette er store variasjoner i tilbudet, fra kommuner som kjøper ledige elevplasser i en nabokommune og kommuner med dekning under 5 % av barn og unge, til kommuner som har 100 % dekning.

Utvalget har merket seg presiseringen om at hver kulturskole må tilpasses de lokale forhold. Utvalget mener likevel at det må etableres statlige ordninger som sikrer at prinsippet om ulik lokal organisering og

ressursbruk ikke går på bekostning av de uttalte målene om likeverdighet, samt et undervisningstilbud som skal være åpent for alle som ønsker det.

Kulturskolene i Norge har vokst fram over en periode på ca 50 år og har fått ulikt preg, avhengig av når de ble opprettet, hvem som etablerte dem, hvem som driver dem og lokale politiske og økonomiske forutsetninger. Mange kommuner vil fortsatt ha nytte av at en synliggjør gode eksempler på hvordan kulturskoleoppgaven kan løses best mulig, og utvalget ønsker å bidra til dette. Samtidig har det helt fra midten av 1980-tallet, med Dugstad-utvalgets innstilling, til strategiplanen *Skapende læring* som gjelder til og med 2010, vært lagt vekt på kulturskolens betydning som ”dynamo i det lokale kulturlivet” og ”kommunalt ressurscenter for skole og kultur”.

Grunnskolen har hatt ”samordnet musikk-/kulturopplæring mellom skole, musikk-/kulturskole og lokalt musikk-/kulturliv” i sine fagplaner siden 1974. En kulturskole, basert på samarbeid og helhetlig organisering av lokale ressurser, vil måtte formes ut fra de spesifikke forutsetningene, mulighetene og utfordringene hver kommune har. Utvalget mener derfor at det i tillegg til gode eksempler fra andre, bør stimuleres til etablering og synliggjøring av metoder for variert lokal utvikling av integrerte kulturskolemodeller.

Som én av oppgavene skal utvalget:

Vurdere gruppebaserte kulturskoletilbud opp mot og i tillegg til kulturskolenes mer individuelt rettede talentutvikling.

Siden Dugstad-utvalgets innstilling har musikk- og kulturskolene i Norge hatt et undervisningstilbud basert på en blanding av gruppe- og individuell undervisning. De fleste skolene som er etablert fra 1985 og framover, har hatt gruppeundervisning som prinsipp, også for musikkfaget som tradisjonelt har individuell instrumental- og vokalopplæring som hovedgrunnlag. De eldre skolene har også i større eller mindre grad tilpasset seg en slik organisering av undervisningstilbudet i musikk. I hvilken grad gruppemetodikk fungerer godt på den enkelte skole, er avhengig av pedagogene, metodikken, sammensettingen av elever, tidsenheten og de ulike instrumentenes forutsetninger. Behovet for individuelt rettet undervisning kan derfor gjelde i hele opplæringsløpet, selv om behovet for mer individuell tid med lærer øker med behovet for fordypning og forberedelser til videre studier. For alle andre kunsthøgskoler enn musikk er gruppeundervisning langt på vei den eneste undervisningsformen i kulturskolen.

Det er et stort behov for å få tilført nok ressurser når kulturskolen både skal gi et tilbud til alle og også gi talentfulle barn og unge en utvikling som tar vare på deres potensial og innsatsvilje. Det foregår i dag talentundervisning i musikk ved Norges musikkhøgskole og flere andre høyskoler. Mange kulturskoler har

også satt i gang egne fordypningstiltak (f. eks såkalte ”Lørdagsskoler”). De fleste av disse tiltakene er forbeholdt musikkelever på et meget høyt nivå. Det er en viktig oppgave å gi kulturskolene mulighet til å gi et fordypningstilbud til langt flere elever og innenfor alle fagområder. Slik vil flere elever ha mulighet til å nå det høye nivået som kreves for videre kunsthøgskolestudier på høyskoler og universiteter.

2.5 Nasjonale rammer og føringer for et kulturskoletilbud for ”alle barn som ønsker det” og kommunenes prioriteringer

En hovedmålsetning for utvalgets arbeid er å synliggjøre ulike alternativer som sikrer et forsterket, mer kulturelt mangfoldig og likeverdig kulturskoletilbud for flere barn til en rimelig pris.

Denne hovedmålsetningen for utvalget er meget ambisiøs. Som beskrevet under punkt 2.1: En så stor satsing som kulturskoleløftet innebærer, kan ikke sikres tilstrekkelig gjennom ”en god kommuneøkonomi” og statlige overføringer i rammetilskuddet til den enkelte kommune. I mange kommuner reduseres kulturskolebudsjettet fra år til år. Det er derfor viktig at nasjonale ambisjoner om å utvikle og utvide kulturskolene sikres gjennom øremerkede statlige stimuleringsmidler, nasjonale retningslinjer for kulturskoledrift og maksimumsbeløp for elevpenger. I denne sammenheng er de avsatte stimuleringsmidlene for 2010 på 40 millioner bare en forsiktig start. Det behøves for eksempel 10 ganger så mye bare for å få bort ventelistene til kulturskolen (ca 25.000 elever).

2.6 Mandatets vekt på 6-10 åringene: Samarbeidet kulturskole/SFO/grunnskole/DKS m.fl.

Selv om mandatet åpner for at utvalget også skal se på andre forhold knyttet til kulturskolevirksomheten, er hovedinnholdet relatert til å utrede et utvidet og mer tilgjengelig tilbud for aldersgruppen 6-10 år i et samarbeid mellom kulturskole, SFO, grunnskole, DKS og frivillige lag og foreninger. Utvalget skal blant annet:

Skaffe til veie en oversikt over kulturtilbudet for barn mellom 6 og 10 år innenfor skolens opplæring, i SFO, kulturskolene, Den kulturelle skolesekken og i frivillige lag og foreninger. Beskrive gode eksempler på lokalt eksisterende samarbeidsordninger mellom ulike tilbud i og utenfor skolen.

Se nærmere på utfordringene og mulighetene som ligger i et styrket samarbeid mellom grunnskolen, SFO og kulturskolen og gi forslag til hvordan ulike kulturskoleaktiviteter og andre kulturaktiviteter bedre kan legges inn i tilknytning til skoledagen.

Vurdere hvordan opplæring i skolen, DKS, SFO og kulturskolen bedre kan benyttes i en sammenheng for å oppnå bredere deltakelse i kulturaktiviteter, faglig utvikling og samtidig sikre en mer effektiv utnyttelse av den faglige kompetansen som finnes.

Foreslå ulike modeller for hvordan man innenfor 1.–4. trinn, på et lokalt plan, kan få etablert et styrket samarbeid og bedre samordning mellom opplæring i ulike fag i skolen, SFO, kulturskole, DKS og frivillige lag og foreninger.

Foreslå hvordan disse modellene og tiltakene kan evalueres slik at offentlige myndigheter og andre aktører har et bedre grunnlag for å utvikle et mer varig samarbeid mellom skole, kulturskole og lokale lag og foreninger.

Innenfor dette feltet skal utvalget kartlegge, studere, vurdere, gi forslag til modeller og foreslå hvordan disse kan evalueres. På dette området er det mye ulik praksis. Derfor er dette en omfattende oppgave, samtidig som det er et spennende område med et stort utviklingspotensial.

Utvikling av et helhetlig kunst- og kulturfaglig tilbud i kommunene kan ikke isoleres til aldersgruppene 6 - 10 år. Et helhetlig kulturskoetilbud i en kommune består av mer enn bare koordinering og samarbeid på tvers av institusjoner og aktører. Det er også avhengig av kontinuitet og sammenheng i de muligheter hvert barn har gjennom hele oppveksten. Det er viktig at en satsing på barn i SFO-alder ses i sammenheng med de samme barnas mer langsiktige utviklingsløp.

2.7 Den nødvendige oppfølgingen blant eldre barn og unge

Mandatet signaliserer en stor satsing på utvidelse av kulturskole for alle barn som ønsker det. Samtidig fokuseres det nesten utelukkende på aldersgruppen 6 -10 år. Utvalget viser til betydningen av at kulturskoleløftet må involvere alle alderstrinn og undervisningstilbud i kulturskolen. Det er viktig å se konsekvensene av å etablere et tilbud som når ”alle barn” på 1.- 4. årstrinn i samarbeid med skole og SFO, dersom det ikke er midler til å følge opp de samme elevene fra 5. årstrinn. Ved siden av å gi et basistilbud innen et bredt spekter av sjangre og fagområder, er kulturskolen en viktig arena for de samme elevenes videreutvikling og forberedelse til høyere studier. Det er derfor nødvendig å stimulere til en helhetlig opplæring i kulturskolen, som inkluderer fordypning og talentundervisning, - noe som understrekes i ett av mandatets punkter.

Det skal legges til rette for synliggjøring av kulturskolen og for talentutvikling.

For utvalget innbefatter begrepet ”talentutvikling” hele prosessen fra en elevs første behov for fordypning, ekstra ressurser og oppfølging til det stadiet der eleven er definert som et ”talent” og får innpass i definerte talentprogrammer.

3. Kunst og kultur for og med barn og unge er viktig

I dette kapitlet beskrives og drøftes kunstens og kulturens verdi og rolle i grunnopplæringen, SFO og kulturskolen.

3.1 Den estetiske egenverdi for personlig danning

Opplevelse og erfaring med kunst og kultur er en måte å tilegne seg danning. For barn og unge vil innhenting av kunnskap og utvikling av ferdigheter i et gjensidig samspill, der tyngdepunktet mellom disse kan variere, være grunnleggende. Gjennom kunstfagene i opplæringen i skolen og i Kulturskolen, samt gjennom DKS, får elevene mulighet til møter med kunst både som mottakere og aktive deltakere. De lærer både om, gjennom og i kunsten.

Ser vi på kunsthistoriker Gunnar Danbolts tanker om møte mellom kunst og danning, kan kunsten i kraft av seg selv utfordre etablerte tankemønstre til nye refleksjoner:

All form for kunst holder oss våkne, vi tenker på andre måter enn vi er vant til. Vi må også forholde oss til det ubehagelige. Ikke bare leve oss inn i et kunstverk, men trekke oss tilbake og reflektere over... Kunsten skal holde oss levende, m.a.o. den dannende effekten (Danbolt, 2010).

Kunsten er viktig fordi den fungerer som en medspiller til utvikling av identitet, som igjen kan knyttes videre til den enkeltes danning, samt trivsel og positiv selvoppfatning. Dette er et av funnene som Anne Bamford trekker fram i sin rapport *The-Wow factor*:

Kunsten bidrar direkte til positiv selvoppfatning og identitet, noe som er avgjørende for effektive utdanningsresultater og for en tilstrebing av livslang læring. Kunsten kan medvirke i utviklingen av kulturell bevissthet og aksept av en selv og andre (Bamford, 2008, s. 20).

En betydning av begrepet danning er å skape eller forme – ha et aktivt forhold til seg selv og til omgivelsene. Dette gjennomsyrrer den generelle delen av læreplanen i Lærerplanverket for Kunnskapsløftet (LK06). Den omhandler menneskets og opplæringens ulike muligheter som meningssøkende, skapende, arbeidende, allmenndannende, samarbeidende, miljøbevisste og integrerte:

... opplæringens mål er å utvide barns, unges og voksnes evner til erkjennelse og opplevelse, til innlevelse, utfoldelse og deltakelse (Ibid, s. 2).

Kunst og kultur er ikke et marginalt fenomen i noe samfunn. Det er grunnleggende for hvert individs identitet og utfoldelse og for samhold, spenning og utvikling i samfunnet. Intet samfunn kan overleve uten kunst og kultur.

Hvis menneskenes kulturelle identitet trues, vil også freden være truet. Kultur defineres som den helhet av karakteristiske, åndelige, materielle, intellektuelle og emosjonelle trekk som kjennetegner samfunnet eller en sosial gruppe. Kulturen omfatter livsstil, måter å leve sammen på, verdisystemer, tradisjoner, kulturarv og livssyn i tillegg til språk og skapende kulturuttrykk (UNESCO, kulturkapittel).

Dette er essensielle elementer for barns oppvekst, og understreker viktigheten av at barn er selvstendige og aktive deltakere på egne premisser, slik det også er nedfelt i FNs konvensjon om barnets rettigheter:

1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.
2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter (FN, 1989, Artikkel 31).

Gjennom kunst og kultur bearbeides livserfaring og livsopplevelser i videste forstand. Kunsten kan ikke være underlagt konkrete nyttebetraktninger, men har en verdi utover dette. Å få tilgang til og kunne gjøre bruk av kunst og kultur er identitetsskapende så vel for samfunnet som for enkeltindividet. Bedre selvinnsikt gir bedre livskvalitet for den enkelte, som igjen i sum gir et mer sivilisert samfunn.

3.2 Kunstfagenes plass i grunnopplæringen

I skolens formålsparagraf sies det eksplisitt at formidling av kunst og kultur skal være en del av skolens oppgaver og ansvar:

Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.

Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dei skal få utfalde skaparglede, engasjement og utforskartrøng (Opplæringsloven, fra § 1-1).

Kunnskapsbegrepet kan være mangfoldig og vidt. Det kan innebære teoretisk kunnskap, praktisk kunnskap, erfaringskunnskap, skjult kunnskap m.m. Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06) er forskrifter til Opplæringsloven og omfatter Generell del av læreplanen, Prinsipper for opplæringen, Læreplaner for fag og Fag- og timefordeling.

I den generelle delen av læreplanen ligger den verdimeslige forankringen for all opplæring i norsk skole. Den generelle delen har vært en bestandig del av læreplanverket fra Reform 94 og L97 fram til nåværende skolereform, Kunnskapsløftet.

Som tidligere nevnt, utgjør denne delen av læreplanverket et solid ståsted for nødvendigheten og viktigheten av danning i norsk skole og at kunst og kultur skal være bærebjelker i det norske opplærings- og utdanningssystemet. Dette forsterkes ved at det i innledningen fastslås at opplæringen må gi rom for elevers behov for å skape, utfolde fantasi og oppleve kunst.

Noe av det nye i LK06, er vektleggingen av grunnleggende ferdigheter og bredere basiskompetanser. Læringsplakaten, som er inkludert i Prinsipper for opplæringen, legger til rette for at skolen/skoleeier bl.a. skal sørge for at alle elever:

- får like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre
- blir stimulert i personlig utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse (Læringsplakaten, s. 2)

Og under avsnittet Sosial og kulturell kompetanse står det spesifikt om kunst og kultur:

Elevene skal møte kunst og kulturformer som uttrykker både menneskers individualitet og fellesskap, og som stimulerer deres kreativitet og nyskapende evner. De skal også få mulighet til å bruke sine skapende evner gjennom ulike aktiviteter og uttrykksformer. Dette kan gi grunnlag for refleksjon, følelser og spontanitet (Ibid, s. 3).

I disse grunnleggende forskriftene tilrettelegges det for at kunst og kultur skal ha en nødvendig og synlig plass i elevers og læreres skolehverdag.

Så langt intensjonene. Men i grunnskolen blir gjerne to av fagene sett på som ”rene” kunstfag, Musikk og Kunst og håndverk. Kunstfaget Dans er lagt inn som del av et hovedområde i faget Kroppsøving, og Kunstfaget Drama er bare lagt inn som kompetansemål i Norsk (8 av 97), Engelsk (5 av 84) og Musikk (1 av 57). For de øvrige fagene er den estetiske dimensjonen synliggjort i kompetansemålene og/eller i grunnleggende ferdigheter. Men kunst- og kulturfaglig kompetanse er ikke blant de fem prioriterte grunnleggende ferdigheter i læreplanen. I tillegg har de siste læreplanene redusert det relative omfang av de to ”rene” kunstfagene.

Et tilbakeblikk på de estetiske fagenes omfang i tidligere læreplaner:

- **Mønsterplanen av 1974:** Musikk og forming utgjør **19,7 %** av timetallet i grunnskolen (medregnet timetallet til valgfag, fratrukket timer til annet fremmedspråk)
- **Mønsterplanen av 1987:** Musikk og forming utgjør **16,2 %** av timetallet i grunnskolen
- **L-97:** Musikk og kunst og håndverk utgjør **14,5 %** av timetallet i grunnskolen (medregnet halvparten av *Skolens og elevens valg*)
- **K-06:** Musikk og kunst og håndverk utgjorde ved innføringen av Kunnskapsløftet **13,3 %** av timetallet i grunnskolen – og minker i takt med timetallsøkningen i andre fag

(Gunn Imsen: *Clemets omgang med fakta*. Dagsavisen 29.10.04)

Signe Kalsnes, Norges musikkhøgskole

Statistikk viser (Gunn Imsen/Signe Kalsnes) at timene i kunstfagene utgjør en lavere prosent av det totale timetallet i grunnskolen sammenliknet med forrige reform, L-97, og at dette timetallet minker i takt med timetallsøkningen i andre fag. Kunstfagenes andel av det totale timetallet i grunnskolen har vært redusert for hver reform etter Mønsterplanen av 1974, fra 19,7 % til i dag 13,3 %. Opplæringssituasjonen for kunstfagene i grunnskolen må suppleres med statistikk over lærerkompetansen i disse fagene. Denne viser at ca. 50 % av de lærere som underviser i musikk eller kunst og håndverk hadde ingen eller manglende fagkompetanse. Dette omtales også i kap. 1 og 4.

I videregående opplæring i Kunnskapsløftet er ingen av kunstfagene obligatoriske. Men elever kan velge Utdanningsprogram for Musikk, Dans og Drama, med fordypning i ett av disse fagområdene, eller Programområdet for Formgivingsfag i Utdanningsprogram for studiespesialisering over tre år. Velger elever yrkesfaglig opplæring, er det blant annet mulig å fordype seg i Design og håndverk og i Medier og kommunikasjon. Forutsetning for elevenes valg er at skolen gir tilbud i disse. Utover disse fagene skal den estetiske dimensjonen synliggjøres i fellesfagene og i de øvrige programfagene, slik som i grunnskolen. Dette innebærer at det i læreplanene skal legges vekt på opplevelser, skapende arbeid og generelt på estetiske aspekter i fagene.

Men til forskjell fra grunnskolen er ikke kunstfag obligatorisk for noen elever i videregående opplæring. Kunstfaglig opplæring har ingen ”sikret” plass i disse tre avslutningsårene i grunnopplæringen. Konsekvensen av dette blir et ”brudd” i opplæringslinjen fra 1. til 13. år, og derved også et ”brudd” i grunnlagstenkningens logikk.

3.3 Estetiske arbeidsmåter i ulike fag

Wow-faktoren

Professor Anne Bamford gjennomførte i 2004 en internasjonal UNESCO-undersøkelse om hvilken effekt undervisning i kunstfag har på andre fag i grunnopplæring, på lokalsamfunnet og på elevenes sosiale og personlige utvikling. Undersøkelsen fikk tittelen *WOW-faktoren*. Ett av funnene som blir trukket fram er at barn trives i kunstfagene, men trivselen betinger kvalitet på undervisningen. Barn lærer allerede fra livets begynnelse å uttrykke seg gjennom de estetiske språkene med tegning, sang, rollespill, dans og bevegelse. Det skjer i hjemmet, med venner og i barnehagen. Når de begynner i grunnskolen, er dette en kompetanse barna besitter og mestrer. Dette kan ha sin årsak i at de estetiske språkene tar utgangspunkt i barnet selv og barnets egen aktivitet, og derfor gir mening.

Funnene i undersøkelsen viser videre at god undervisning i kunstfag har positive effekter for barn og unges selvtillit og kulturell identitet, mindre fravær og bedre lese- og skriveferdigheter. Men - dårlig undervisning i kunstfagene har den diametralt motsatte effekten. Den ødelegger kreativiteten, selvtilliten, motivasjonen og derved trivselen hos barn og unge. Dette viser hvilken sterk påvirkningskraft kunstfagene har i seg selv, og hvor viktig det er at barn og unge tilbys kvalitet.

Den italienske filosofen Loris Malaguzzi, grunnleggeren av barnehagen/førskolen Regio Emilia, ser på barnet som en kompetent medskaper av kultur og kunnskap, der de estetiske læringsprosessene er i sentrum. Han har sagt følgende:

Ett barn har 100 språk men berøves de 99, skolen og kulturen skiller hodet fra kroppen og tvinger oss til å tenke uten kropp, og handle uten hode. Leken og arbeidet, virkeligheten og fantasien, vitenskapen og fantasteriet det indre og det ytre gjøres til hverandres motsetninger (Carlsen, 2004).

Loris Malaguzzis tanker kan sees på som en kritikk av et skolesystem som ikke ivaretar hele barnet og som frarøver dem hele den estetiske kompetansen de har tilegnet seg fram til skolealder. Trekker vi veksler på læringsaspekter, kan dette ha konsekvenser for barnas egen læring fordi det ikke kobles til allerede tilegnet kunnskap, slik den svenske pedagogen Bernt Gustavson belyser:

Danning, læring og kunnskap tager udgangspunkt i det subjektive og personlige. Hvis den forankring ikke findes bliver kundskapen løst pålagt og læringen overfladisk (Gustavsson, 1996, s. 21).

Anne Bamford skiller mellom undervisning *i* og undervisning *gjennom* kunstfag. Undervisning gjennom kunstfag innebærer å overføre estetiske arbeidsmetoder til andre allmenne fag, dvs. at kreativ og kunstnerisk pedagogikk inngår som basis for andre fag. Brukes dette konsekvent, innebærer det at den

estetiske dimensjonen blir synliggjort og konkretisert i alle fag. Elevene får et innblikk i kunstfagenes egenart og særpreg. Kunstfaglige opplevelser gjør inntrykk, som igjen setter avtrykk og fører fram til nye uttrykk.

Kunsten kan spille en enorm rolle for den totale utdanningserfaringen elevene får. Ved å engasjere seg i kunsten kan elever i høy grad utvikle seg med hensyn til å ta risiko og få tillit og eierskap til egen læring. Kunsten er virkelig noe som gjør at man **involverer seg**, den formidler en følelse av fellesskap gjennom å dele holdninger, og den oppmuntrer elevenes motivasjon til å lære (Bamford, s. 20).

En vending i utdanningsdebatten burde ikke dreie seg om hvorfor vi skal ha kunstfag i skolen, men hvordan bruke de estetiske fagene som brobygger til de andre fagene, - som metode til fler- og tverrfaglig kunnskapsutvikling og forståelse.

Learning by doing

John Dewey var en av de fremste pedagoger på tidlig 1900-tallet. Hans berømmelige sitat, *Learning by doing*, har med tiden blitt allemannseie innenfor og utenfor utdanningskretser. Deweys tenkning tilhører den pragmatiske kunnskapstradisjonen, der kunnskap har utgangspunkt i handlingene våre. Sitatet bærer essensen av hans tese om et samhandlende forhold mellom erfaring og handling, og mellom hode, kropp og sansene. Deweys tanker er viktige fordi kunstfagene bygger på erfaringsbasert kunnskap. Gjennom skapende arbeid i de ulike kunstfagene utvikles erfaring gjennom kroppen. John Deweys tanker bygger opp under funnene fra WOW- faktoren om barns trivsel og mestring gjennom egen aktivitet og identitet. Betydningen i denne sammenheng er at det er ikke nok med teoretisk kunnskap, men kunnskap må praktiseres og utvikles på grunnlag av praksis.

Å være i sitt rette element

I England satses det på kunst og kultur som drivende kraft i skole- og samfunnsutvikling. Sir Ken Robinson er entreprenøren bak *Find your talent*. I sin bok *The Element* trekker han fram det faktum at alle barn er født med ulike talenter og hvor viktig det er at disse får mulighet til å utvikles, og at samfunnet og skolen har ansvaret for at barnet får være i og lære i sitt rette element. Gjennom dette fostres motivasjon, konsentrasjon, lidenskap, kreativitet og lysten til å lære. Han kritiserer dagens skolesystem som lite demokratisk i valgmuligheter av fag. Videre mener han at den standardiserte testskolen med basisfag i sentrum og kunstfagene satt på sidelinjen er årsaken til frafall og lite motiverte elever.

What is catastrophically wrong with this mode of thinking is that it severely underestimates human capacity. We place tremendous significance on standardized tests, we cut funding for what we consider "nonessential" programs, and then we

wonder why our children seem unimaginative and uninspired. In these ways, our current education system systematically drains the creativity out of our children (Robinson, 2009, s. 16).

En del av satsingen på kunst og kultur i England er basert på at alle barn skal tro at de har reelle valgmuligheter for å kunne bruke sine talenter. Dette har blant annet gitt seg utslag i prosjektet *Creative partnerships*. Dette programmet setter kunstnere og profesjonelle innen kreative yrker sammen inn i skolen som en ressurs. Programmet satser på å ta alle barn på alvor og sørge for en opplæring som utvikler deres ferdigheter.

3.4 Kunstfagenes egenverdi og instrumentell verdi

Både i kunstnerkretser og i utdanningsmiljøet er en vel kjent med debatten om kunst for kunstens skyld versus en instrumentell vektlegging av kunst som virkemiddel i samfunnet. Stadig flere forskere understreker at en ikke kan få en positiv effekt av kunsten uten at en har hatt en kunstopplevelse som virkelig har gjort inntrykk på en.

You don't get the instrumental effects if you are not going through the intrinsic phase (Booth, 2009).

Nøkkelordet er engasjement. Dermed blir kravet til kunstnerisk kvalitet stort, og den kunstneriske opplevelsen blir helt grunnleggende. Dårlig kunst kan bli mottatt med likegyldighet eller kanskje irritasjon, f. eks i en elevgruppe. Med god kunst oppnår en WOW-effekten (jf Bamford). Da kan kunsten føre med seg store ringvirkninger. Ved gode kunstprosjekter gjennomført i skoler og områder med store sosiale problemer, rapporteres det ofte om svært positive effekter. Effektene kan være økt trivsel, lokal tilhørighet, forebygging av kriminalitet og rusproblem, økt skolemotivasjon m.m. Det er bred enighet om at god kunst er viktig i seg selv. Mange har vært opptatt av å understreke at kunsten ikke trenger en slik nytteverdi som begrunnelse. Men at kunst faktisk også kan være nyttig, kan neppe være en ulempe.

Kunst- og kulturopplevelser kan ikke måles, men hvor mye økonomi en kommune investerer i kulturtiltak og hvor mange publikummere som var til stede, kan måles. Gleden ved en samhandling eller lykken ved å mestre en oppgave kan heller ikke måles, men kognitive resultater i en spørreundersøkelse kan måles, som for eksempel i PISA-undersøkelsen. Svein Sjøberg har følgende kommentar til denne:

Det er PISA-resultater som farger den utdanningspolitiske debatten. Og dessverre viser det seg å være en negativ korrelasjon mellom PISA-resultater og elevers evne til å formulere og forfølge problemstillinger. Nye læreplaner legger vekt på grunnleggende ferdigheter og konkret måloppnåelse. Det gir neppe rom for refleksjon, ettertanke, filosofisk undring og kreativitet (Sjøberg, 2010).

Men kunstfagene åpner for disse egenskapene. Gjennom kunst og kultur utvikler enkeltindividet et eksistensielt perspektiv på og en dypere erkjennelse og forståelse av livet og dets ulike former. Kunst og kultur kan øke selvforståelsen og forståelsen av andre mennesker og andre kulturer.

Gjennom kunstfagene åpnes det opp for ulike kunstuttrykk. Fagene stimulerer både evnen til å motta inntrykk og opplevelser og også egen uttrykksevne. Kunstfagene kan også åpne opp for bedre yteevne, innlæringssevne og forståelse for andre fag.

Fra USA finnes undersøkelsen *The National Educational Longitudinal Survey* som fulgte over 25.000 elever gjennom 10 år. Denne undersøkte forholdet mellom deltakelse i kunst- og kulturfag, elevenes utvikling i andre fag, og elevenes sosio-kulturelle utvikling. Tre observasjoner skiller seg klart ut:

- 1) Resultatene viser en klar positiv sammenheng mellom deltakelse i kulturaktiviteter og elevens resultater i andre akademiske fag. Og enda viktigere: Barn født i vanskeligstilte hjem hadde størst utbytte av et stort innslag av estetiske fag i undervisningen.
- 2) Elever som jevnlig og over en lengre tidsperiode spilte et musikkinstrument fikk markert bedre resultater i matematikk. Og forskjellen mellom de som ikke spilte og de som spilte ble større over tid.
- 3) Elever som over lengre tid spilte teater viste en rekke positive endringer i oppførsel, i empati og toleranse overfor andre, i økt selvtillit og motivasjon, og en markert bedring i lese- og skriveferdighetene (Fiske, 2002).

Kunstens dimensjoner, opplevelse, erkjennelse og refleksjon, er identitetsskapende, styrker selvforståelsen og livsforståelsen, og er som sådan dannende faktorer.

Estetiske erfaringer og kunnskap har overføringsverdi til andre fag og til andre felt i samfunnet, som for eksempel til arbeidslivet. Det gjelder blant annet kreativitet og refleksjonsevne som er en del av en universell kompetanse, som er relevant også i andre områder enn bare i kunsten selv og kunstfagene. Denne kompetansen utgjør eksistensielle innsikter og oppøving av uttrykksevner som i bokstavelig forstand er basalkompetanse, og som sådan grunnleggende ferdigheter.

3.5 Utviklingen av SFO og kulturdimensjonen i SFO

Fra 1950- til 1980-tallet fantes det bare noen få såkalte fritidshjem i Norge. Disse var ikke knyttet til skolen. Men på slutten av 1980-tallet ble SFO etablert som en erstatte for fritidshjemmene, og det ble igangsatt forsøksordninger i tre kommuner, Hå, Kristiansund og Bærum. (1989-90). Fra 1991 ble begrepet SFO brukt som en fellesbetegnelse for tilsynsordninger for barn i småskolen når det gjaldt tiden før og etter skoletid, og det ble opprettet en tilskuddsordning for SFO.

I St.meld. nr. 40 (1992-93) *...vi smaa en Alen lange; Om 6-åringer i skolen – konsekvenser for skoleløpet og retningslinjer for dets innhold* ble prinsippene for det videre arbeidet med ordningen vurdert.

Kommunene skulle fortsatt ha ansvar for de nødvendige rammebetingelsene, ut fra lokale behov, og kommunene skulle ha stor frihet når det gjaldt innholdet i tilbudet. Dette tilbudet skulle være frivillig og finansieres gjennom en tredeling mellom stat, kommune og foreldrebetaling.

I mai 1997 ble SFO drøftet i en egen stortingsmelding (St.meld. nr. 55 (1996-97) *Om skolefritidsordningen*). I denne meldingen ble blant annet erfaringene med SFO drøftet på bakgrunn av barnas opplevelser, og foreldrenes og personalets erfaringer. Erfaringene viste at det var ganske forskjelligartet innhold i skolefritidsordningene. De viktigste elementene var lek og andre aktiviteter, omsorg og tilsyn. I meldingen vektlegges det at innholdet i SFO skulle gi mulighet både for fri utfoldelse og for styrte aktiviteter. Det ble også vist til erfaringer med samarbeid med lokale fritids- og kulturaktiviteter, og særlig framheves det gode samarbeid med musikkskolen.

Det ble ikke satt ytterligere vilkår for innholdet i SFO, men kommunen skulle godkjenne tilbudet, og det ble stadfestet at kommunen hadde plikt til å tilby SFO. Krav til formålstjenlige inne- og utelokaler samt at ordningen hadde tilfredsstillende vedtekter ble understreket. Krav til personalet ble omtalt, men det var ingen definerte konkrete krav til kompetanse, heller ikke særlige kvalifikasjonskrav til leder for SFO-ordningen. Departementet ønsket ikke å fastsette normkrav til bemanningen.

I forkant av Reform 97 ble det gjennomført en rekke forsøksordninger med 6-åringer i skolen, og med denne reformen kom 6-åringene inn i skolen. I forkant av dette vedtaket presiserte Stortinget at etablering av SFO var en forutsetning for obligatorisk skolestart for 6-åringene (Innst. S. nr 15 (1995-96)). Høsten 1997 hadde 44 % av alle 1. – 4. klassinger plass i SFO, og denne andelen økte sterkt, særlig etter 6-årsreformen.

Kommunenes plikt til å tilby skolefritidsordninger ble lovfestet og gjort gjeldende fra 1. januar 1999 i Opplæringsloven og i forskrift til denne. Øremerkingen av statlige midler til SFO opphørte fra skoleåret 2003-2004. Dette har ført til store prisforskjeller på SFO-tilbudet i landets kommuner.

I Kunnskapsløftet er ikke SFO som sådan direkte nevnt. Dagens regjering peker likevel på at innholdsmessig kan Prinsipper for opplæringen inneholde viktige verdier for SFO-virksomheten. Det skilles likevel klart mellom skole og SFO. ”SFO er fritid og ikke skole”, sier statssekretær Lisbeth Rugtvedt i sin tale på nasjonal konferanse for SFO-ledere.

SFO er heller ikke omtalt i St.meld. nr. 16 (2006-2007) *...og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring*. Likevel er regjeringen opptatt av utviklingsarbeid med en utvidet og mer helhetlig skoledag. SFO er en viktig del i dette utviklingsarbeidet. Regjeringen ønsker:

å skape en helhetlig dag med variert innhold, med veksling mellom tradisjonelle skoleaktiviteter og andre aktiviteter, som for eksempel fysisk aktivitet (Rugtvedt, 2007).

Dette stiller krav til organisering, samhandling og fellesskap, men også til kvalifisert personale i SFO, og det krever tiltak for å styrke kvaliteten på SFO på landsbasis. I denne forbindelse er SFO en del av prosjektet *Helhetlig skoledag* (2009 – 2012), der ulike modeller for en skoledag med god sammenheng mellom skole og skolefritidsordning skal utvikles og prøves ut. Hovedmålet er å se nærmere på sammenhenger mellom en tettere tilknytning mellom skole og SFO/andre ikke-faglige aktiviteter på den ene siden, og økt læringsutbytte på den andre siden. Dette prosjektet er også omtalt i kap. 4 og 5.

Fra høsten 2010 vil kommunene innføre gratis leksehjelp for alle elever på 1.- 4. trinn. Skoleeier står fritt til å organisere leksehjelptilbudet slik de mener det er mest hensiktsmessig i regi av SFO eller skolen, men eleven skal få minst en time per uke på hvert årstrinn.

Kulturdimensjonen i SFO

SFO er en sentral oppvekstarena for en stor del av elevene i 1.- 4. årstrinn. Dette understreker hvor viktig det er at elevene er med å bestemme hva denne tiden skal fylles med. Barna skal ha råderett over egen fritid, og ha muligheten til å ta egne valg. SFO skal være godt strukturert, der barna får et variert aktivitetstilbud, og der de selv har muligheten til å velge om de ønsker å delta. Det er viktig å finne balansen mellom organisert aktivitet og den frie leken, og samtidig være bevisst på hva tiden i SFO blir brukt til. Barna må gis tid til å være sammen og leke uten avbrytelser, og de skal kunne leke sammen uten innblanding og overstyring av voksne. De må få muligheten til bare ”å være” og puste ut etter en lang skoledag med masse inntrykk og høyt læringsfokus.

Det er også viktig at det legges til rette for aldersblanding slik at barna har muligheten til å være aktive og knytte vennskap på tvers av alder. Hverdagen skal være preget av omsorg, trygghet og trivsel, og barna skal møte trygge, tydelige og positive voksenpersoner. Målsettingen med SFO er å gi barna en trygg og utviklende oppholdsarena utover skoletiden. Det skal legges til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter, og dette skal være tilpasset barnas og foreldrenes behov. Når det skal legges til rette for kulturaktiviteter i SFO, må det være rom for ulike lokale tilpasninger, og det er viktig å ha barnas interesser og behov i fokus. Målet må være å gi barna tilbud om et bredt spekter av kulturaktiviteter, og introdusere dem for ulike kunstuttrykk

innenfor kunstfagene. Det må videre være fokus på gode opplevelser. Barna må få velge om de ønsker å delta, når aktiviteten introduseres.

SFO som arena for kulturskoleaktiviteter

I mange skolefritidsordninger drives ulike kulturaktiviteter, også i regi av den lokale kulturskolen. Styrking av kulturaktiviteter i SFO må baseres på et reelt og konstruktivt samarbeid med kulturskolen.

Utvalget er seg bevisst at det kan ligge et spenningsforhold mellom SFO, som er og skal være fritid og ikke skole, og kulturskolen, som allerede i navnet signaliserer at dette er en type opplæring. Men en viktig likhet mellom kulturskolen og SFO er at begge er frivillige tilbud.

Kulturskoleaktivitetene vil ikke bare være aktiviteter for aktivitetenes egen skyld, men må settes inn i en ramme, med målet å lære. Opplæring kan skje gjennom varierte kunstfaglige aktiviteter og opplevelser, tilrettelagt lek, egne erfaringer med praktiske ferdigheter m.m. Denne kunstfaglige opplæringen kan selvfølgelig skje gjennom leken, men da en lek som er tilrettelagt.

Introduksjon av et bredt spekter av aktiviteter fra de ulike kunstfagene kan skape interesse og nysgjerrighet hos barna, og slik kan SFO fungere som en rekrutteringsarena for kulturskolen

Krav til god organisering vil være et grunnleggende element, slik at ikke kulturskolen bare ”låner” SFO-tiden. Et jevnbyrdig samarbeid krever også tid til planlegging, slik at SFO-tilbudet inkludert kulturskoletilbud oppleves som en naturlig helhet for det enkelte barn. En utfordring vil være å tilrettelegge kulturskoletilbudet slik at det ikke ”stykker opp” barnas ettermiddag på SFO. De barna som deltar i aktiviteter i SFO-tiden er ofte de samme barna som i tillegg er meget aktive på kveldstid. Det er derfor viktig å være oppmerksomme på faren for overorganisering av barnas hverdag.

Krav til tilstrekkelig faglig kompetanse er også en forutsetning for å lykkes i dette arbeidet. Kunstfaglig og pedagogisk kompetanse vil være kulturskolens bidrag og ansvar inn i dette samarbeidet, mens det vil være naturlig at det er SFO-lederen som har det overordnede ansvaret for tilretteleggingen av kulturskoleaktivitetene og balansen mot tid til fri lek og andre aktiviteter i SFO.

Målet er at kulturskoleaktivitetene skal favne alle barn. Kulturskoleaktivitetene må derfor være gratis i SFO-tiden. Utvalget mener imidlertid at en må skille mellom de ulike kulturskoletilbudene i SFO-tiden. Når kulturskolen utvikler og tilbyr egne SFO-tilbud, bør disse være gratis for barna. Men når det enkelte barn eller en gruppe barn får kulturskoleopplæring som en egen ordning, må dette betales på lik linje med betaling for kulturskolens øvrige tilbud.

3.6 Kulturskolen som kommunalt ressurscenter

Musikk- og kulturskoler ble lovfestet i 1997 i Opplæringslova § 13-6. *Musikk- og kulturskoletilbod:*

Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit musikk- og kulturskoletilbod til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet elles.

I og med lovfestingen ble kulturskolen etter hvert den sentrale institusjonen for å bygge opp kunst- og kulturkompetanse i mange kommuner. Utviklingen fra å være rene musikkskoler til å bli kulturskoler medførte at kunst- og kulturkompetansen ble utvidet til å omfatte alle kunst- og kulturuttrykk. Med sin brede og høye kompetanse innen kunstfagene, er kulturskolen etter hvert blitt et naturlig ressurscenter for fritidskulturlivet og skoleverket i mange kommuner. I mindre kommuner kan det være vanskelig å få kompetente lærere til kulturskolen fordi stillingene som tilbys er for små. Da vil det være hensiktsmessig at kulturskolen samarbeider med skoleverket og fritidskulturlivet om lage større stillinger for å få nødvendig kunst- og kulturkompetanse til kommunen. I mange kommuner, med en godt utbygd kulturskole, som samarbeider med fritidskulturlivet og skoleverket, og der kommunen ser verdien av å ha et rikt og aktivt kulturliv, har det ofte ført til at kommunene har investert i bedre undervisningslokaler, konsertsaler og andre kulturbygg til glede for hele lokalbefolkningen.

Etter lovfestingen i 1997 ble musikk- og kulturskoletilbudene utbygget. Det ble også avdekket et sterkere behov for en nasjonal rammeplan for skolene, noe Norsk kulturskoleråd utarbeidet i 2003. Her beskrives formålet slik:

Alle elever skal få ei kulturopplæring i samsvar med de evner og forutsetninger de har. Undervisninga må ta utgangspunkt i at alle mennesker har behov for å gi uttrykk for følelser, tanker og fantasier gjennom kunstneriske uttrykksformer. Kulturskolen må derfor legge til rette for ei opplæring som fremmer glede i skapende virksomhet, personlig vekst og kunstnerisk utvikling hos elevene, og som bidrar til et meningsfylt liv (Rammeplanen, 2003, s. 19).

En konkretisering av dette formålet utgjør kulturskolens oppgaver:

- utvikle elevenes kunstneriske og skapende evner og fremme deres forståelse og opplevelse av kunst som allmennmenneskelig uttrykksform
- utvikle elevenes evner og anlegg ut fra den enkeltes forutsetninger, slik at de kan få en meningsfylt og stimulerende fritidsaktivitet og et grunnlag for en senere yrkesutdanning
- være en ressurs for det øvrige skoleverket og kulturlivet i arbeidet med å gi opplæring i og fremme forståelse og interesse for kunst i lokalmiljøet
- legge til rette for samhandling på tvers av kunstfag (Ibid, s.19)

Disse oppgavene realiseres ved at kulturskolen kan gi tilpasset undervisning i kunstfag til de barn og ungdommer som ønsker det. Den blir derved et supplement til den grunnleggende innføringen i og kjennskapet til kunst og kultur som elevene får gjennom skoleverket. Videre kan kulturskolen gi undervisning innenfor ulike uttrykksformer, der både bredde og ikke minst kvalitet blir ivaretatt. Gjennom sin virksomhet kan kulturskolen medvirke til at elevene deltar aktivt i det lokale kulturlivet. Dette kan skje ved kulturskolens egne konserter, forestillinger, utstillinger, andre visningsformer og gjennom tverrfaglige prosjekter. I tillegg kan kulturskolens elever medvirke ved andre arrangementer i det lokale kulturlivet.

Kulturskolen kan også ha en veilederfunksjon overfor skoleverket, inkludert SFO, barnehage og det lokale kulturlivet. I tillegg vil kulturskolens lærere også kunne undervise i skoleverket, dersom det legges til rette for kombinerte og hele stillinger.

Kulturskolene eies og drives av kommunene. Kulturloven underbygger og forsterker kommunenes og fylkeskommunenes ansvar for å tilrettelegge for et bredt spekter av kulturaktiviteter:

...slik at alle kan få høve til å delta i kulturaktivitetar og oppleva eit mangfald av kulturuttrykk (Kulturlova, § 1).

Blant definisjonene på kulturaktivitet finner vi blant annet

...skapa, produsera, utøva, formidla og distribuera kunst- og andre kulturuttrykk, ...delta i kulturaktivitet, utvikla kulturfagleg kunnskap og kompetanse (Ibid, § 2).

Loven fastslår også at det er et offentlig ansvar å

sørge for å fremja profesjonalitet og kvalitet i kulturtilbodet og leggja til rette for deltaking i kulturaktivitetar (Ibid, § 5).

Kulturskolens plass og funksjon i lokalsamfunnet har ofte vært omtalt og drøftet i stortingsmeldinger, andre utredninger og evalueringer. I Stortingsmeldingen *Ej blot til lyst* drøftes særskilt kulturskolens rolle som lokalt ressurscenter. I behandlingen av denne meldingen uttalte Utdannings- og forskningskomiteen i Stortinget blant annet:

Komiteen ser at fremveksten av kulturskoler i kommunene har stor verdi for lokalsamfunnet som kulturformidlingsinstitusjon. Kunstnerisk utfoldelse gjennom elevaktiviteter bidrar etter komiteens mening til å bygge nærmiljøet på en positiv måte og er en ressurs for det øvrige kulturlivet lokalt (Innst. S. 131 (2003-2004), pkt. 2.3 s. 5).

Ikke minst på bakgrunn av denne meldingen og andre utredninger ble Kunnskapsdepartementets strategi for kunst og kultur i opplæringen utviklet i 2007, *Skapende læring – strategi for kunst og kultur i i skolen 2007-2010*.

Denne strategien omhandler både struktur og innhold i kulturskolen og den drøfter utviklingen av kulturskolen som kommunalt ressurscenter for barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Som ledd i strategien er det blant annet igangsatt et omfattende utviklingsprogram i ulike kommuner, støttet av statlige utviklingsmidler.

I Kulturløftet har regjeringen har satt høye mål for den videre utviklingen av kulturskolen. Dette følges også opp i regjeringserklæringen:

Regjeringen vil at alle barn skal ha et tilbud om plass i kulturskolen til en rimelig pris (Soria Moria-erklæringen, 19.10. 2005).

Denne visjonen gjentas og forsterkes i Kulturløftet II:

Det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi. Utvikling av et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skole skal utredes. Det skal være rom for ulik lokal organisering av kulturskolen. Det skal legges til rette for synliggjøring av kulturskolen og for talentutvikling (Kulturløftet II, Pkt. 4).

Et av tiltakene i strategien *Skapende læring* omhandler at det skal utarbeides en veiledning som:

skal være et verktøy for kommunene i arbeidet med å utvikle kulturskolene til gode lokale ressurscentre (Tiltak 19, 2009).

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (KKS) og Norsk kulturskoleråd har utarbeidet en slik veiledning, *Kulturskolen – utviklingen av de kommunale kulturskolene som gode lokale ressurscentre*. Her drøftes kulturskolens rolle som lokalt ressurscenter eller som del av et slikt. Det legges vekt på kulturskolens samarbeidende og veiledende funksjon, dens egenart som både opplærings- og kulturinstitusjon, kravene til kompetanse- og stillingsutvikling, organisering og lederstrukturer, fysiske lokaler og ikke minst kommunalt planarbeid og nasjonale strategier for kunst og kultur i opplæringen.

4. Oversikt over kulturtilbud for barn 6 - 10 år – og blant eldre barn og unge

Dette kapitlet omhandler en oversikt over kulturtilbud for barn og unge i regi av skolen, SFO, kulturskolen, DKS og i fritidskulturlivet. Avslutningsvis drøftes betydningen av et kontinuerlig kulturtilbud også etter 10- års alder.

4.1 Skolens opplæring og innhold i kunstfag, knyttet til lærerkompetanse

Det er i kap. 1 gitt en oversikt over ulike skolereformer de siste 20 årene, og hvilke endringer disse har medført for kunstfagene i grunnopplæringen. Vi har sett en endring i hvilke kunstfag det undervises i; hvilke kunstfag som er såkalte obligatoriske, og som når fram til alle barn og unge, og hvilke kunstfag som kan velges av den enkelte elev.

I tillegg til skolereformene er det også gjennomført kompetansereformer og reformer i lærerutdanningen, som igjen har påvirket kunstfagenes lærerdekning og –kompetanse i skoleverket.

Kunstfagene har alltid vært representert blant undervisningsfagene i grunnopplæringen, men i varierende grad når det gjelder antall og type fag, antall undervisningstimer samt lærerkompetanse. Det er også i de siste skolereformenes læreplanverk lagt vekt på å framheve den estetiske dimensjonen i alle fag. Utvalget stiller likevel spørsmålet om enhver lærer er seg bevisst hva dette innebærer i praktisk undervisning.

Legger vi de ulike styringsdokumentene og politiske uttalelser til grunn, synes det som om kunst- og kultur er blant de viktigste kunnskaps- og kompetansefelt for den oppvoksende slekt, som skal forme og lede morgendagens samfunn. Etter en gjennomgang av de ulike læreplanverkene, synes det også som om kunst og kultur er grunnleggende i skolens samfunnsmandat, slik dette er nedfelt i *Generell del av læreplanen* og i *Prinsipper for opplæringen*. Derfor burde dette kompetanseområdet blitt mer grunnleggende, både gjennom kunstfagenes omfang og status og gjennom fokus på estetiske ferdigheter og arbeidsmåter

Men innholdet i de ovennevnte delene av læreplanverket kommer ikke helt fram til elevene, og blir ikke en del av den kunnskap og kompetanse som skal gjelde alle elever i norsk skole. Skolehverdagen er mer preget av de fag der elevens kunnskap kan måles; de ”nyttige” og tilsynelatende livsnødvendige fagene. Å ta vare på det helhetlige menneske har måttet vike blant annet for skolens utfordring og press for å få rangert skole-Norge blant de øverste i ”Pisa- rankingen”.

Til tross for at Kunnskapsløftet framhever at det er elevens sluttkompetanse som skal vurderes, er dette utvalget usikker på om det er det bredere kompetansebegrepet som står i sentrum for opplæringen eller om det fremdeles er et snevrere kunnskapsbegrep som er rådende.

Barn og unges læring, både i og utenfor skolen, er preget av mangfold og inneholder mange dimensjoner. De gjelder fakta om natur, samfunn, kultur og miljø; tro, holdninger og følelser, og smak og estetisk opplevelse. Alle disse læringsdimensjonene er viktige i et helhetlig perspektiv, men da må de alle få en likeverdig rolle i skolesystemets bevissthet.

For å lykkes med dette må skolemyndigheter, skoleeiere, skoleledelse og lærere ha et bevisst ønske og en vilje til også å satse på kunst- og kulturfag i opplæringen. Bakgrunnen for dette må være en felles forståelse av at kunsthøgskole og estetiske læreprosesser er grunnleggende elementer i elevens identitetsskaping og helhetlige utvikling, samt opplæring til en mangfoldig kunnskap og en bred kompetanse. Dette vil heller ikke være mulig uten en offensiv satsing på høyt kvalifiserte lærere i kunsthøgskolene, også i grunnskolen. I denne rapporten er det i tidligere kapitler (kap. 1 og 3) vist til at mellom ca 30 og 50 % av lærerne på grunnskolen ikke har fagkompetanse i kunsthøgskolene.

I forbindelse med innføring av ny og todelt grunnskolelærerutdanning i Norge fra høsten 2010, er mange bekymret for hvordan det skal gå med de estetiske fagene/kunsthøgskolene. Disse fagene er ikke obligatoriske og er ikke blant de såkalte basisferdighetene. Det er ressurskrevende for lærerutdanningsinstitusjonene nærmest å skulle doble sine tilbud, og så langt ser det ut til at mange av dem ikke finner plass til de estetiske fagene/kunsthøgskolene i sine modeller. Siden en del høyskoletilbud i estetiske fag/kunsthøgskole allerede er nedlagt som følge av at disse de siste årene bare har vært obligatoriske i førskolelærerutdanningen, er det også uro knyttet til muligheten for å opprettholde gode fagmiljøer på høyskolene.

Utvalget deler denne uroen for at ikke høyskoler ser seg i stand til å opprettholde eller tilby utdanning innen kunsthøgskole. Kunsthøgskole har gjennom mange år vært under sterkt press i lærerutdanning. En ytterligere utarming, der de ulike utdanningene innen kunsthøgskole, som enfagllærerutdanningene, PPU i kunsthøgskole og fireårig faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag ikke lenger kan bestå i den nye grunnskolelærerutdanningen, vil kunne få store konsekvenser for kvaliteten i opplæringen i kunsthøgskolene.

Utvalget ser det som nødvendig med en styrking av de ulike lærerutdanningene i kunsthøgskole, og viser i den sammenheng til strategien *Skapende læring*, og dens tiltak for å styrke lærerutdanninger i kunsthøgskole.

I New York la en ned tilbud i kunsthøgskole på grunn av dårlige økonomiske tider på 1970-tallet. I dag sier

borgermesteren i New York, Michael Bloomberg:

Back in the fiscal crises they made a terrible mistake and removed art from the curriculum, feeling that it saved money. In fact, it was penny-wise and pound-foolish. If we don't give our children exposure to the arts, this city doesn't have a future (Jackson, s.10).

I rapporten *Staying in School*, 2009, viser tallene at:

In several national studies over the past decade, students at risk of dropping out cite participation in the arts as their reason for staying in school. Research has also shown that arts education has had a measurable impact on at-risk youth in deterring delinquent behavior and truancy problems while also increasing overall academic performance (Israel, 2009).

Dannelsesutvalget peker på den svekkingen av danningselementet i høyere utdanning som har foregått over tid her i landet. Denne erkjennelsen ligger også til grunn for selve nedsettelsen av utvalget.

Universitets- og høyskoleutdannede lærere som skal ruste elevene i den norske skolen for livet, har altså selv i utgangspunktet liten ballast med fra sine studier på dette feltet.

Den nye ordningen med faget Utdanningsvalg på ungdomstrinnet skal bidra til å skape helhet og sammenheng i grunnopplæringen og knytte grunnskole og videregående opplæring bedre sammen. Å få prøve ut interesser og bli bevisst egne evner og anlegg kan bidra til at flere foretar mer kunnskapsbaserte valg av utdanning og yrke. Opplæringen skal gi elevene erfaring med innhold, oppgaver og arbeidsmåter i ulike utdanningsprogram i videregående opplæring og aktuelle yrker. Elevene skal gis mulighet til praktisk aktivitet og fordypning i fag. Opplæringen i faget skal legge til rette for at den enkelte elev kan få prøve ut og reflektere over sine valg.

Kulturskoleutvalget kan ikke se noen adekvat begrunnelse for at ikke elever på ungdomstrinnet også skal kunne velge musikk, dans og drama eller formgivingsfag fra videregående opplæring innenfor ordningen med faget Utdanningsvalg, som også skal:

bidra til økt forståelse av arbeidslivets krav om kunnskap og kompetanse og bidra til å skape grunnlag for entreprenørskap

Entreprenørskap er et område som har vært for lite synlig i opplæringen innen kunstfagene. Nettopp i disse fagene ligger det til rette for å utvikle entreprenørskap og se muligheter i en videre utdanning og i et arbeidsliv.

Kultur spiller en stadig viktigere rolle for næringslivet. Kunst- og kulturbasert kompetanse som kreativitet, evne til omstilling og nyskaping er forutsetninger for innovasjon og konkurranseevne i arbeids- og næringsliv. Kulturnæringene er i en voldsom utvikling, både nasjonalt og internasjonalt, og betegnes av mange som framtidens viktigste næringsgren. I Norge er kulturnæringene en av de største næringene, og utgjør vel 3 % av bruttonasjonalprodukt. I 2005 utgjorde dette nesten 47 milliarder. Kulturnæringene sysselsetter langt flere enn f. eks i nærings- og nytelsesmiddelindustrien. I 2007 sto kulturnæringene for nesten 4 % (95 583) av den totale sysselsettingen. Kulturnæringene utgjør m a o en betydelig verdiskaping i det norske samfunnet (Handlingsplan Kultur og næring, s. 6).

Kulturskoleutvalget ber departementet utvide ordningen innenfor faget Utdanningsvalg, slik at fag innenfor programområdet formgivingsfag og utdanningsprogrammet musikk, dans og drama kan velges på lik linje med de nåværende fag i denne ordningen.

I tråd med dette ber Kulturskoleutvalget departementet vurdere endring i 2.1.4 *Tilbud om fag fra videregående opplæring for elever på ungdomstrinnet* (Fag- og timefordelingen i grunnopplæringen – Kunnskapsløftet, Vedlegg 1 til Rundskriv Udir-08-2010) samt tilsvarende endring i *Forskrift til opplæringslova § 1-14 Tilbud om fag frå vidaregåande opplæring til elevar på ungdomstrinnet*.

4.2 Skolefritidsordningene (SFO)

Alle kommuner plikter å ha et SFO-tilbud. Dette er hjemlet i Opplæringslova § 13-7 *Skolefritidsordninga*. I denne paragrafen legges det bla føringer for at skolefritidsordningen skal legge til rette for kulturaktiviteter som skal være tilpasset barnas alder, funksjonsnivå og interesser:

Kommunen skal ha eit tilbud om skolefritidsordning før og etter skoletid for 1.-4. årstrinn, og for barn med særskilte behov på 1.-7. årstrinn.

Skolefritidsordninga skal leggje til rette for lek, kultur- og fritidsaktivitetar med utgangspunkt i alder, funksjonsnivå og interesser hos barna. Skolefritidsordninga skal gi barna omsorg og tilsyn. Funksjonshemma barn skal givast gode utviklingsvilkår. Areal, både ute og inne, skal vere eigna for formålet.

Fra 1.8. 2010 blir *Lov om endringar i opplæringslova og privatskolelova* gjort gjeldende. I denne er det kommet inn en plikt for kommunene å tilby leksehjelp til elever på 1.– 4. årstrinn (§ 13-7a). I forskriften til denne paragrafen kan kommunene selv bestemme hvordan leksehjelp kan organiseres. Det pekes imidlertid spesifikt på muligheten for å legge dette tilbudet inn i SFO-tiden.

Utover dette gis det ingen konkrete føringer på innholdet i SFO, og det er bare et fåtall av landets kommuner som har føringer på dette området. Det blir derfor opp til den enkelte skole hva de velger å tilby av kulturaktiviteter i SFO-tiden.

Kulturskoleutvalget er kjent med at det i mange kommuner er et stort savn at det ikke er utarbeidet felles kvalitetskriterier for innholdet i skolefritidsordningene. Kulturskoleutvalget vil anbefale for departementet at det nedsettes et utvalg som kan vurdere mulighet for felles innholdskvalitetskriterier i SFO. Slik det nå er, blir resultatet store lokale forskjeller. Kulturtilbudet i den enkelte SFO er per i dag både avhengig av de ansattes engasjement og av hvor mye ressurser som prioriteres til dette formålet.

Utdanningsdirektoratet har igangsatt det 3-årige prosjektet *Helhetlig skoledag* fra 2009 til 2012 (Dette prosjektet er også omtalt i kap.5.5). På oppdrag fra Utdanningsdepartementet skal modeller utprøves, der blant annet kulturelle aktiviteter skal være innholdselementer. Hovedmålet for prosjektet er å se på sammenhenger mellom skole og SFO/andre ikke-faglige aktiviteter og også et økt læringsutbytte. Dette prosjektet gjennomføres i seks kommuner, og en har valgt ut tre modeller som skal videreutvikles. Modell 1 bygger på Oslo kommunes satsing på ”Aktivitetsskolen”. I *Rammeplan for Aktivitetsskolen* er det satt opp fem målområder, der Kunst, kultur og kreativitet er ett av disse. Men det er typisk at dette målområdet er ett av to som ikke er obligatoriske. Modell 2 bygger på Skedsmo kommunes satsing på SFO og helhetlig skoledag, mens modell 3 bygger på trondheimskolen Saupstads satsing på samarbeid og kultur i en utvidet skoledag. Dette modellprosjektet avsluttes 2012 og skal evalueres av et forskningsmiljø. Det kreves blant annet at evalueringen skal være praksisrelevant og gi innspill til konkret oppfølging etter prosjektavslutning. Fordi det ikke er rapporteringsplikt på dette området, finnes det ingen landsoversikt over hvilke kulturaktiviteter som tilbys i skolefritidsordningene. Men i noen kommuner gir Kulturskolen tilbud om kulturaktiviteter i SFO-tiden. Dette er et verdifullt supplement til det generelle aktivitetstilbudet i SFO.

4.3 Kulturskolene

Kulturskolene i Norge utgjør et kulturtilbud til barn og unge som er unikt i verdensmålestokk. Ingen andre land har et tilsvarende offentlig opplæringstilbud i kunst- og kulturfag som finnes i alle kommuner. Når det er sagt, er det også klart at det av ulike årsaker er store variasjoner fra kommune til kommune i hvor omfattende dette tilbudet er. Et typisk trekk ved kulturskolene i Norge er at de er ganske forskjellige. I noen kommuner deltar alle barn og unge i kulturskolens tilbud, mens i landets største kommune, Oslo, er bare vel 5 % barn og unge elever i kulturskolen. Gjennomsnittet for landet er på ca 16 %, mens de nasjonale målsetningene i 25 år har vært at minst 30 % av barn og unge skal få plass i kulturskolen. Noen kulturskoler har tilbud til yngre og eldre elever, men det vanligste er aldersgruppen mellom 4 og 19 år. Fordelingen av

elevtilbudet på de ulike kunstfaglige områdene for hele landet er: 70 % musikk, 12 % dans, 6 % visuell kunst, 6 % teater og 6 % andre uttrykksformer.

Fagtilbudet

Musikk

Kulturskolene er utviklet fra de tidligere musikkskolene. Det er fortsatt kommuner som bare har tilbud innenfor musikk, men både fagbredden og antall elever i andre fag øker. Likevel utgjør musikk ca 60-90 % av tilbudet i de flerfaglige kulturskolene. Dette gjenspeiler også styrkeforholdet mellom kunstuttrykkene i både profesjonelt og fritidsbasert kulturliv i Norge.

Avhengig av undervisningstilbudet, aldersgrupper, mål med undervisningen og metodikk, gis opplæringen individuelt og i små eller større grupper. Instrument- og vokalopplæringen gis gjerne individuelt eller i små grupper, mens en rekke tilbud fra musikkbarnehage til orkester, kor, korps og band gis i større grupper. I og med at det ikke finnes nasjonale fagplaner for kulturskolene, er det ulikt hvordan undervisningen organiseres, og hvilke krav som stilles til lærere og elever.

Hvilke instrumenter det undervises i avhenger i stor grad av hvor aktuelle de ulike instrumentene er i den respektive kommunen, og om det er mulig å skaffe kvalifiserte lærere. Som regel er bredden i undervisningstilbudet større i bynære områder. Eksempler på ”stedsavhengige” instrumenter er f. eks hardingfele, kontrabass, obo, fagott og harpe. Det er som regel flest elever på piano og gitar. Det er også på disse instrumentene en har lengst ventelister. For disse instrumentene er det ikke uvanlig at det er dobbelt så mange på ventelisten som elevplasser i kulturskolen.

Undervisning i den klassiske tradisjonen står sterkt, og på mange kulturskoler er den klassiske musikken i tydelig overvekt i forhold til andre sjangre. *Kulturskoleundersøkelsen 2010* viser imidlertid at dette kan være i ferd med å endre seg. I følge denne har 95 % av kulturskolene et tilbud innenfor pop/rock mot 96 % i klassisk. Jazz/blues (62 %) og folkemusikk (48 %) er også godt representert. Innenfor musikkformer som ikke er etnisk norske er imidlertid undervisningstilbudet magert. Bare 9 % av kulturskolene har et slikt tilbud.

Visuelle kunstfag / kunst og håndverk (inkl. film/video/media)

De tidligere kommunale kunstscolene for barn og unge er nå integrert i de kommunale kulturskolene. 76 % av kulturskolene har i dag et undervisningstilbud innenfor dette feltet, men det faglige innholdet varierer fra skole til skole. Noen har ulike tilbud oppdelt etter de ulike uttrykksformene, mens andre gir et helhetlig

tilbud til alle elevene i visuell kunst slik at elevene får møte alle uttrykkene. Undervisningen på dette fagfeltet er gruppebasert. Eksempler på uttrykksformer det undervises i er: bildekunst, skulptur, tekstil, trearbeider, keramikk, animasjonsfilm, realfilm, foto m.m.

En del kulturskoler har et separat undervisningstilbud i film, og da særlig i animasjonsfilm. 12 % av kulturskolene oppgir at de har et tilbud i film/video/media. Dette området er på flere måter midt i de unges interessefelt, og har sannsynligvis et stort vekstpotensial i kulturskolene.

Teater/Drama

56 % av kulturskolene har tilbud i teater/drama. Undervisningen inneholder alt fra teaterlek og improvisasjon for de minste barna til store teater- og musikaloppsettinger. For mange kulturskoler kan det være vanskelig å få tak i kvalifiserte lærere til små stillinger, og det kan være vanskelig å dekke alle de profesjonene som en forestilling krever. Dette gjelder f. eks scenografi, lys, lyd, produksjon av kulisser og rekvisitter.

Undervisningen foregår hovedsakelig i grupper. Ukentlig skolering og øving i faget kombineres som regel med at det arbeides fram mot en forestilling. Et skoleår er et produksjonsforløp, og elevene går gjennom den lærerike prosessen fra de første øvelsene til et fullt ferdig resultat hvert år. Men mange kulturskoler mangler egnede lokaler til teaterundervisning.

Dans

Dansetilbud for barn og unge har vært forholdsvis godt utbygget i Norge, først og fremst takket være private danseskoler. I de fleste kommuner i landet er det et godt utbygget dansetilbud som omfatter en stor del av barn og unge. De private skolene er fortsatt viktige i svært mange lokalsamfunn, og det er mange kulturskoler som har valgt å la være å starte konkurrerende virksomhet innenfor dans. Likevel har de fleste kulturskolene et tilbud i dans. 56 % har tilbud i jazz/moderne, og 28 % i klassisk. Det er mange gode eksempler på at private skoler og kulturskoler har klart å forene kreftene til et godt elevtilbud i dans. I en del tilfeller er de private dansepedagogene ansatt i kulturskolen.

Det varierer hvilke dansesjangre det undervises i, men de vanligste er barnedans (4-6 år), klassisk ballett, jazz, moderne, hip-hop og break. Undervisningen foregår i grupper, inndelt etter alder. Det er imidlertid få kulturskoler som har godt egnede lokaler for danseundervisning. Det kan også være vanskelig å få kvalifiserte lærere i alle kommuner, særlig innenfor klassisk ballett.

Skrivekunst/litteratur

Dette er et fagområde som ennå ikke er vanlig i kulturskolene (6 %), men flere kulturskoler har etablert et fast undervisningstilbud alene eller i samarbeid med andre. Samarbeidspartnere kan være skoler, biblioteker, litteraturfestivaler m.m., og flere har gjennomført tidsbegrensede kurs.

Nysirkus

Nysirkusbevegelsen oppsto i Canada på 1970-tallet, og har fått fotfeste i en del kulturskoler i Norge (3 %). Dette skyldes blant annet et omfattende prosjekt som ble gjennomført av Norsk kulturskoleråd for noen år tilbake. I dette prosjektet bidro kulturskolene i Tromsø og Fredrikstad sterkt med kompetanse på feltet. Kombinasjonen av blant annet lek, artisteri, kroppskontroll, akrobatikk, dramatikk og framføringer gir spenning, alvor og moro for både elever og tilskuere.

Samarbeid

Kulturskolene samarbeider i varierende grad med andre virksomheter om tilbud til barn og unge i kommunene. Det har de senere årene vært et nasjonalt satsingsområde at kulturskolene skal videreutvikle sin rolle som ressursentre for skole og kulturliv i kommunene. Mange kulturskoler har hatt et bredt samarbeid med mange instanser over lang tid, mens noen samarbeider i bare liten utstrekning.

Fritidskulturlivet

Fritidskulturlivet har alltid vært en av musikk- og kulturskolenes viktigste samarbeidspartnere. Kulturskolene ansetter ofte dirigenter/instruktører, og driver opplæringen av barn og unge som deltar i fritidsaktiviteter, som en del av kulturskolens tilbud. Dette gjelder særlig innenfor musikklivet med korpsene som den største aktøren. Men etter hvert er også andre sjangre representert, som f. eks teaterverksteder. Utgiftene til slike ordninger deles ofte mellom kommunen og fritidskulturlivet selv. Samarbeidet gir kulturskolene fordelene ved at elevene har et variert samspilltilbud innenfor f. eks kor, korps, orkester og teater, som drives på frivillig basis. Ved siden av faste samarbeidsavtaler om ukentlig undervisning, arrangeres ofte prosjektbaserte tiltak i samarbeid med fritidskulturen. Dette kan være konserter/forestillinger, seminarer og utviklingsprosjekter.

Skoler

Grunnskolen er den andre virkelig store samarbeidspartneren for kulturskolene. Kulturskolelærere har ofte kombinerte stillinger med kulturskole/grunnskole. For mange kulturskoler i små lokalsamfunn har dette gjort det lettere å kunne gi et undervisningstilbud. I mange kommuner brukes også kulturskolelærerne som fagressurser inn i grunnskolen på fast- eller prosjektbasis. De senere årenes nedprioritering av de

kunstfagene i grunnskolen har mange steder ført til at skolene ikke ansetter lærere med fagkompetanse i disse fagene, og derfor er det behov for den kompetansen kulturskolen kan tilby.

Et godt samarbeid mellom kulturskole og grunnskole kan i noen tilfeller føre til at kulturskolens undervisning skjer i skoletiden. Dette gjør det lettere for elever å bruke kulturskolens tilbud, og gi kulturskolelærerne en mer vanlig arbeidstid. Mange skoler kan vise til gode erfaringer med tilrettelegging av tid for samarbeid med kulturskolen. Et viktig moment er at en da når alle barn med opplæringstilbud, opplevelser og aktiviteter som alle bør ta del i. Et slikt samarbeid gir også grunnskolen en mulighet til å bruke kulturskolens fagressurser til elever som av ulike grunner trenger en fordypning i kulturskolens fagfelt. Grunnskoler som har åpnet undervisningsflater på dagtid, ved å utvide skoletiden, har tilrettelagt for et godt samarbeid med kulturskolen.

Noen kulturskoler kan også vise til samarbeid med videregående skole. Ikke minst dreier dette seg om samarbeid om lærerressurser ved utdanningsprogram for Musikk, Dans og Drama.

DKS

Mange kulturskoler har ansvar for eller har et nært samarbeid med DKS i kommunene. Gjennom opplevelser gitt av profesjonelle utøvere og tilrettelagte undervisningstilbud, får barn og unge et forhold til lokale og andre profesjonelle utøvere. En fordel ved at kulturskolen er ansvarlig for DKS er at en kan ta i bruk kunnskapen om den enkelte elev og sette dem i stand til å involvere seg i ulike framføringer og prosjekter. Nærhet til den lokale grunnskolen kan også gi bedre tilpassede muligheter når det gjelder for- og etterarbeid til produksjoner, og for videreføring av de impulsene som gis.

Det er viktig å legge til rette for at elevene både får oppleve de lokale kunstnerne, men også kunstnere og pedagoger de ikke kjenner fra tidligere. I tillegg til å kjøpe produksjoner kan kulturskolene i en region bytte tjenester på dette området.

SFO

Mange kulturskoler har undervisningstilbud i samarbeid med SFO. Dette gjelder både individuell undervisning og gruppetilbud i SFO-tid, men også rene aktivitets- og rekrutteringstilbud. Et godt samarbeid med SFO-personalet kan gi både kulturskoleelevene og -lærerne gode betingelser for undervisningen ved at den foregår tidlig på dagen. Samtidig kan gruppetilbud fra kulturskolen gi SFO et mer variert innhold som gir trivsel for barn og voksne. De største utfordringene i et bredt samarbeid med SFO, er at mange barn ikke

ønsker å fylle SFO-tiden med aktiviteter, og at mange foreldre ikke ønsker å betale ekstra for et kulturtilbud i SFO i tillegg til den ordinære SFO-prisen (Se for øvrig kap. 3.5, der dette utdypes mer).

Barnehager

Mange kulturskoler har et godt samarbeid med barnehager. Fordelene er langt på vei de samme som for skolene: Kulturskolen kan bidra med fagkompetanse som barnehagen mangler, og et stort antall barn kan få et prosjektbasert eller varig tilbud på dagtid. Samtidig er ulempen som i SFO, at mange foreldre ikke ønsker å betale ekstra for et tilbud som blir gitt i barnehagetiden. Gode samarbeidsforhold blir derfor ofte avhengig av at barnehagen og/eller kulturskolen kan dekke kostnadene eller at en klarer å skaffe prosjektmidler.

Andre

Kulturskoler har også samarbeid med en rekke andre lokale, regionale og nasjonale aktører for å gi sine elever et best mulig tilbud. Eksempler på dette er ungdomsklubber, helsestasjoner, høyskoler, kulturinstitusjoner, kirken, organisasjoner, innvandrermiljøer, voksenopplæring, asylmottak m.m..

Fordypningstilbud

Kulturskolene driver i hovedsak en opplæring av barn og unge. I forhold til de tidsressursene de fleste kulturskolene har, gis det i stor grad et breddetilbud. Kulturskolene har også en oppgave å ta vare på de elevene som viser en ekstra innsats, vilje og evne til å studere sitt fag videre. Innenfor noen av fagområdene som f. eks dans og musikk, er det viktig at barn og unge med gode forutsetninger, får en oppfølging fra tidlig alder. Dette skjer i kulturskolene ved såkalte "lørdagsskoler" og/eller ved flere undervisningstilbud i løpet av uken. For å bidra til framveksten av talenter er det flere høyskoler og universiteter som har etablert et talenttilbud. Barratt Due musikkinstitut i Oslo er kjent for sin satsing på unge talenter, og Norsk kulturskoleråd samarbeider med Norges musikkhøgskole om Talentutviklingsprogrammet (TUP). Liknende tilbud finnes også innenfor dans.

I ca 90 % av kulturskolene drives det et fordypningstilbud i klassisk musikk. For jazz/blues og pop/rock ligger tallet på ca 30 %, og kun ca 7 % har et fordypningstilbud i folkemusikk. Det er også kulturskoler som har fordypningstilbud innenfor dans, teater og visuell kunst.

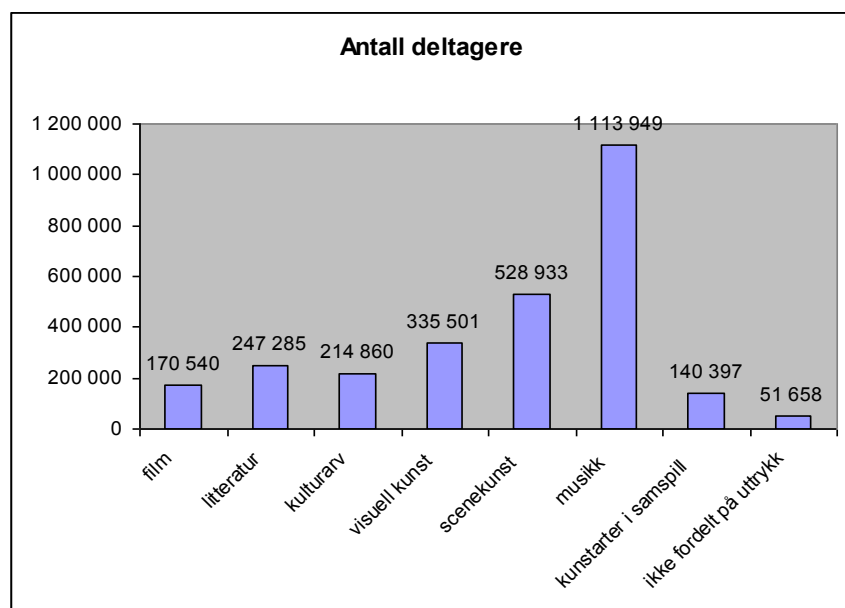
4.4 Den kulturelle skolesekken

Den kulturelle skolesekken, DKS, er et samarbeidsprosjekt mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet, og ble etablert som en fast nasjonal ordning for alle elever i grunnskolen fra 2001, og er nå utvidet til også å gjelde videregående skole. DKS har som målsetting å bidra til at alle barn og unge får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud, og at elever kan få kjennskap til og forståelse for ulike

kunst- og kulturuttrykk samt å bidra til å realisere mål i generell del av læreplanverket og i ulike læreplaner for fag. En rekke nasjonale aktører skal bidra til å stimulere til nye produksjoner, danne nettverk, legge til rette for kompetanseutvikling og gi faglige råd. Det er fylkeskommunen som er ansvarlig for koordineringen av DKS regionalt, men det er kommunen som har ansvar for å forankre DKS i grunnskolene. Det er store variasjon i organiseringen av DKS i ulike fylker og kommuner.

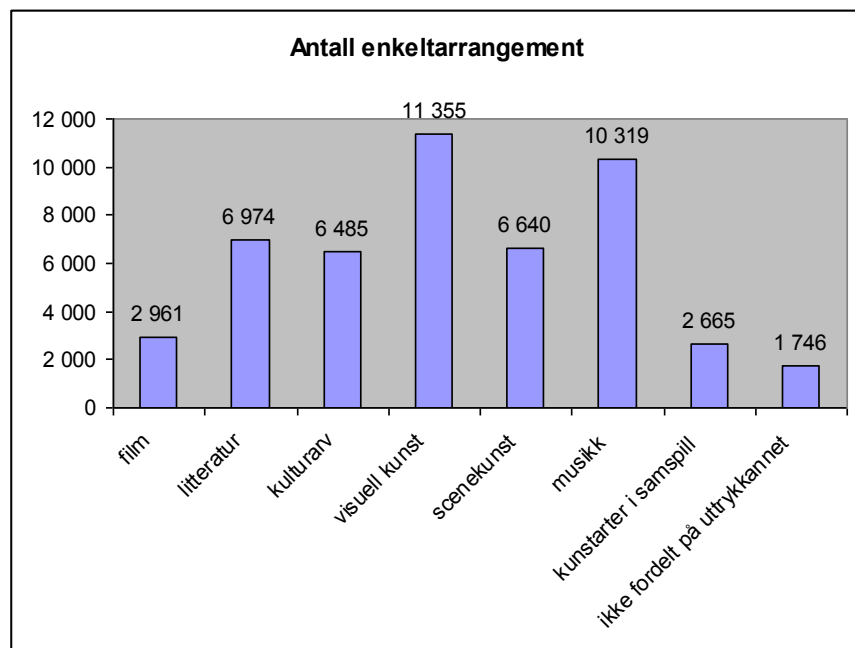
Sekretariatet for DKS mottar årlig rapporter fra fylkeskommunene. For skoleåret 2008/2009 er det kommet inn rapporter fra alle fylkeskommunene. På denne bakgrunn har sekretariatet for DKS utformet noen tabeller for skoleåret 2008/2009.

Til sammen var det 2 803 123 deltakere (elever) på arrangementer i regi av DKS. Tabell 1 viser hvordan antall deltakere (elever) fordeler seg på de ulike kunstuttrykkene. De fleste deltakerne, dvs. nesten halvparten, finner vi på musikkarrangementer. Deretter kommer scenekunstarrangementer og arrangementer med visuell kunst.

Tabell 1

Det var totalt 49 145 enkeltarrangementer i regi av DKS dette skoleåret. Tabell 2 viser hvordan disse fordeler seg på de enkelte kunst- og kulturuttrykkene.

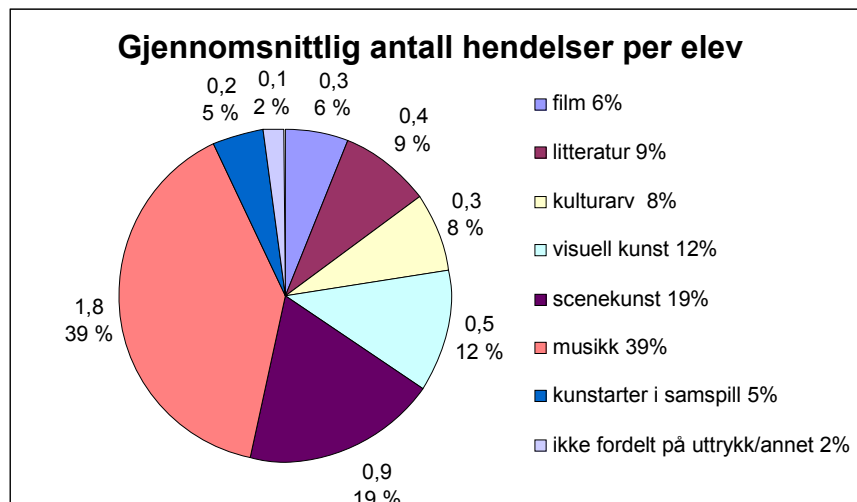

Tabell 2

Generelt viser disse to tabellene at det er en skjevfordeling mellom antall deltakere og antall enkeltarrangementer fordelt på de enkelte kunstuttrykk. Forholdet mellom antall arrangementer og antall deltakere (elever) kan kanskje korrigeres noe for karakteren av kunstuttrykket og hva som vil være størrelsesforhold mellom arrangementer og elevdeltakelse. Fordelingsresultatet kan likevel gi rom for å se nærmere på om bevilgning/antall arrangementer er i samsvar med behov/antall elever.

Dataene fra rapporteringen viser at hver elev fikk tilbud om gjennomsnittlig 4,5 arrangementer dette skoleåret.

Tabell 3 viser hvordan dette fordeler seg på de ulike kunst- og kulturuttrykkene.

Det ser ut som om tabell 3 avviker fra sammenlikningen av tabell 1 og 2 mht. visuell kunstarrangement, hvor denne andelen synes for liten.

Den kulturelle skolesekken i videregående skoler i 2008-2009

Sekretariatet for DKS rapporterer at 15 av 19 fylker har igangsatt utvidelse av Den kulturelle skolesekken til elever i videregående skoler i skoleåret 2008-2009. 17,1 millioner kroner av spillemidlene ble brukt til aktiviteter i dette skoleslaget. I tillegg har fylkeskommunene tilført ordningen mer enn 5,5 millioner kroner i egeninnsats.

Det har i alt har vært vist 161 produksjoner for totalt 131 000 elever. I noen fylker har tilbudene vært til alle elevene, mens noen av fylkene har valgt å konsentrere seg om noen skoler. Noen fylker, som Sogn og Fjordane, har også inkludert lærlingene i ordningen.

Særlige utfordringer, som trekkes fram av fylkeskommunene, er det å sikre nok produksjoner av høy kunstnerisk kvalitet innenfor alle uttrykkene og å få en god forankring i skolen. Det tar tid å etablere en forståelse for hva Den kulturelle skolesekken innebærer, og å få aksept på ledernivå på de enkelte skolene. Noen fylkeskommuner strever også med å koble tilbudene opp til læringsmålene i læreplaner for fag.

I følge rapport fra Sekretariatet for DKS arbeides det godt i fylkene med å få Skolesekken forankret i skolen, ved å ha møter med rektorkollegiet, invitere til kulturtorg, fagseminar og nettverkssamlinger, og ved å bidra til at det blir oppnevnt kulturkontakter ved skolene. Det legges også vekt på at god informasjon til skolene er viktig.

Noen fylker bruker pressen aktivt i informasjonsarbeidet eller gir tilbud for elever som vil bli arrangører. Noen lager håndbok for kulturkontakter. Noen fylker har god erfaring med at de skolene som er med i ordningen også er med i planleggingen av tilbudet.

I mange fylker legges det vekt på kulturtorg eller opplevelseskonferanse for kulturkontaktene og andre lærere, der man kan få smakebiter fra det kommende tilbudet til skolene. I ett fylke brukes lærerutdanningen aktivt ved jevnlige forelesninger om DKS for studentene.

Skolen som oppdragsgiver

Et av hovedprinsippene i DKS er at den skal ha sin egen lokale forankring. Derfor er det mange ulike måter i organisering og tilbud. Et av mange prosjekter som kan kobles til utvalgets mandat, er et samarbeid mellom DKS i Oslo Kommune og Høgskolen i Oslo, avdeling for estetiske fag. Siden 2007 har disse hatt øremerkede midler til ”Skoleutvikling gjennom DKS”. I dette prosjektet fikk Hallagerbakken skole tilført nødvendig fagkompetanse fra Oslo musikk- og kulturskole. I dag er kulturskolelæreren ansatt ved skolen, og ved årlige kunstprosjekter leies det inn kulturskolelærere etter behov. I dette prosjektet har DKS vært utgangspunktet for pedagogisk utvikling ved skolen, som har resultert i at kulturskolen har fått rollen som en faglig og lokal ressurs for skolen.

Kulturskolen som ressurscenter

I Kulturskolen er det flere som satser på et samarbeid med lokale DKS-prosjekter med et helhetlig utdanningsperspektiv innen kunst og kultur, der kulturskolen kan være et ressurscenter. Kulturskoleundersøkelsen viser også at DKS er en viktig samarbeidspartner for kulturskolen.

DKS-prosjekter kan være opplevelsen og møtet med det utøvende kunstfeltet, som kan være utgangspunktet for at kulturskolen kan bidra med opplæring i kunstfagene. Sett fra elevens perspektiv kan hun eller han få både opplevelse og opplæring, en kobling mellom metode, teori og praksisfelt.

Det er mange kulturskoler som integrerer DKS-prosjekter med variasjon i visjoner, formål og strukturer. Blant de størst aktørene finner vi Trondheim kommunale kulturskole som har satset på koordinering og realisering. Kulturskolen har gjennomføringsansvar for realiseringen av DKS i Trondheim. Til denne oppgaven har skolen fått overført to stillinger, en DKS-koordinator (som inngår i rektors ledergruppe) og en turnélegger. Det er etablert gode samarbeidsmodeller mellom grunnskolen og kulturskolen for gjennomføring av DKS-prosjekter.

I Tromsø er det utviklet en egen Tromsømodell, der en ønsker å koble opplevelsen med opplæringen gjennom elevens egenaktivitet. DKS Tromsømodellen tilbyr et formidlingsopplegg der barn og unge får oppleve hvordan det er å lykkes gjennom positiv utvikling av egen ferdighet og kompetanse. Denne modellen legger betydelig vekt på at elevene selv får delta aktivt ved å skape selv. Dette arbeidet settes i sammenheng med kunstnerisk opplevelse og gir rom for refleksjon og læring. Målet er å heve kompetanse på fagfeltet og å vekke nysgjerrighet og kreativ iderikdom som elevene kan nyte godt av i videre arbeid.

Oppsummering

Stortinget har bestemt at alle norske grunnskolebarn skal få varierte og profesjonelle kunstopplevelser i skolen gjennom DKS. Betydelige ressurser blir satt av til dette, 167 mill i 2010.

Spørsmålet om kvalitet i forhold til innholdet i DKS er likevel dårlig besvart i de evalueringene som så langt er gjort. Det har videre vært få initiativ for å øke antallet kvalitetsproduksjoner for barn, og det ser ut til at kompetansen blant lærerne som skal ta imot produksjonene i skolen, minker i stedet for å øke.

I Spord Borgen og Brandts evaluering, *Ekstraordinært eller selvfølgelig?* understrekes det at de mest positive møtene med den profesjonelle kunsten i skolen har vært preget av dialog mellom kunstnere, elever og lærere. Evalueringen foreslår ellers følgende:

Man kan tenke seg en ordning der kompetanseheving av kunstnere kobles til at de arbeider med nye produksjoner, og at det foregår et samarbeid med et barnefaglig miljø (Spord Borgen, s.172).

På dette feltet er mye ugjort. Møre og Romsdal fylkeskommune og Høgskulen i Volda har etablert et senter for kunstproduksjon, *Seanse*, som har en slik funksjon. Senteret tar imot kunstnere som vil produsere for barn og stiller til rådighet kunstfaglig og barnefaglig kompetanse, utstyr, lokaler og prøvepublikum. Utvalget mener at slik tilrettelegging vil muliggjøre en økning i tallet på kvalitetsproduksjoner for barn, og tilrår en videre utvikling av slike tilbud.

Dersom barn skal fatte interesse for kunst og delta i kunstopplevelser i framtida, er det viktig å satse på virkelig å nå fram til barna. Hvordan oppfatter barnet seg selv i møtet med kunsten? Blir det utfordret? Opplever det forventning om egen evne til å forstå og delta? Dette er imidlertid tema som i svært liten grad har vært framme i den offentlige debatten her i landet. Karstein Solli, kunstnerisk leder ved *Seanse*, skriver i Adresseavisa 06.07. 2010:

Vår tids kunstuttrykk og mye av det som er rettet mot barn og unge kan være relasjonelt, og inneha interaktive element hvor både prosess og situasjonen i seg selv er kunsten. Dette er ikke noe presse og media i Norge har grepet fatt i overhodet.

I *Ekstraordinært eller selvfølgelig*, anbefales det å legge til rette for samarbeid mellom kunstfaglig og barnefaglig kompetanse. Skal den statlige satsingen på profesjonelle kunstopplevelser i skolen virkelig lykkes, må kreftene forenes både med tanke på utvikling av kompetanse, og når det gjelder tilrettelegging av produksjonsforhold og arenaer for kunstproduksjon. Utvalget mener derfor at Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementet sammen må ta denne utfordringen. I *Ekstraordinært eller selvfølgelig* oppsummeres dette slik:

Forholdet mellom skole- og kunst- og kultursektorene i Den kulturelle skolesekken viser seg å være mangfoldig, men spenningsfylt. Ordningens akilleshæl er det delte ansvaret (Ibid, s. 9).

4.5 Frivillige organisasjoner

Frivillighets-Norge skaper store verdier, slår Statistisk Sentralbyrå fast. Blant disse frivillige organisasjonene utgjør kulturområdet vel 7 % av verdiskapingen. Og antall sysselsatte innen kunst og kultur var i 2007 på vel 17000 årsverk, og av disse er bare ca 3300 betalte årsverk, de øvrige er såkalte frivillige årsverk (SSB, 2007). Det legges m a o ned en betydelig gratis innsats for barn og unge innen kulturfritidslivet i Norge.

Organisasjonene i kulturfritidslivet er viktige formidlere av kunst og kultur for barn og unge, også fordi disse er brukere av lokale ressurser i kulturformidling og –opplæring. Flere av disse organisasjonene har vært aktive i lokalmiljøet lenge før kulturskolen var en realitet.

Det er et mangfold av små og store frivillige organisasjoner innen kunst og kultur i Norge. Det vil derfor være umulig for kulturskoleutvalget å liste opp alle disse. Utvalget vil likevel peke på noen av disse i dette mangfoldet.

Kulturfritidslivet er organisert i en mengde små og større lag og foreninger. Mange av disse er imidlertid samlet innunder landsomfattende paraplyorganisasjoner, som gjør det komplekse organisasjonsbildet noe klarere. De tre største frivillige organisasjonene på kulturområdet, Norsk musikkråd, Norges Musikkorps Forbund og Norges korforbund organiserer nærmere 250.000 medlemmer over hele landet. For disse er kulturskolene et fundament for rekruttering, for opplæring av medlemmene og for tilgang på kvalifiserte

dirigenter og instruktører. Disse representerer også i mange kommuner den største brukergruppen for kulturskolen.

Norsk musikkråd er også en av de største paraplyorganisasjonene som alene har ca 140 000 medlemmer, fordelt på 33 medlemsorganisasjoner. De dekker nesten alle musikksjangre, både profesjonelle og amatører i alle aldre.

Norges korforbund er Nord-Europas største interesseorganisasjon for kor og dirigenter og organiserer ca. 1000 kor. Disse korene gis gjennom Norges korforbund mulighet til å delta i en lang rekke opplæringstiltak og kurs.

Korpsbevegelsen har lange tradisjoner i Norge, og korpsene har vært og er en viktig del av norsk kultur og tradisjon. Allerede i 1901 ble det første skolekorps ved Møllergata skole i Oslo startet. Korps er en av de største fritidsaktivitetene for barn og unge i Norge. Dette viser medlemstallet i Norges Musikkorps Forbund (NMF) som samler vel 40 000 barn og unge fordelt på ca. 1 650 skolekorps/drillkorps og amatørkorps. Dette gjør NMF til landets nest største barne- og ungdomsorganisasjon.

Norsk teaterråd er en paraplyorganisasjon for 16 organisasjoner som driver med fritids scenekunst i Norge, og skal være en spydspiss for amatørteater og fritidskulturlivet. Blant medlemsorganisasjonene finner vi HATS som er kompetansesenter for revy og teater i Nord-Norge, og som blant annet arrangerer ulike kurs innen teater for amatører.

En annen medlemsorganisasjon er Juba-Junior- og barneorganisasjonen, der de fleste medlemmene er mellom 6 og 14 år. Juba*Scene er en aktivitetsmodell der barn kan få prøve seg på teater, sang og dans, der det legges vekt på både læring og opplevelser

Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner(LNU) er et samarbeidsorgan for over 90 barne- og ungdomsorganisasjoner. Disse representerer et stort mangfold i aktiviteter og verdier. Avdelingen Kultur og fritid består av 21 ulike organisasjoner, der ca. halvparten av disse er rene kulturorganisasjoner for barn og unge:

- De unges orkesterforbund (UNOF) er en landsomfattende organisasjon for alle barne- og ungdomsorkestre i Norge. 4.000 aktive spillende medlemmer er organisert i forbundet gjennom mer enn 130 lokale orkestre. Norsk Ungdomssymfoniorkester (NUSO) eies og drives av UNOF, og er et nasjonalt ungdomssymfoniorkester bestående av 100 unge musikere i alderen 13 - 20 år.

- Norges barne- og ungdomskorforbund (NOBU) er en landsomfattende organisasjon for barnekor og ungdomskor. NOBU arrangerer kurs og opplæring i korsang, blant annet Korsommerskoler ulike steder i landet. NOBU har også Norges Ungdomskor (NUK) som er et tilbud til sangere mellom 16 og 26 år fra hele landet, og som drives på prosjektbasis med noen samlinger i året. Prosjektkoret deltar ved festivaler og konkurranser, både i Norge og i andre europeiske land.

Norsk scenekunstbruk er den største landsdekkende formidler av danse- og teaterforestillinger til barn og unge opp til 20 år, og er den nasjonale aktøren i formidling av scenekunst i DKS og er også den nasjonale aktøren av scenekunst inn i DKS. Norsk scenekunstbruk samarbeider med ulike profesjonelle aktører innen kunst- og kulturfeltet.

Den unge scenen (DUS) bestiller og utvikler sceniske tekster skrevet for ungdom og framføres av ungdom i alderen 13 – 19 år. Teaterinstitusjoner i en rekke fylker har dannet et nettverk som utvikler og fremmer ungdomsteater i Norge. I tillegg til teaterforestillinger for ungdom arrangeres det også seminarer, konkurranser og en årlig nasjonal festival.

Norsk Forfattersentrum har lang erfaring med formidling av litteratur i skoleverket, fra barn i førskolealder og til videregående opplæring. De lager egne arrangementer, blant annet skrivekurs, og turneer, men samarbeider også tett med DKS.

”Rom for Dans” satser på å legge til rette for profesjonell dansekunstnerisk praksis med og for barn. Barn og unge samhandler og deltar på lik linje med profesjonelle dansekunstnere. Det arrangeres kurs for barn og unge.

For øvrig finnes det mange private skoler og dansepedagoger som arrangerer kurs i ulike typer dans for både barn og unge.

Ungdomssymfonikerne er et nasjonalt orkesterutdanningstilbud og en rekrutteringsinstitusjon for landets profesjonelle orkestre. Medlemmene av Ungdomssymfonikerne rekrutteres blant musikkstudenter fra Norge, men også fra studiesteder i Norden og i Europa. Orkesterets sammensetning er ny for hvert år. Dette er også et prosjektorkester som hver sommer samler ca. 100 musikkstudenter til øvelser og konserter i inn- og utland.

Lærere i kunstfag innenfor barnehage, skole- og utdanningssektoren i Norge har to landsomfattende flerfaglige paraplyorganisasjoner. Fellesrådet for kunstfagene i skolen (FKS) er en sammenslutning for

Landslaget drama i skolen, Dans i skolen, Landslaget for medieundervisning og Landslaget for norskundervisning. Samarbeidsforum for estetiske fag (SEF) samler Kunst i Skolen, Kunst og design i Skolen og Musikk i Skolen. Begge arrangerer både kurs og konferanser for å fremme barns og unges opplevelser og læring av kunst og kultur gjennom kunstfagene i skolen.

”Syng for Livet” er et eksempel på et samarbeidsprosjekt på tvers av organisasjonsgrensene. Prosjektet arbeider for å styrke sangens stilling i Norge, og omfatter et bredt spekter av ulike organisasjoner som sammen vil ta et løft for å ta vare på og utvikle norsk sangkultur. Et hovedsatsingsområde vil være *Sang for alle* som skal sikre at alle barn og unge i Norge får daglig tilgang til sang i barndom og ungdomstid, både i og etter skoletid. Dette vil utarbeides gjennom et prosjekt med arbeidstittel ”Sing up Norge”.

4.6 Andre kulturarenaer for barn og unge

Det er et stort oppbud av kulturarenaer for barn og unge i Norge. Kulturfritidslivet synes å blomstre mer enn noen gang. Det er imidlertid flere faktorer som må være til stede for at det fortsatt skal være et variert kunst- og kulturtilbud for barn og unge. Det må blant annet være et akseptert samarbeid mellom amatører og profesjonelle, egnede lokaliteter, offentlige støttemidler fra stat eller fylkes-/kommune og ikke minst er denne type tilbud avhengig av frivillig dugnad og lokale initiativtakere, de såkalte brennende sjeler.

Uten tilrettelegging for disse forutsetningene, vil kulturarenaene for barn og unge skrumpe inn. Kulturloven pålegger imidlertid kommunene og fylkeskommunene, samt staten, å sikre et mangfold av kulturaktiviteter i hele landet, og å bidra til at alle, uansett geografisk tilhørighet, får tilgang til å oppleve profesjonell kunst og kultur. Offentlige satsinger og støtteordninger forutsetter samarbeid og kontakt med lokale og regionale tilretteleggere og samarbeidspartnere

Dette feltet er så omfattende at vi i dette kapitlet må vi nøye oss med å peke på noen av alle aktørene som er aktive på disse kulturarenaene.

Den norske kirke representerer, både som institusjon og med sine kirkebygg og øvrige kulturminner, en stor og viktig del av vår felles kulturarv, både historisk og i samtiden. Kirken er som sådan en kulturbærer og en forvalter av ulike kunstuttrykk. Det kan med rette hevdes at Den norske kirke er en av landets største kulturinstitusjoner.

I kirkens egen kulturmelding *Kunsten å være kirke* (Verbum, 2005) omtales hovedtrekk og tendenser i kirkens kulturpolitikk. Meldingen viser blant annet til at kirken med over 7700 konserter i året (2003) er

blant de viktigste konsertarrangørene og spillestedene i landet, og at de 900 kirkemusikerne utgjør en stor del av Norges profesjonelle musikkliv (s. 69).

Kirken har tradisjon for å gi tilbud til barn og unge særlig innen musikk, som barnekor, ungdomskor og gospelkor, band og instrumentalgrupper. Kirkens kulturmelding oppfordrer også menighetene til å styrke satsingen innen andre kunstformer, så som visuell kunst, drama og teater, litteratur, billedkunst og arkitektur, og dette utvikles gradvis i kirkelig sammenheng.

Trosopplæringsreformen i Den norske kirke legger også til rette for at barn og unge i aldersgruppen 0-18 år skal gis anledning til å benytte ulike kunstuttrykk for å bygge egen identitet og forstå egen kultur og tradisjoner (s.174). I vår sammenheng er det åpenbart at mange av kirkens kulturtilbud er tilrettelagt spesielt for barn og unge.

I skolesammenheng har formidling av kirkelig kunst og kultur tradisjonelt vært koblet til fag som musikk, kunst og håndverk, religion, livssyn og etikk, musikk, dans og drama og formgivingsfag. Men nå er kirken også involvert i DKS. Dette slås fast i Stortingsmeldingen om den kulturelle skolesekken:

Religiøse institusjoner og trussamfunn må og reknast med blant viktige ressursar i arbeidet med Den kulturelle skulesekken. ...Det rike kulturmateriale som mange av kyrkjene inneheld, er kjelder til kunnskap, lokal identitet og oppleving. Livet i kyrkjene, musikken, liturgiane og tekstane kan og vere kjelder til profesjonell formidling av kunst og kultur i Den kulturelle skulesekken (St.meld. nr. 8 (2007-2008) *Kulturell skulesekk for framtida*, s. 37).

Disse signalene har Den norske kirken tatt på alvor, og har igangsatt flere prosjekter innenfor DKS. Andre religiøse institusjoner og trossamfunn er også viktige samarbeidsparter inn i DKS.

Opera-/Teater/Konsertinstitusjoner

Dette er arenaer der det både formidles kunst til barn og unge og der barn og unge selv er aktører i ulike oppsetninger og framføringer, både som forfattere, regissører og utøvende dansere, musikere, sangere og skuespillere. Det skrives operaer, musikaler og teaterstykker, både av, for og med barn. Som et eksempel på satsing på barn og unge bør det nevnes at Bergen Filharmonisk Orkester har opprettet en stilling som orkesterpedagog, som skal brukes til arbeid med et ungt publikum.

Festivaler, mønstringer og konkurranser

Nasjonale og lokale festivaler finnes både som egne barne- og ungdomsfestivaler, men også der en del av en festival er viet nettopp dette publikummet. Og festivaler finnes det innen de forskjellige kunstuttrykkene,

ikke minst musikkfestivaler innen ulike musikkuttrykk, for eksempel Øyafestivalen, men også teaterfestivaler, som Rampelysfestivalen, dansefestivaler, filmfestivaler, bl.a. *Amandusfestivalen* som er nasjonal filmfestival for barn og unge, og festivaler med bredt kulturuttrykk, som f. eks Mela-festivalen. *Ungdommens Kulturmønstring* (UKM) er en nasjonal mønstring for barn og unge, der disse selv opptrer og viser sine talenter i ulike kunst- og kulturuttrykk.

Barn og unge deltar også i andre konkurranser, som Ungdommens musikkmeisterskap (UMM), og andre kulturkonkurranser.

Museer og kunstsentra er gjennomgående aktive i sin kunst- og kulturformidling til barn og unge. Det tilrettelegges spesielle omvisninger, utstillinger og aktiviteter for denne gruppen.

Disse institusjonene brukes også som lokaliteter for forestillinger og konserter for barn og unge. I Litteraturhuset, Oslo, arrangeres en serie med navnet *Møteplass for barn og unge*, med ulike tilbud flere dager i uken. De har også eget rom for barn, *Sjeherasad*, og et ungdomsrom, *Nedjma* der det blant annet er høytlesning/lesegrupper, verksteder, filmframvisninger, utstillinger, debatter, konserter og småbarnskafé.

Ungdomshus/Internasjonale hus

Det finnes mange kulturhus for ungdom, særlig i byene, og de større byene finnes det ungdomshus i flere bydeler. I disse ungdomshusene kan unge drive med ulike kulturaktiviteter, både organiserte aktiviteter og aktiviteter som den enkelte har lyst til å delta med. Også såkalte internasjonale hus finnes i noen byer, som Internasjonal Hus i Stavanger og Bergen Internasjonale Kultursenter (BIKS), der det flerkulturelle preger aktivitetene.

Biblioteket er en arena der det foregår mye innenfor kunst og kultur, som ikke bare er relatert til litteratur, men også forestillinger og andre arrangement for barn og unge. Barn og unge kan også selv være aktive ved å sende inn og få vist fram egne arbeider innen film, foto, animasjon, musikk, tegneserier, tekst og illustrasjoner. De aller fleste bibliotekene har en egen avdeling for barn og ungdom, der tilpassede aktiviteter planlegges og iverksettes. Det er også en realitet på Vestlandets flytende bibliotek, Bokbåten Epos. Denne bokbåten er et tilbud til de steder på Vestlandet som ikke har bibliotekteneste. På de fleste besøksstedene arrangeres det kulturprogram om bord i båten med forfattere som forteller om sine bøker eller det framføres musikk, teater, klovner eller sirkus. Kulturprogrammene er i hovedsak rettet inn mot barn og unge, og er et samarbeidstiltak med de tre fylkeskommunene Hordaland, Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane.

Rikskonserterne har i mer enn 40 år hatt ansvar for skolekonsertordningen i Norge. Det blir årlig gjennomført ca 9600 konserter som betyr i gjennomsnitt to konserter på hver skole. Hvert år presenteres

350 konsertprogrammer i alle sjangre for grunnskolen og i tillegg presenteres konserter for videregående skole. Skolekonsertordningen er en del av DKS. Det legges også stor vekt på å presentere musikk fra ulike verdenskulturer. Et eksempel på dette kan være samarbeidsprosjektet om indisk kultur i Rogaland. Et annet prosjekt er Barnas verdensdager, en møteplass med kulturuttrykk fra ulike steder i verden, som inneholder verksteder, forestillinger, konserter, mat og utstillinger.

Rikskonsertene har også ulike lanseringsprogram, INTRO-program, i samarbeid med andre organisasjoner. Gjennom disse programmene gis det støtte til unge musikere i forskjellige sjangre, som Jazzintro, INTRO-klassisk, INTRO-folk, INTRO-komponist og RiksAlarm.

Kunstløftet er et flerårig prosjekt, initiert av Norsk kulturråd. Målet er å gi barn og unge nyskapende kunst og kultur av høy kvalitet. Kunstløftet er en tverrfaglig satsing, som henvender seg til alle kunstområder og former for kunst og formidlingsuttrykk.

4.7 Betydningen av kontinuitet i kulturtilbudene for/blant barn og unge etter 10-årsalderen

Mandatet begrenser i utgangspunktet benevnelsen 'barn og unge' til aldersgruppen 6 – 10 år.

Kulturskoleutvalget mener likevel at fokus må rettes mot et lengre tidsspenn, til aldersgruppen som omfatter hele grunnopplæringen, for å vise betydningen av en helhetlig tankegang. Igangsetting av kulturtilbud til barn må ha et langsiktig perspektiv som strekker seg ut over småskoletrinnene. Opplæring i kunsthøgskole eller i kulturskole krever langsiktighet. Samspill mellom bredde- og talentutvikling må foregå over mange år for å bli gjensidig fruktbart.

Kulturtilbud til barn og unge er både et kunstprosjekt og et dannelsesprosjekt. I tillegg til å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, slik det legges ekstra vekt på i Kunnskapsløftet, er det nødvendig at barn og unge får tilgang til "verktøy" som gjør dem i stand til å uttrykke seg ekspressivt, og får erfaring med denne uttrykksformen. Da blir det hele mennesket tatt vare på. Dette er det enighet om, og det er også enighet om at kunsthøgskole er byggende og styrkende elementer for å skape et sunt samfunn med samfunnsborgere som har evne til kritisk refleksjon.

Dersom kunnskap om, erfaring og opplevelser med kunst og kultur skal kunne overleveres til kommende generasjoner, er det viktig at utdanningsinstitusjonene ivaretar og verdsetter denne kompetansen. Da er det viktig å påpeke at opplæring i og gjennom kunsthøgskole må være til stede for barn og unge også etter 10-årsalderen, slik det også er nødvendig med andre basale fag. Kunsthøgskole inkluderer også ferdighetsfag. Det innebærer at en opplæring i disse fagene må gis systematisk og over flere år, fordi det er en langsiktig

prosess å utvikle ferdigheter. Ferdigheter og ferdighetsfag er avhengig av et tidsperspektiv for å kunne lykkes. Det er derfor bekymringsfullt at kunstfagene får stadig mindre plass i norsk skole, og at den undervisningen som foregår i disse fagene ofte gjennomføres av lærere med manglende kunstfaglig utdanning.

The Center for Arts Education i New York legger fram flere funn som dokumenterer at kvalitativt god undervisning i kunstfag har positiv effekt for elevenes motivasjon og læring i alle fag. I rapporten *Staying in School* oppsummeres det blant annet slik:

High schools in the top third of graduation rates had almost 40 percent more certified arts teachers per student than schools in the bottom third – or, on average, one additional arts teacher per school (Israel, 2009,s. 2).

Både faglige og sosiale effekter av å holde oppe kunstundervisningen på ”high school” understrekes:

In several national studies over the past decade, students at risk of dropping out cite participation in the arts as their reason for staying in school (ibid).

Med utgangspunkt i frafallsproblematikken i norsk skole og ønsket om bedre faglige resultat, mener utvalget at slike funn bør danne grunnlag for økt satsing på kunstfag i skolen i et sammenhengende løp.

Dersom kulturskolen er noe mer enn en aktivitetsarena, må en ta konsekvensene av det. Det innebærer at barn og unge kan følge et systematisk opplæringsløp sammenhengende over lengre tid og få mulighet til å fordype seg i kunstfag med utgangspunkt i evner og utviklingspotensial.

Intensjonen i Kunnskapsløftet var blant annet å skape større helhet og enhet mellom de ulike nivåene i grunnopplæringen. Dette må også gjelde kunstfagene i hele opplæringsløpet, der skole, med SFO og DKS, og kulturskole er inkludert.

5. Kulturskolenes samarbeid med ulike aktører

I dette kapitlet drøftes viktigheten av og utfordringer ved samarbeid for kulturskolen og det framheves noen eksempler på konkrete samarbeidsmodeller med ulike aktører. I oppsummeringsdelen belyses grunnleggende prinsipper for samarbeid.

5.1 Utvikling av samarbeid

Den 5. juni 1997 vedtok Stortinget følgende paragraf i Opplæringsloven:

§13-6 Alle kommuner skal, aleine eller i samarbeid med andra kommuner, ha eit musikk- og kulturskoletilbod til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet ellers.

Denne lovparagrafen består bare av en setning, og til forskjell fra mange andre paragrafer i denne loven, følger det ingen forskrift med lovteksten. Selv om kommunestyrene fastsetter omfang og innhold i den enkelte kulturskole, gir loven noen rammer for kommunene. Den forutsetter at alle kommuner har opprettet kulturskole eller har et forpliktende samarbeid med andre kommuner om å gi et kulturskoletilbud. Slik denne lovteksten er formulert, skal det i tillegg til musikk også gis tilbud i ett eller flere andre kunstfag. Loven sier også at kulturskoletilbudet skal samordnes med skoleverket og med det lokale kulturlivet. Dette er grunnlaget for kulturskolens mandat og status som lokalt ressurscenter.

Også kunnskapsminister Kristin Halvorsen påpeker dette i sitt forord til veiledningsheftet om kulturskolen fra Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringa: "Kulturskolen er et godt verktøy i skole- og kommuneutviklingen. Mange norske kommuner er kommet langt i dette arbeidet. I dag står kulturskolen fram som lokalt ressurscenter for barn, unge og eldre, for skole og kulturliv, for integrasjon og helse" (*Kulturskolen – utvikling av de kommunale kulturskolene som gode lokale ressurscenter*, rev. 2010).

I *Kulturskoleundersøkelsen 2010* finnes det eksempler på kommuner med dårlig økonomi, som gir et godt kulturskoletilbud, og kommuner med god økonomi, som gir et dårlig tilbud. Det viser seg at de kommunene som har etablert en høy profil og en sterk posisjon blant politikere samt i kommuneadministrasjonen til en viss grad har maktet å kompensere for de mange negative konsekvensene av at Stortinget fjernet øremerkingen i 2003.

Fra Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringens sin veiledning *Kulturskolen – utvikling av de kommunale kulturskolene som gode lokale ressurscenter*, ser vi hvordan de fire demonstrasjonskulturskolene hver på sin måte er et satsingsområde for kommunen.

I Tolga, som er en liten kommune med omtrent 1700 innbyggere, er fraflytting en av utfordringene: ”Hos oss ser vi på kulturskolens betydning for kommunens framtid. Ved å gi barn og unge en opplæring, og en tilknytning til lokale lag og foreninger, ser vi at mange vender tilbake etter å ha vært ute for å gjennomføre studier andre steder.” (Rådmann og varaordfører i Tolga) (Ibid, s. 27).

I Trondheim er kultur og kunnskaper satsingsområder i kommuneplanen. En videre utbygging av kulturskolen er ett av virkemidlene for å styrke barn og unges muligheter til å utvikle sine skapende og kreative sider: ”Barn i Trondheim skal uavhengig av sosial, økonomisk og kulturell tilhørighet ha lik rett til elevplass ved kulturskolen”. (Vedtak i Trondheim bystyre, 2009).

Kommuneplanen i Time (2009-2012) viser at de nasjonale strategiene er førende for deres arbeid: ”Kulturskolen skal bli eit fullverdig lokalt ressurscenter ved å arbeida målretta etter nasjonale strategiar for kunst og kultur i opplæringa.” (Kommuneplanen i Time).

I Larvik ser den politiske ledelsen på kultur og på kulturskolen som et verktøy i samfunnsutviklingen: ”Å gi unge en positiv ballast gjennom kulturskolen, er forebyggende og fremmer en positiv utvikling av hele bysamfunnet”. (Ordføreren i Larvik).

5.2 De samme barn og unge – og ofte de samme lærerne

Tilgjengelig kulturskolestatistikk varierer i kvalitet og feilkilder finnes. For eksempel kan en i forskjellige systemer finne helt forskjellige tall for hvor mange kulturskolelærere det er i Norge. I

Kulturskoleundersøkelsen 2010 er vi kommet fram til at det totalt er 4972 lærere. Dette er høyst sannsynlig et noe for høyt tall, fordi flere av disse nok er registrert i flere kulturskoler. Dette problemet kommer klarere fram om vi ser på tallene fra GSI (Grunnskolenes informasjonssystem). Her finner vi totalt 6257 lærere, mens KS kommer fram til at vi totalt har 2949 kulturskolelærere. Legger vi til de kommunene som står utenfor KS, summerer dette seg opp til 3131 lærere. Et rimelig korrekt anslag ligger nok, etter Kulturskoleutvalgets syn, på rundt 4000 kulturskolelærere.

I mange kommuner er kulturskolen den viktigste og ofte også den eneste arbeidsplassen for kunstfaglig utdannet personale. En rekke utøvende og skapende kunstnere er tilknyttet kulturskolene i større eller mindre stillinger. Den ”utøvende pedagogen” er ettertraktet som kulturskolelærer, og mange kulturskoler avsetter større eller mindre deler av kulturskolelærerens stilling til utøvende virksomhet. Denne virksomheten kan enten være i egne ensembler eller ved at kulturskolelæreren går inn som en profesjonell utøver i amatørensemblet i det lokale kulturlivet. Et viktig grep for å forenkle samarbeidet mellom

kulturskole og skoleverket for øvrig ble gjort i 2004, da lønssystemet for kulturskolelærere ble gjort likt med lønssystemet for lærere i grunnskolen og i videregående skole.

Et stort antall av disse lærerne er i deltidsstillinger, ofte i små deltidsstillinger. I dag har under 10 % av norske kulturskolelærere hel stilling, over 90 % går i større eller mindre deltidsstillinger. Til sammenlikning kan det nevnes at 70 % av kulturskolelærerne i Island går i hel stilling.

Her ligger det etter utvalgets syn store muligheter for en bedre utnytting av kulturskolelærernes kompetanse. Lærerne i kulturskolene har gjerne fra fire til syv års høyere utdanning, enten med en ren kunstfaglig og pedagogisk profil eller med en kombinasjon av forskjellige kompetanser. Som lokalt ressurscenter skal kulturskolen ha en ledelse og lærere som kan samarbeide både med skoleverket, SFO, barnehage og det lokale kulturlivet. Dette forutsetter kjennskap til disse institusjonene, innsikt i plan- og læreverk, målsettinger, lokalt planarbeid, organisering osv. Personalet i kulturskolen må også være kompetent til å delta i tverrfaglig arbeid. Dette tilsier en økt satsing på etter- og videreutdanning. Ifølge Kunnskapsløftet har kommunen som skoleeier ansvar for nødvendig kompetanseutvikling, og dermed et ansvar for at også kulturskolens personale inkluderes i de tilbud som gis lokalt.

Kommunene bør også etter utvalgets syn være mer bevisst i rekrutteringen av nye lærere. Ved bedre å undersøke hvilke behov som etterspørres både i kulturskolen, grunnskolen, SFO, DKS, det lokale kulturlivet og gjerne også i den lokale videregående skolen, vil det være enklere å tilby aktuelle lærere større og mer attraktive stillinger.

Utvalget peker også på at ved å kreve formell kompetanse for å undervise i kunstfag på ungdomstrinnet, vil dette både sikre en bedre undervisning i kunstfag i grunnskolen og gi tilgang på den beste kompetansen som er tilgjengelig, til beste for både elevene, lærerstaben og lokalmiljøet.

Mange høyskoler har nå etablert eller er i ferd med å etablere, studier som er skreddersydd for å kunne gå inn i slike kombinerte stillinger. For eksempel tilbyr Høgskolen i Hedmark bachelorstudiet *Faglærerutdanning i musikk – med vekt på barne- og ungdomskultur*. Der gis studenten kompetanse i å undervise både i grunnskolen, i kulturskolen og i fritidsmusikklivet. Dette bachelorstudiet kan også bygges videre til masternivå. Ved Kunsthøgskolen i Oslo tilbys en praktisk-pedagogisk utdanning i dans og teater som gir studentene kompetanse og verktøy til å jobbe med undervisning innenfor ulike pedagogiske settinger som barnehage, grunnopplæring, aktivitetsskolen, kulturskole, privat ballettskole/teaterskole, videregående skole, folkehøgskole og høyskole. Også andre høyskoler tilbyr liknende studier.

Norges musikkhøgskole, i samarbeid med Barratt Due musikk institutt og Norsk kulturskoleråd, tar sikte på å etablere etterutdanningstilbud for spesielt talentfulle elever. De musikkpedagogiske og kunstfaglige grunnutdanningene bør styrkes når det gjelder talentutvikling. Også forskning om problemstillingene knyttet til talentutvikling bør styrkes.

Kulturskoleutvalgets undersøkelse viser at svært mange av dem som arbeider i kulturskolen har delte stillinger. Dette gjelder også mange lærere i kunstfag i skolen. Samtidig er det slik at en del kunstnere ønsker å drive med kunstformidling til barn i tillegg til sitt daglige virke som kunstner. Kunstnere, lærere og kulturskolelærere har en felles utfordring med hensyn til å kombinere sin kunstfaglige og barnefaglige kompetanse. Det vil, etter utvalgets mening, være nyttig å stimulere utviklingsarbeid i universitets- og høgskolesystemet, som kan bidra til økt kompetanse knyttet til kunstformidling til barn innenfor både skole- og kulturskolesektoren samt i organisasjonslivet / frivillig sektor. Særlig er dette aktuelt i forbindelse med ulike typer lærerutdanning. I arbeidet med å fornye praktisk pedagogisk utdanning (PPU) vil det være avgjørende å tenke utover grunn- og videregående skole, for eksempel ved å sikre muligheten for praksisplasser i kulturskolen.

Ved *Seanse*, senter for kunstproduksjon i Volda, har det gjennom flere år foregått et fruktbart samarbeid mellom kunstnere, lærerutdannere, praksisnettverk, lærere og skoleklasser / barnehager. Dette viser at ulike gruppene har mye å tilføre hverandre bare det blir lagt til rette for samarbeid. Tid, rom og ressurser er avgjørende. Utvalgets forslag om stimuleringsmidler kan i praksis være en ordning som sikrer FoU-ressurser til hele feltet. I dag er FoU først og fremst knyttet til universitets- og høgskolesystemet. Større muligheter til forskning på egen praksis og anledning til å drive utviklingsarbeid i forbindelse med kunstformidling, både i skole og kulturskole, vil gjøre det mer attraktivt å arbeide på de ulike nivåene og også alternere mellom disse. Utvalget mener at dette vil være nødvendig for å nå målene i Kulturskoleløftet.

Utvalget vil også peke på de synergieffekter som ligger i et lærersamarbeid og i et samarbeid med lokale aktører som er engasjert i arbeidet med barn og unge. Et bedre samarbeid og en bedre organisering vil, etter utvalgets syn, gi muligheter for felles planlegging, koordinering av undervisningsopplegg, felles håndtering av utfordringer, et felles sett av regler og krav til elevene og tidlig oppfølging av elever som står i fare for å falle utenfor.

Arbeidet som kulturskolelærer er både utfordrende og givende, og kan være krevende. Mange kulturskolelærere har en vesentlig del av sin undervisning lagt til skiftende tider fra dag til dag, også flere steder samme dag. Mye av undervisningen foregår etter ordinær skoletid, på ettermiddager og kvelder. For

skoleeier er det derfor en stor utfordring å finne gode løsninger for elevene, samtidig som lærerne gis en overkommelig arbeidssituasjon. Grep som kan og bør gjøres er å innføre en fast ukentlig kontortid, tolærersystem og teamarbeid, og at deler av undervisningen gjøres i sentrale, egne og egnede lokaler.

Mange kulturskoler har i dag et utstrakt samarbeid med SFO om å bruke elevenes SFO-tid til kulturskoleundervisning. Noen kulturskoler samarbeider også med grunnskolene om det samme. Både i Sverige og Finland finnes eksempler der kulturskoler og grunnskoler har funnet samarbeidsmodeller der en både oppfyller kunnskapsmålene fra Utdanningsdirektoratet / departementene, og samtidig gir en integrert fullgod kunstundervisning i en kulturskole, f.eks. så har The east Helsinki music institute (Itä-Helsingin musiikkiopisto) en egen avdeling (musikk og billedkunstskole) som er integrert med Porolahti grunnskole.

Utvalget er av den oppfatning at det må bli enklere å kunne bruke den tiden elevene er tilstede på skolen på dagtid til å få sin kulturskoleundervisning. Utvalget vil derfor foreslå at Opplæringsloven endres og klargjøres slik at dette kan løses enda smidigere enn tilfellet er i dag.

5.3 Oversikt over ulike former og grader av samarbeid

Det finnes mange modeller for samarbeid. Disse har oppstått mer eller mindre planmessig, mer eller mindre etter klare politiske og kulturelle ønsker og visjoner, og mer eller mindre på bakgrunn av sentrale føringer og retningslinjer. Det vil selvfølgelig være langt utenfor dette utvalgets mandat å komme med en uttømmende liste eller oversikt over alle mulige og umulige modeller og samarbeidskonstellasjoner. Denne oversikten vil derfor i stor grad beskrive og diskutere hvordan de fire demonstrasjonsskulturskolene har løst sine lokale utfordringer, men vil også forsøke å beskrive gode samarbeidsmodeller fra andre kommuner og kulturskoler.

Demonstrasjonsskulturskolene er svært forskjellige og representerer mye av spennvidden av kulturskoler i Norge. Tolga, med sine omtrent 139 elever (205 elevplasser), i en kommune med 1700 innbyggere, representerer den gjennomsnittlige størrelsen på en norsk kulturskole. Time er med sine 597 elevplasser blant våre største kulturskoler, som utgjør 10 %, mens både Larvik med sine 1917 elever og Trondheim med sine 3415 elever, er blant de kulturskolene som har 1000 elever eller mer, og som utgjør 4 % av kulturskolene. Hver av demonstrasjonsskulturskolene har for øvrig et omfattende materiale som gir en fyldig beskrivelse av den faglige virksomheten. Disse kan skaffes ved henvendelse til skolene eller fra deres nettsider. Mye av disse skolenes virksomhet er også beskrevet i veilederen fra Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen; ”Kulturskolen – utviklingen av de kommunale kulturskolene som gode lokale resurssenter”.

Larvik kulturskole er den eneste av demonstrasjonsskulturskolene som er lagt til kultursektoren, og er direkte underlagt kommunestyret. Kulturskolen driver en utstrakt virksomhet i samarbeid med andre, den når mange brukere og personalets betydelige ressurser kommer hele lokalsamfunnet til gode. Noen av disse samarbeidspartnerne er: Barnehage, barnevern, bibliotek, fritidskulturlivet (kor, korps, orkester, teater og dans), funksjonshemmede, helsesøstertjenesten, HMS-tjenesten, kinoen, minoritetsspråklige, museene, pleie- og omsorgstjenesten, kommunal og fylkeskommunal psykiatritjeneste, barne- og ungdomsskolene, videregående skoler, sosialtjenesten, sykehus og det lokale næringslivet.

I forbindelse med barnevernet og i integreringen av innvandrere har kulturskolen et omfattende samarbeid med helsesektoren i kommunen. Dette samarbeidet dreier seg om å finne fram til elever som trenger et tilrettelagt tilbud, skreddersy et opplegg for disse elevene, utvikle gode og forpliktende samarbeidsavtaler og gjennomføre en tilrettelagt undervisning.

Larvik kulturskole har en rekke aktiviteter for innvandrere, og kommunen har en filosofi som sier at "Kultur er vårt viktigste verktøy i integreringen". Gjennom arbeid med musikk, teater og visuelle kunstarter kan kommunen vise til målbare positive resultater i norsk språk og språkforståelse. Elever som ofte kommer til kort i den vanlige skolehverdagen blir vinnere i disse prosjektene.

Trondheim kommunale kulturskole er en byomfattende enhet som rapporterer til rådmannen ved kommunaldirektør for oppvekst og utdanning. Undervisningen fordeler seg på 38 grunnskoler og 2 egne undervisningslokaler. Dette gjør at en stor del av elevene får sin kulturskoleundervisning på egen skole, gjerne i eller i forlengelsen av skoledagen. I noen bydeler er det opprettet kulturskolesenter som er særlig tilrettelagt for kulturskoleundervisning. Ved prosjektering av nye skolebygg i Trondheim er det vanlig å ta med kulturskolen i planleggingen. Trondheim kommunale kulturskole har en visjon om en "Kulturskole for alle! – Barn og unge i Trondheim skal uavhengig av sosial, økonomisk eller kulturell tilhørighet ha lik rett til elevplass ved kulturskolen."

Time kulturskule tilhører oppvekstsektoren i kommunen og har egne lokaler i tilknytning til Bryne skole. Kulturskolen samarbeider med grunnskolen om undervisningslokaler og lokaler for konserter og oppsettinger. I tillegg brukes kulturhuset til utstillinger, konserter og oppsettinger. Kulturskolen har et eget samarbeidsutvalg, der elev- og foreldrekontaktene møtes jevnlig for informasjon, involvering og medvirkning. Time kulturskule har bevisst valgt å samle mest mulig undervisning på et sted, der flere lærere arbeider på samme tid. Dette gjør det enklere å få til gode løsninger på tvers av instrumentgrupper og

på tvers av de forskjellige kunstuttrykkene. Kulturskolen har som mål å være synlig i lokalsamfunnet og har stor grad av samarbeid med fritidskulturlivet, barnehagene og grunnskolene.

På Tolga ønsker skoleeier å skape et helhetlig oppvekstmiljø for barn og unge, der eleven er i sentrum. Grunnskole og kulturskole ser på sine samlede faglige ressurser for å nå kompetansemålene. Det gir et utvidet skoletilbud der kulturskolen ses på som en viktig ressurs sammen med grunnskolen. Etter avtale med foresatte og grunnskolene kan elevene ha undervisning i en utvidet skoledag. Erfaringen fra denne modellen er at mange flere elever får muligheten til å gå i kulturskolen, de får et positivt avbrekk i skoledagen og kommer motiverte tilbake. Kulturskolelærerne melder om at elevene er mer opplagt på dagtid, og at de nå ofte har en arbeidsdag som kan avsluttes før klokken 17. Grunnskolen ligger i samme bygg som Tolga kulturskole. Dette gir muligheter for sambruk av tilpassede lokaler, og at de ansatte har felles personal- og arbeidsrom og felles møtearenaer. Ledelsen ved skolene er teamorganisert, og ser på grunnskolen og kulturskolen ut fra et felles ansvar for barns oppvekstvilkår. Denne samhandlingen i planlegging skaper optimal koordinering og utnytting av faglige og tekniske ressurser mellom skoleslagene.

Tolga kulturskole legger vekt på å skape så store stillinger som mulig for lærerne. Av de ti pedagogene ved skolen, er seks i hele stillinger i kommunen. Disse er stort sett i kombinasjonsstillinger, med grunnskole, kirken, fritidskulturlivet, DKS og andre samarbeidspartnere. Dette gir kulturskolelærerne funksjonelle stillinger, faglig tyngde, fleksibilitet og kontinuitet. Kommunen rekrutterer og beholder faglig kompetanse.

I Vadsø ble kulturskolen og Sentrum skole slått sammen under felles ledelse sommeren 2008. Ledelsen er bevisst på at skolen skal ha en helhetlig kulturprofil og mange av lærerne har kompetanse innen kunstfag. Målet er at estetiske læreprosesser skal gi gode opplevelser i seg selv, men også resultater innen realfag og i språkundervisningen av fremmedspråklige elever. Fag som matematikk, norsk og gymnastikk skal knyttes til det visuelle og det skal være synlig på skolen at man tenker og lærer visuelt. I følge rektor gjør denne synliggjøringen at både lærere og elever blir bevisst på at det visuelle og det kreative er en naturlig og helhetlig del av skolehverdagen, og ikke løsrevne prosjekter som ofte kan oppleves som flyktige og irrelevante for den daglige undervisningen. Kulturskolen har her bidratt med å styrke kompetansen til grunnskolens lærere innen kunstfagene. Lærere fra kulturskolen brukes i undervisningen i musikk og visuelle kunstfag. Dessuten driver en kulturskolelærer, som har teater- og scenekompetanse, forskjellige prosjekter knyttet til blant annet kunstutstillinger og lokale festivaler som er sterkt forankret i lokalmiljøet.

I Vadsø er lærernes erfaring at særlig elever med fremmedspråklig bakgrunn lettere integreres og tar del i undervisningen når det visuelle og estetiske får en framtrædende plass. Disse går også i en egen

fremmedspråkgruppe for å lære norsk, der de gjennom bruk av rim, regler, rytme, form og farge lærer sitt nye språk. Læreren her er spesialutdannet innenfor den spesielle pedagogiske retningen ”suggestoppedi”, samt innen musikk og norsk for fremmedspråklige. Tanken bak er at elevene lærer gjennom å bruke hele sanseapparatet.

Den største fordelen ved sammenslåingen er, etter rektors syn, at de nå er i samme bygg og kan planlegge undervisning og ulike aktiviteter sammen. Slik er det enklere å få timekabalene til å gå opp, både for lærere og elever. En annen stor fordel er at barneskolen er styrket ved å få økt tilgang til kulturskolens lærerkompetanse innenfor kunstfagene. Denne kompetansen brukes nå aktivt i undervisningen på dagtid, og elevene har gitt tydelige tilbakemeldinger på at det er en berikelse med faglig sterke lærere innen blant annet bildende kunst, drama og musikk.

På Majorstua skole i Oslo skal det nå settes i gang et forsøk med en egen musikkklasse i grunnskolen. Dette er forsøk som også Norsk kulturskoleråd, Norges musikkhøgskole og Barratt Due musikk-institutt foreslår i ”Tid for talent – talentutvikling i musikk”. Der foreslås det å etablere forsøk med egne musikklasser i grunnskolen – fra 5. til 10. årstrinn – i Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Slike musikklasser skal ikke være rene talentprosjekter, men gi mulighet for barn som ønsker å gjøre musikk til en mer sentral del av skolehverdagen. Dette må dels skje ved tilpasning av læreplanen og dels ved å integrere kulturskoleaktiviteter i skoledagen. Liknende ordninger finnes i en rekke land. Tilsvarende ordninger kan også settes i gang for andre kunstfag. Dans, drama/teater og visuelle kunstfag er de mest aktuelle. Da må de lokale kulturskolene ivareta sitt ressurs-senteransvar i ordningen, Norsk kulturskoleråd bidra med koordinering og kompetanseutveksling mellom de involverte kulturskolene og Norges musikkhøgskole med fagkompetanse og fortløpende forskningsmessig evaluering av forsøket.

5.4 Samarbeid kulturskole og grunnskole

Grunnskolen er vår største kulturinstitusjon. Det er i grunnskolen alle barn og unge gis muligheten til å oppleve, delta i og skape kunst og kultur. Ved å legge opp til et tett samarbeid mellom grunnskole og kulturskole, kan skoleeier bidra til å skape et skolemiljø og et lokalmiljø der de estetiske aktivitetene gis en sentral og viktig plass. I samsvar med læreplanens kompetansemål vil en på denne måten kunne skape et helhetlig oppvekstmiljø for barn og unge. Samhandlingen med grunnskolen både utfordrer og gir nye og spennende muligheter, og kulturskolene og grunnskolene har gjennom en årrekke hatt et samarbeid. Særlig gjelder dette sambruk av rom og utstyr, lærere i kombinerte stillinger og prosjektsamarbeid.

Kulturskolelærere med kompetanse for undervisning både i grunnskolen og kulturskole har stått sentralt i dette samarbeidet. Fra Kulturskoleundersøkelsen 2010 finner vi også at 73 % av kulturskolene har

kombinerte stillinger i samarbeid med grunnskolen. Det er grunn til å anta at dette er konstruksjoner som vil bli mer vanlige etter hvert; enten ved at det blir lagt til rette for at én og samme person tilsettes både i kulturskolen og grunnskolen i samme kommune eller at kommunen utlyser store og/eller hele stillinger der arbeidet består av en kombinasjon av tjeneste i kulturskolen, grunnskolen og fritidskulturlivet. Som beskrevet tidligere i dette kapitlet, tilbyr også flere høyskoler studier spesielt innrettet på slike kombinerte stillinger.

Kulturskolen og grunnskolen har begge et ansvar for samarbeid, et samarbeid som gjelder de samme barn og unge. Dette kan og bør formaliseres gjennom forpliktende avtaler mellom grunnskolene og kulturskolen, og gjennom de lederavtaler som er utarbeidet både for rektorene i grunnskolen og rektor i kulturskolen.

I et stort antall kommuner har kulturskolene deler av undervisningen organisert innenfor skoledagen eller i nær tilknytning til den. Én årsak er store reiseavstander for elevene og praktiske problemer med å organisere undervisningen på ettermiddag og kveldstid. En annen årsak er de mulighetene som åpner seg når all undervisning, både i grunnskolen og i kulturskolen, foregår samtidig og i de samme lokalene. Dette gir helt andre muligheter for samarbeid om felles undervisningsopplegg, koordinering av fagplaner og temaer i forskjellige fag, prosjekter som involverer både grunnskolen og kulturskolen, og et tettere faglig fellesskap mellom kulturskolelærere og grunnskolelærere. Undervisning på dagtid gjør også hverdagen lettere og enklere for de ansatte i kulturskolen, som på denne måten kan ha et familie- og fritidsliv på linje med andre lærere.

Dette organiseres på flere måter. Der det lar seg gjøre, kan elevene bruke sine fritimer. Men ofte må eleven gå ut av en obligatorisk skoletime for å få sin individuelle kulturskoletime eller for å få smågruppeundervisning. Mange kommuner har utvidet skoledagen med en time eller mer for å gi plass til slik undervisning, og en ser her forløperen til en utvidet og helhetlig skoledag. Skoleeier er også gitt muligheten til økt fleksibilitet i organiseringen og tilretteleggingen av opplæringen ved at inntil 25 % av timetallet kan disponeres for tilpasning til den enkelte elev og til lokale behov. Dette kan anvendes for å utvikle den enkeltes talent innenfor kunstfagene, til å tilrettelegge for et godt samarbeid mellom grunnskole og kulturskole og for å utvikle gode samarbeidsavtaler og prosjekter.

Utvalget ser det som nødvendig og framtidsrettet at disse ordningene utvikles videre, og at det klargjøres fra sentralt hold hvordan dette kan løses enda smidigere i forhold til sentrale lover og forskrifter.

5.5 Samarbeid kulturskole, SFO og grunnskole

11 % av kulturskolene har kombinerte stillinger i samarbeid med SFO, og i en spørreundersøkelse oppgir ca 60 % av kulturskolene at de har ordinær kulturskoleundervisning i tilknytning til SFO-tiden. (Nettbasert undersøkelse, november 2008, Norsk kulturskoleråd). Noen steder skjer dette i forbindelse med en utvidet skoledag, andre viser til at de har iverksatt heldagsskole. Ordinær instrumentalundervisning, aspirantkorps og –kor, dramagrupper, dans og musikkverksteder er mest vanlig, men flere kulturskoler tilbyr også kurs av kortere varighet.

I perioden 2009 til 2012 skal 9 skoler gjennomføre prosjektet *Helhetlig skoledag*, et prosjekt for å ”Utvikle og prøve ut ulike modeller for en skoledag med god sammenheng mellom skole og skolefritidsordning”. (Utdanningsdirektoratet). Dette prosjektet har sin bakgrunn i Soria-Moria-erklæringen og KUF-komiteens behandling av statsbudsjettet, og er en oppfølging av prosjektet *Forsøk med utvidet skoledag* i 11 kommuner skoleåret 2007-2008. Prosjektets oppdrag er blant annet å utvikle og prøve ut ulike modeller for en skoledag med god sammenheng mellom skole og SFO, styrke kvaliteten i SFO, og prøve ut ulike modeller for å inkludere leksehjelp i SFO, tid til måltider og fysisk aktivitet, kulturelle aktiviteter o.a. Direktoratet ønsker å bygge arbeidet på erfaringer fra relevante forsøk og har designet tre modeller for utprøving.

Prosjektet *Skolen som kulturarena* (SKA) ble utviklet av organisasjonen Musikk i Skolen for ti år siden med støtte fra de første utviklingsmidlene i DKS. SKA er et kulturelt utviklingsprosjekt for skoler, kulturskoler og oppvekstmiljøer. SKA tar blant annet utgangspunkt i Kunnskapsløftets beskrivelse av skolens ansvar som en aktiv part i det lokale kulturliv, og strategiplanen *Skapende læring* der flere av tiltakene er rettet mot lokalt samarbeid. *Skolen som kulturarena* setter fokus på denne utfordringen, bidrar til finansiering av nye aktivitetstilbud gjennom Frifondmidler og til bedre samhandling mellom eksisterende tilbud. Gjennom SKA ønsker en å bidra til at alle barn og unge i sitt nærmiljø får kulturelle opplevelser av høy kvalitet, et bredt aktivitetstilbud og gode arenaer for kulturaktiviteter. Gjennom prosjektet er samarbeidsorganet ’skolens kulturforum’ opprettet i nærmiljøer over hele landet. Fritidskulturlivet, skolen, kulturskolen samarbeider om å utvikle og drive et faglig, organisatorisk og økonomisk samarbeid som gir nye muligheter for den lokale kulturen. I en rekke lokalmiljøer har denne modellen ført til en stor oppblomstring og vekst i kulturtilbud, kulturaktiviteter samt tilrettelegging av kulturarenaer. Noen eksempler er: Eide oppvekstsenter i Grimstad, Høvåg i Lillesand, Kjellervolla i Skedsmo og Hovedgården i Bærum.

Utvalget foreslår at den lokale kulturskolen engasjeres som aktiv samarbeidspartner for å oppnå god måloppnåelse innenfor målområde ”Kunst, kultur og kreativitet”. Kulturskolens faglige, pedagogiske og organisatoriske kompetanse vil kunne sikre en høyere kvalitet på aktiviteter og prosjekter i dette

målområdet. I St. melding nr 39 (2002- 2003) *Ei blot til lyst– Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen*, jf. Innst. S. nr 131 (2003-2004), oppfordres det til at kommunen, som eier av både kulturskole, grunnskole og SFO/aktivitetsskole, bør utvikle kulturskolen til et ressurscenter for kommunen. Utvalget mener det er viktig at kulturskolens virksomhet må integreres inn i SFO/aktivitetsskolen på måter som gjør at alle barn får tilgang på den kunstfaglige kompetansen kulturskole besitter. Dette gir også retning for kulturskolens muligheter til å bli en kulturell drivkraft for alle barn og unge i kommunen, i tråd med Stortingets intensjoner.

5.6 Samarbeid kulturskole og ulike lag og organisasjoner

Fritidskulturlivet har en lang og solid tradisjon i Norge. Kor, korps, orkester, teaterlag, dansegrupper, revylag, kunstforeninger og andre har i betydelig grad vært en samfunnsbygger, der deltakernes frivillige arbeid, engasjement og innsatsvilje har vært nøkkelfaktor. Musikkskolene og kulturskolene i Norge ble også utviklet etter påtrykk fra og i nært samarbeid med disse. En gjennomgående benyttet modell for samarbeid mellom amatørkulturlivet og kulturskolene er at kulturskolene står for opplæring og ansetter instruktører og dirigenter, mens de ulike lagene står for samspill og fellesøvelser, for det sosiale miljøet og kontakten med lokalmiljøet. Dette skaper igjen et godt grunnlag for rekruttering av nye søkere til kulturskolen.

Mange kulturskolelærere har deler av stillingen sin som dirigent for kor, korps eller orkester, instruktør eller regissør for en teatergruppe eller et revylag eller de inngår i et samarbeid der kulturskolen bistår i ansettelsesprosess og med lønnsutbetaling. En undersøkelse i regi av Norsk kulturskoleråd viser at nesten 1400 ensembler har lønnsutbetaling for dirigenter og instruktører gjennom kulturskolene. (Dirigentlønn via kulturskolene. Norsk kulturskoleråd, juni 2009). I Kulturskoleundersøkelsen 2010 går det fram at 48,4 % av kulturskolene har kombinerte stillinger i samarbeid med fritidskulturlivet.

Utvalget er av den oppfatning at kulturskolen har et spesielt ansvar for å støtte opp under og være med på å videreutvikle fritidskulturlivet. Den gjensidige avhengigheten mellom kulturskolen og kulturskolens profesjonelle ansatte og de som jobber frivillig i og rundt det frivillige kulturlivet er, etter utvalgets syn, en av de viktigste arenaene for både å utvikle kulturskolen som et lokalt ressurscenter, og å bidra til at det lokale kulturlivet vokser og blomstrer. Kulturskolen må derfor kontinuerlig være i utvikling. Dette bør skje i samarbeid og tett dialog med det lokale kulturlivet. Det kommersielle trykket på barn og unge skaper behov for at det settes inn tiltak for å ta vare på både mangfoldet, den lokale tilhørigheten og lokale tradisjoner.

Ungdommens kulturmonstring (UKM) utgjør en stor og viktig arena for kulturskoleelever. Mange kulturskoler medvirker aktivt i gjennomføringene lokalt og regionalt, og mange stimulerer sine elever til å delta. UKM er i stor grad ungdomsstyrt, og har ofte hele spekteret av kulturuttrykk representert i sine

arrangementer. Det er en utfordring for enda flere kulturskoler å se de mulighetene som ligger i deltakelse i UKM.

I Larvik har flere av korpsene i kommunen dirigent i samarbeid med kulturskolen. Medlemmene er ordinære elever i kulturskolen, og skolepengene faktureres korpset. Dirigentene av skolekorpsene i kommunen er tildelt en 50 % stilling for å utføre de oppgavene som samlet sett er tillagt en dirigent, som samspill, gruppeprøver, konserter, møter og turer.

I Trondheim framheves spesielt ministrykeropplegget, som er et undervisningsprogram for førskolebarn på fiolin og cello. Opplegget baseres på at elevene får undervisning sammen med en av foreldrene, og den foregår i grupper, noe som gir samspill fra første time. Pedagogikken bygger på en metodikk som er basert på gehør og lek. Elevene blir kjent med melodistoffet gjennom sang og lek før det overføres til instrumentet. Opplegget forutsetter instrumenter i små størrelser og et utstrakt samarbeid mellom lærere som arbeider i team. Dette muliggjør samspill i større grupper, et mini-spellemannslag. Etter hvert som elevene blir dyktigere og trenger nye utfordringer, er veien kort til forskjellig lokale aspirantorkestre, skoleorkestre og kammergrupper. Mange av disse elevene går også videre til talentutvikingsprogrammet ”lørdagsskolen”, som er et samarbeid mellom kulturskolen, Unge Musikere og Trondheimssolistene.

5.7 Samarbeid med Den kulturelle skolesekken (DKS)

Den kulturelle skolesekken er et nasjonalt program for møter mellom kunstnere og elever. ”Arbeidet med Den kulturelle skolesekken på lokalt plan *skal* (vår utheving) gjennomføres i et samarbeid mellom grunnskolen, musikk- og kulturskolen og kulturlivet ellers. Dette krever at skoleeier ser ulike tilbud som en del av en helhet og sørger for å integrere musikk- og kulturskolene i sine skolesekkprosjekter.”

(Stortingsmelding 39 (2002-2003), *Ei blot til lyst*, s. 40.) Dette samarbeidet kan utføres på flere måter.

Lærere fra kulturskolen kan være aktører som utøvende kunstnere, og elever fra kulturskolen kan trekkes inn som deltakere i produksjoner. Slik vil DKS-prosjektene få en lokal forankring med mange positive ringvirkninger. Gjennom et nært samarbeid mellom grunnskole og kulturskole skapes spennende arenaer for elevene.

27 % av kulturskolene har kombinerte stillinger i samarbeid med DKS. Dette er utøvere som gjerne er profesjonelle utøvere innen ett eller flere kunst- og kulturuttrykk, som både er en ressurs for den enkelte kulturskole, og som kan representere og bygge en samarbeidsarena mellom kulturskolen, grunnskolen og med andre utøvende og skapende kunstnere, samt bringe det profesjonelle kulturlivet inn på en permanent basis i det enkelte lokalmiljø.

I Trondheim har kulturskolen gjennomføringsansvaret for realiseringen av DKS-tilbudene. Til denne oppgaven har skolen fått overført to stillinger, en DKS-koordinator som inngår i rektors ledergruppe, og en turnélegger. Det er etablert formelle samarbeidsmodeller mellom grunnskolen og kulturskolen for gjennomføring av DKS-prosjekter.

I Time er de ansatte sterkt involvert i produksjoner både for den kulturelle skolesekken og for den kulturelle spaserstokken.

Frosta skole, som har elever fra 1. til 10. årstrinn, ligger i Frosta kommune i Nord-Trøndelag. Skolen er kommunens eneste grunnskole, og i skoleåret 2009-2010 var det 377 elever og 32 ansatte. På skolens område ligger også kommunens kulturskole, som har 110 elever og 6 ansatte. Denne har et tett samarbeid med både grunnskolen og en rekke barnehager. Grunnskolen har benyttet seg av lokale midler fra den kulturelle skolesekken til å leie inn en profesjonell kunstner, tilknyttet kulturskolen, til å være med i kunst- og håndverkundervisningen. Kunstneren har også bidratt til en kompetanseheving av grunnskolens personale gjennom å inspirere og lære bort sin kunnskap. Kunstneren, som opprinnelig er fra India, gir også undervisning i billedkunst på kulturskolen. Alderen på disse elvene er fra 8 til 70 år, og det påpekes at slike læringsarenaer gir et godt grunnlag for å knytte folk sammen på tvers av alder, kultur og språkbarrierer. Kunsten og skapergleden har et felles språk som alle kan føle seg hjemme i.

Rektor på barneskolen på Frosta sier at de føler seg privilegerte, som kan benytte seg av en profesjonell kunstner i undervisningen og i lokalsamfunnet. Rektor mener at en utøvende kunstner har en innfallsvinkel til kunstundervisningen som inspirerer og styrker barna. At kunstneren opprinnelig er fra India, er en berikelse fordi han ser med andre øyne enn de som har bodd på Frosta hele sitt liv. Ordningen med DKS har vært et positivt tilskudd til den ordinære undervisningen, men den har også hatt sine svakheter.

Forestillingene får ofte preg av å være enkeltstående hendelser, med liten eller ingen tilknytning til den daglige undervisningen. Ved å knytte til seg en profesjonell kunstner på fast basis, mener skolen at de har en mer helhetlig og forankret innfallsvinkel til barnas kunstneriske opplevelser over tid. DKS-tilbudene blir på denne måten et velkomment supplement i forhold til å tilby en variert og mangfoldig undervisning.

Det framheves fra flere i både grunnskole- og kulturskolesektoren at ordningen med den kulturelle skolesekken har bidratt til å øke mangfoldet i skolenes kulturtilbud, og har mange gode forestillinger og prosjekter. Problemet har vært at oppleggene til DKS til tider har hatt for liten forankring i den ordinære skoleundervisningen, og at lærerne ikke har hatt tid eller ressurser til å forberede elevene på DKS-besøkene. Det nevnes også at en del lærere ikke har vært flinke nok til å gi tilbakemeldinger på hva som er bra og hva

som er dårlig i oppleggene, samt at det varierer fra lærer til lærer hvor mye tid de legger ned i for- og etterarbeidet. Dette gjør at prosjektene står i fare for å bli enkeltstående hendelser, løsrevet fra resten av undervisningen. Elevene vil også i disse tilfellene mangle eierskap til prosjektene og glemme temaene som belyses og innholdet i forestillingene. Det påpekes i tillegg at DKS-oppleggene i større grad kunne vært utnyttet som en inngangsport til å engasjere flere elever med flerkulturell bakgrunn i undervisningen, fordi kulturelle og estetiske læreprosesser gir økte muligheter for samhandling og læring på tvers av språklige og kulturelle barrierer.

Utvalget vil derfor anbefale at oppleggene og prosjektene gjennom DKS i større grad bør forankres i skolens læringsmål. Utfordringen er å øke lærernes og elevenes følelse av eierskap og forståelse for oppleggene som formidles. Utvalget vil også peke på de store fordelene og synergieffektene som utløses ved å la kulturskolen ta ansvaret for en større del av koordineringen og den praktiske tilretteleggingen av det lokale DKS-arbeidet. Utvalgt ser det som en naturlig del av utviklingen av kulturskolen som lokalt ressurscenter for barnehage, grunnskole og videregående opplæring at kulturskolen, at kulturskolene etter hvert overtar dette lokale koordineringsansvaret. Et slikt grep vil kunne på en mye bedre måte sørge for at det enkelte DKS-prosjektet fikk en lokal forankring. Det ville også sørge for at kunstnerne i DKS-prosjektene møtte personer med kunstfaglig og kunstpedagogisk kompetanse i den enkelte kommune. Kulturskolen ville da, med sin kombinasjon av lokalkompetanse og kunstfaglige kompetanse, være en koordinator, en tilrettelegger og en organisator som alle aktører kunne ha tillit til.

5.8 Samarbeid for og med eldre barn og unge

19 % av kulturskolene har kombinerte stillinger i samarbeid med videregående skoler. Dette er trolig først og fremst videregående skoler med musikk, dans og drama. En del unge i denne aldersgruppen får også et utvidet talenttilbud, gjennom lørdagsskoler eller andre talenttilbud. Gjennom refusjonsordninger mellom nabokommuner kan også plasser i slike tilbud tilbys kulturskoleelever fra nabokommuner. Lørdagsskolen i Trondheim er en slik skole, og er nok den kulturskolen i Norge som er kommet lengst i å utvikle denne typen talentutviklingsprogram.

Flere kulturskoler har tilbud til pensjonister, for eksempel i form av oppfrisking av tidligere ferdigheter på et instrument. Kulturskolen er også mange steder aktør og/eller organisator i forbindelse med den kulturelle spaserstokken.

Kulturskolen i Time får ofte spørsmål om å bidra med kunstneriske innslag i nærmiljøet, og ser på dette som en god arena for læring og mestring. Elever og lærere deltar med innslag for ulike lag og foreninger, på

eldresenter, i kirken eller på kommunale møter og arrangementer. Kulturskolen har i mange år hatt et tilbud til voksne elever med ekstra behov for tilrettelegging.

Drammen kulturskole har 623 elevplasser og et bredt kulturtilbud som favner blant annet instrumentlære, visuelle kunsthøgskole, teater og verdensmusikk. Kulturskolen tilbyr også opplæring i ulike kunst- og kulturuttrykk fra andre deler av verden. Det meste av undervisningen foregår på Union Scene, Drammen Internasjonale Kultursenter som er en unik samlokalisering mellom en rekke institusjoner og aktører som arbeider med kunst og kultur i Drammen. Disse er i tillegg til kulturskolen blant annet Brageteatret, Drammen Barne- og Ungdomsteater, Drammen Innvandrerråd, Kunstnersenteret i Buskerud og Union Rock. Det arbeides også med en etablering av et tverrfaglig kompetansesenter for flerkulturell forståelse, samt utvikling av et senter for flerkulturell verdiskapning. Kulturskolen ser på denne samlokalisering som en stor ressurs for å kunne ha et daglig og tett samarbeid med et mangfold av aktører som arbeider med kunst, kultur og mangfold for barn, unge og voksne.

I Vadsø har skolen, kulturskolen og andre aktører i kommunen aktivt jobbet med at integrering av fremmedspråklige barn og unge må sees i en helhet. Bosetting, arbeidsliv, skole, kulturliv og fritid er alle viktige integreringsarenaer der elevene kan få bruke sine ressurser og utvikle disse videre. Det er viktig å ikke skille mellom de opplevelsene de fremmedkulturelle har i og utenfor skoletida, men se på sammenhengene mellom disse arenaene og være bevisst på at mestring på et område kan legge et godt grunnlag for mestring på et annet. I Vadsø samles derfor månedlig en gruppe med representanter for barnehage, skole, kommune, kirke, idrett, kultur og bibliotek for å diskutere hvordan man bedre kan integrere de fremmedspråklige barna og familiene deres i kommunen.

I Odda har kulturskolen og Odda videregående skule inngått et samarbeidsprosjekt der kulturskolen går inn med 8 lærere for å tilby et programfag musikk på videregående skole. Faget er basert på 5 undervisningstimer, som blir evaluert og det blir gitt standpunktkarakterer. Teori- og samspillundervisningen er organisert inn i skolens timeplan, mens undervisning på hoved- og biinstrument delvis er lagt til ettermiddagstid. Prosjektet startet opp skoleåret 2009 – 2010, og målsettingene har vært å forlenge læringskurven til musikkinteresserte elever i Odda og omegn, gi utfordrende oppgaver til kulturskolelærere med høy kompetanse, høyne statusen til musikk som fag, være et samfunnsmessig positivt tilskudd og selvsagt gi interesserte elever et faglig godt tilbud lokalt.

5.9 Samarbeid for og med barnehagen

På Moholt i Trondheim ligger en av barnehagene til Studentsamskipnaden. Med 92 barn, hvorav 37 av barna har tospråklig bakgrunn, vektlegger barnehagen at de har et mangfold av mennesker i flere

generasjoner med ulik bakgrunn og erfaringsgrunnlag. Barnehagen har et samarbeid med førskolelærerutdanningen i Trondheim, og er en del av Norsk Kulturskoleråds KOM! Barnehageprosjekt. Bruk av lokale, profesjonelle kunstnere og andre kulturpersoner med variert etnisk bakgrunn i barnas hverdag, står her sentralt. Barnehagen har også samarbeidet tett med to 6. klasser i forbindelse med forskjellige huskonserter. Lederen for barnehagen ønsker etter hvert å trekke inn andre aktører fra nærmiljøet for å styrke mangfoldet i barnehagen. De ønsker for eksempel å samarbeide med lokale arkitektstudenter fra NTNU i forbindelse med at barnehagen skal satse mer på å formidle kunnskap om kunst- og arkitektur.

Alle de tre barnehagen, tilknyttet studentsamskipnaden, skal også arrangere en felles kulturfestival for alle barn og voksne på Moholt studentby i forbindelse med UKA i Trondheim. Her ønsker de å invitere alle studentene fra studentbyen til å delta, og det er et mangfold av ulike kulturer som er representert. De fleste flerkulturelle familiene med barn i barnehagene, bor i studentbyen. Barnehagene skal i forbindelse med festivalen, som de har kalt Mini-UKA, samarbeide med aktører fra Trondheim kommunale musikk- og kulturskole, studenter fra førskolelærerutdanningen, husvertene på studentbyene og SiT Bolig.

5.10 Oppsummering

En god kulturskole inngår i en helhetlig sammenheng i sitt lokalsamfunn. Den er en møteplass for mangfold, samarbeid og samhold, og en viktig arena for det flerkulturelle. Samarbeid og samhandling med foresatte, skole, SFO, DKS og fritids- og det profesjonelle kulturlivet bidrar til å skape optimale oppvekstvilkår for elevene. Men dette krever et systematisk arbeid med organiseringen innad i kulturkolen og utad mot samarbeidsaktørene. Utvalget peker derfor på viktigheten av et formalisert og langsiktig samarbeid, for eksempel gjennom partnerskapsavtaler.

Blant demonstrasjonskulturskolene er nok Tolga den som har kommet lengst i å nå målet om en ”kulturskole for alle”. Skolen har åpent opptak og i praksis ingen venteliste. Tolga er også en kulturskole som bevisst brukes i integreringsarbeidet overfor innvandrere, både innvandrere fra andre steder i Norge og fra utlandet. Tolga har en lang tradisjon med å ta imot flyktninger, og har utviklet strukturer og modeller der kulturskolen er en sentral aktør.

Utvalget ser det som framtidsrettet og nødvendig at modellene, der kulturskoleelever enkeltvis eller i smågrupper tas ut fra ordinær grunnskoleundervisning, utvikles videre, og at det klargjøres fra sentralt hold hvordan dette kan løses enda smidigere i forhold til sentrale lover og forskrifter.

Ledelsens innstilling vil være en svært viktig faktor i arbeidet med å utvikle gode kulturskoler og gode samarbeidsmodeller. Ledelsens evne og vilje til å tenke helhetlig og også på den daglige forankringen framfor mer prosjektbasert og tidsbegrenset, synes å være en av de mest kritiske faktorene i dette arbeidet. Dette er sannsynligvis enklere på mindre steder hvor den praktiske gjennomføringen er enklere, men en slik helhetlig tenkning har også vist seg fruktbar på større steder dersom ledelsen er bevisst og samarbeider med andre aktører i nærmiljøet.

Et annet moment er ledelsens innstilling i forhold til kompetanseutvikling hos sine ansatte. Dette gjelder både kompetanse innenfor de enkelte sjangre, instrument og uttrykk, men også kompetanse i å undervise enkeltelever kontra små eller store grupper, forskjellige pedagogiske og didaktiske metoder, samt kompetanse i å møte kulturforskjeller og språkbarrierer og kompetanse innenfor prosjektstyring og ledelse.

Utvalget vil derfor oppfordre til at etterutdanningsprogrammet *Kompetanse for kvalitet* videreføres, og at også kulturskolelærere kan delta i dette programmet. Utvalget vil også oppfordre sentrale og lokale myndigheter til å bruke ordningen fullt ut, og fylle opp de studieplassene som er avsatt til dette tiltaket.

Det framheves av mange, både i kulturskoler, grunnskoler og i barnehagene, at estetiske læringsprosesser er en stor ressurs når barn og unge skal tilegne seg fagkunnskaper og sosiale ferdigheter. Spesielt gjelder dette for elever med fremmedspråklig bakgrunn. En finner i de estetiske læreprosessene, som musikk, visuell kunst, teater, dans, drama og andre kunsthøgskolefag, et stort potensial for en kulturell møteplass og en felles læringsarena der kunsten og kulturen fungerer som et alternativt og universelt språk, som de fleste kan føle seg hjemme i. Det er her lettere å prestere og mestre – mindre avhengig av sosial tilhørighet, ferdigheter i det verbale eller skriftelige språket, og kunnskap om kulturelle koder. Det sies fra mange, både fra skoleverket og fra forskere, at disse estetiske læreprosessene og de tverrfaglige prosjektene som er knyttet til dem, kan være en annerledes innfallsport til å utvikle seg faglig, til å vise hvilke ressurser en innehar, til å oppleve mestring og til å kunne gjennomføre opplæringsløpet med et rimelig godt resultat.

Mange hevder, og utvalget slutter seg til det synet, at det fokuset som har vært markert fra sentralt hold de siste årene, i stor grad har vært rettet mot å utvikle lese-, skrive- og regneferdighetene, mens de estetiske læreprosessene og kunsthøgskolefagene har fått mindre oppmerksomhet og status. Disse fagene er av mange blitt sett på som ”kosefag” som en fyller timeplanen med uten å ha faglige ambisjonene.

Når en ser på de faglige, sosiale og mestringsmessige gevinstene ved å satse på estetiske læreprosesser, burde disse gis mer status og løftes mer fram i debattene, knyttet til hvilken skole og hvilke kompetanser vi

ønsker i framtiden. Barnehagesektoren, kulturskolene og noen få grunnskoler har lenge jobbet målrettet og bevisst med disse prosessene.

Utvalget mener at både sentrale og lokale myndigheter må være villige til å satse på kunstfaglig kompetanse og sette fokus på kunstfagene. Disse fagene er både sentrale dannelsesfag med egenverdi og fag med aktive og skapende arbeidsmåter som kan styrke læringsprosessene i andre fag.

I tillegg viser en rekke undersøkelser fra mange land at opplæring i og med kunstfag styrker barns og unges generelle motivasjon for læring, deres evne til konsentrasjon om oppgavene og samarbeid med andre.

6. Forslag til utviklingsoppgaver

I dette kapitlet gis det en oversikt over de utviklingsoppgaver utvalget foreslår. Utviklingsoppgavene beskrives ut fra formål, innhold og organisering. Begrunnelsen for forslagene ligger i beskrivelsen av intensjoner, manglende konkrete resultater, samt i mandatet som gir føringer til å foreslå tiltak til forbedringer.

Dette utvalget har ikke forslått spesifikke modeller eller spesifikke måter å organisere den enkelte kulturskole på. Med den variasjonen og mangfoldet som finnes rundt om i kulturskole-Norge ville dette være både en umulig og unødvendig oppgave. Men utvalget har gjennom sine to hovedgrep – forskrift og modell for fordeling av stimuleringsmidler - gitt den enkelte kulturskole nye og utvidede rammer for sin virksomhet. Slik vil det etter dette utvalgets syn være enklere for den enkelte kulturskole selv å finne sin foretrukne og optimale modell, gjerne ved hjelp av de eksempler og forslag denne rapporten viser til eller gjennom nye modeller som framkommer – ved hjelp av stimuleringsmidlene.

6.1 Sammendrag av mandatets føringer – og sammenhengen mellom dem

Med utgangspunkt i Kulturløftet II skal alle barn som ønsker det få et kulturskoletilbud:

Det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi. Utvikling av et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skole skal utredes. Det skal være rom for ulik lokal organisering av kulturskolen. Det skal legges til rette for synliggjøring av kulturskolen og for talentutvikling.

Regjering har gitt seg selv en tidsramme fra 2010 til 2014 for å oppnå dette målet. Kunnskapsdepartementet har bedt kulturskoleutvalget om å utrede alternative tiltak for å nå dette målet, og har i sitt mandat til utvalget spesielt fokusert på muligheter for økt samarbeidet mellom skolen, SFO og kulturskolene.

Utvalget er bedt om å skaffe til veie en oversikt over kulturtilbud for barn mellom 6 og 10 år innenfor skolens opplæring, i SFO og kulturskolene, Den kulturelle skolesekken og i frivillige lag og foreninger. Utvalget har med bakgrunn i de erfaringer som er gjort, sett på utfordringer og muligheter for ytterligere å styrke kulturskolerelaterte aktiviteter i samarbeid med skole, SFO og fritidskulturlivet i tilknytning til skoledagen.

Det er viktig å få satt i gang samarbeids- og utviklingsprosjekter og få utviklet gode samarbeidsmodeller, for å kunne nå flere elever med et bredt, variert og mangfoldig kulturskoletilbud i den inkluderende og flerkulturelle norske skolehverdagen. Det skal gis rom for lokal tilpasning og organisering av kulturskoletilbudene som kan resultere i endring i struktur og rammer for kulturskolevirksomheten. Det er

viktig at tiltakene, som blir støttet av stimuleringsstøtte fra departementet, blir evaluert slik at offentlige myndigheter og andre aktører har et bredt grunnlag for å utvikle et mer varig samarbeid mellom kulturskole, skoleverket og fritidskulturlivet. Utprøving av gode samarbeidsmodeller må ikke begrenses til aldersgruppen 1. – 4. trinn, men må gjelde hele utdanningsløpet.

Utvikling av gode samarbeidsmodeller og igangsetting av utviklingsprosjekt som beskrevet ovenfor er viktige tiltak for at kulturskolene skal oppfylle rollen som lokale ressurscenter i kommunene. Samtidig må kulturskolenes kjernevirksomhet ha en sentral rolle i den framtidige kulturskoleutviklingen. I dag står 27000 søkere på venteliste for å få et kulturskoletilbud. Selv om det settes i gang mange flotte og konstruktive samarbeidstiltak med skoleverket, vil det ikke være nok til å gi et kulturskoletilbud til alle som ønsker det. Derfor er det viktig at stimulerings tiltakene i påfølgende år i hovedsak må skje innad i kulturskolene for å utvide og utvikle allerede eksisterende undervisningstilbud, og få satt i gang undervisningstilbud i nye uttrykksformer og til nye elevgrupper.

Kulturskolene har i alle år hatt som hovedmålsetting å gi et breddetilbud; -- alle barn som ønsker det skal gis en plass i kulturskolen. Elever i kulturskolen skal så langt det er mulig, få et tilpasset undervisningstilbud. Det innebærer at deler av kulturskoleundervisningen foregår i grupper, og at noe av den individuelle undervisningen foregår med redusert undervisningstid på grunn av begrensede økonomiske rammer.

Med stor bredde følger flere talenter. De fleste kulturskolene har utviklet fordypningstilbud for elever med spesielle forutsetninger. Dette gjelder i første rekke innenfor klassisk musikk. Det er likevel klart at prioriteringer av små ressurser fører til at det er vanskelig å utvikle et talenttilbud i den utstrekning som behøves fra tidlig alder. For langt fremskredne talenter i musikk, og til dels dans, er det i de store byene og i enkelte regioner etablert gode tilbud som i prinsippet er for unge fra hele landet. I praksis er det få som kan benytte dem. Det er derfor av stor betydning at den enkelte kulturskole alene eller sammen med nabokommuner har mulighet til å etablere godt utbygde fordypningstilbud for å kunne forberede elever til videre studier.

Selv om det er en hovedmålsetning å få redusert ventelistene til kulturskolene og gi et tilbud til alle som er interessert, må man samtidig ta vare på de talentene som kommer som en følge av en slik breddestrategi. Bredde og topp er to sider av samme sak. For de fleste kulturskolene i Norge er det et problem å få gitt et fullgodt undervisningstilbud til talenter fordi dette sprenger rammene for den ordinære kulturskoleundervisningen.

6.2 "Kulturskoletilbud til alle barn som ønsker det"

Utvalget er særlig opptatt av at kulturskolen skal være et tilbud til alle barn – uavhengig av familiens inntekt og sosiale og kulturelle kapital. En forutsetning er derfor at tilbudene er rimelige, noe som må innebære prisnedsettelse i mange kommuner. Det er også en forutsetning at kulturskolene utvikler tilbud i andre kulturers musikk- og kunstuttrykk. På den måten kan kulturskolen fungere som en viktig integreringsarena, der barn kan tilegne seg kunst og kulturuttrykk på tvers av etnisitet og geografiske grenser.

For å oppnå målsettingen om et kulturskoletilbud til alle barn som ønsker det, må det iverksettes flere tiltak samtidig. Det må være spredning på ulike alderstrinn, ha stor bredde i undervisningstilbudene, sørge for økonomiske rammevilkår, så tilbudene kan bli tilgjengelig for alle lag av befolkningen, og det kreves samarbeid med ulike aktører innenfor kunst- og kulturområdet. En sentral samarbeidspart for å nå nevnte målsetting er skoleverket.

Mange kulturskoler har allerede et utstrakt samarbeid med grunnskolen og SFO. Det å hente ideer fra allerede eksisterende samarbeidsprosjekter, kunne videreutvikle dem, og utprøve nye samarbeidskonstellasjoner for å nå nye elevgrupper, vil være prioriterte tiltak i Regjeringens *Kulturskoleløft*. I et slikt samarbeid er det viktig med likeverd mellom de deltagende aktører, og at en utnytter hverandres kompetanse for å øke kvaliteten på undervisningstilbudet til elevene. Det må ikke være slik at kulturskolen kommer inn i grunnskolen og overtar grunnskolens undervisningsansvar. Den tradisjonelle kulturskolelærer har som regel ikke kompetanse for å undervise en skoleklasse med 20 til 30 elever. Sammen med grunnskolelæreren kan kulturskolelæreren tilføre en ny dimensjon til undervisningen i skolen. Noen skoler har omorganisert timeressursene for å kunne gi elevene mulighet til mer utøvende aktiviteter innen sang og musikk, dans, teater eller visuelle kunsthøgskole eller lignende i skoletiden. Det bør også legges til rette for at elever som går i kulturskolen, kan få utnytte sine ferdigheter i ordinær skolesammenheng.

I mange utkantkommuner har elevene lang skolevei og er ofte avhengig av skoleskyss. I slike tilfeller vil det være en fordel for barna å kunne få sin kulturskoleundervisning i skoletiden. Å få lagt kulturskoleundervisning inn i den ordinære skoletiden, kan være forbundet med en del problemer, særlig dersom en tar elevene ut av annen undervisning. Derfor vil det være av interesse å få satt i gang utviklingsprosjekter for å komme fram til gode samarbeidsmodeller, bygd på erfaringer fra tilsvarende ordninger.

SFO-ordningen ved skolene vil også være en arena for kulturskoleaktiviteter, og som bør utnyttes i større grad enn det gjøres i dag. Selv om en skal være varsom med å overorganisere barnas fritid, vil det i mange tilfeller være hensiktsmessig å kunne legge en del av kulturskole- og fritidsaktiviteter inn i SFO-tiden. I tillegg til kulturskoleundervisning, kan en også tenke seg at kor, korps og orkester, i samarbeid med kulturskolen, kan legge sin aspirantopplæring innenfor SFO-tiden. Også elever som ikke går i SFO må få adgang til å delta på disse undervisnings- og aktivitetstilbudene lagt til SFO-tiden. Prosjekter der kulturskolerelaterte aktiviteter blir lagt i skole- og SFO-tiden, bør i utgangspunktet være gratis for elevene, og må være høyt prioritert for å få tildelt stimuleringsmidler.

I en del kommuner har en utvidet timerammene i skoledagen for å få plass til kulturskolerelatert undervisning, og ser en dette i sammenheng med SFO, nærmer vi oss det en ønsker å oppnå med en helhetlig skoledag.

6.3 "Et bredt, variert og mangfoldig tilbud"

Selv om det er mange gode eksempler på kulturskoler som har gjort mye for å utvide sitt undervisningstilbud, er det totalt sett mye utviklingsarbeid som gjenstår på dette området, som beskrevet i kapittel 4.3. I tillegg til økte økonomiske rammer kan det være behov for nytenkning, omstrukturering, inkludering av nye faggrupper og samarbeid mellom ulike fagsektorer.

Utvalget fremmer forslag om en felles forskrift for kulturskolene, samt at det settes av stimuleringsmidler til lokal utvikling. Disse tiltakene kan bidra til en nasjonal standard for en mangfoldig kulturskole, og samtidig en utvikling av et rikt register av godt tilpassede lokale modeller.

En 'kulturskole for alle' innebærer langt mer enn å gi elevplass til de ca 25.000 barn som i dag står på venteliste. Gode lokale modeller må utprøves for å kunne gi et bredere fagtilbud, både når det gjelder kunstfaglige uttrykk og sjangerbredde, og, i større grad enn i dag, inkludere ulike etniske kulturuttrykk og personer med funksjonshemninger og atferdsproblemer.

Et bredt, variert og mangfoldig tilbud til alle innebærer også utvikling av modeller som tar hensyn til at barn og unge har ulike behov for fordypningsnivå. I samarbeid med barnehager, skole, SFO og lokalt kulturliv kan kulturskolen gi tilbud som når fram til alle interesserte, og som krever liten grad av fordypning og egeninnsats fra elevene. Når elevplassen i kulturskolen krever mer tid og innsats, etter hvert som elevene utvikler sine kunstfaglige evner og anlegg, vil det være behov for at kulturskolen kan tilby den nødvendige undervisningstiden, fagbredden og kompetansen. I en kulturskole med et helhetlig og mangfoldig tilbud må

det økonomisk, organisatorisk og faglig legges til rette for å kunne tilby både breddetilbud til alle og fordypningstilbud og individuell tilpassing til de elever som har anlegg og behov for det.

For at kulturskolen skal kunne utvikles til slike helhetlige og tilpassede læringsinstitusjoner, må det etableres gode samarbeidsformer og –arenaer. Både kulturskoler og samarbeidspartnere må vise fleksibilitet og ha kunnskap om hverandres virksomheter.

Grunnskolen, som i prinsippet inkluderer alle barn, er den ideelle arenaen for å kunne gi et kulturskoletilbud for alle. Det er gjort forsøk med å hente elever ut av vanlig grunnskoleundervisning for å gi et kulturskoletilbud. Dette kan fungere godt, men krever stor grad av samarbeidsvilje og organisering. Noen kommuner har kunstfaglig undervisning fra kulturskolens lærere i grunnskolen gjennom ordninger i DKS lokalt. En forholdsvis enkel samarbeidsform for å kunne nå alle barn, er å utvide skoledagen for alle. Skoler som organiserer skoledagen med åpne tidsflater som midttimer, aktivitets- og prosjekttid kan lettere skape rom for et rikt kulturskoletilbud til alle barn.

Tolga kulturskole har gjort omfattende og vellykkede forsøk med å ta elever ut fra ordinær grunnskoleundervisning og til undervisning i kulturskolen. Ordningen har gitt meget gode resultater for elever og lærere. Ikke minst er det mange positive sider ved dette i mindre kommuner der elevene kan ha lang vei fra hjem til skole. En må være klar over at de juridiske sidene av en slik ordning krever tett dialog mellom skole og kulturskole, og kulturskoleundervisningen må innarbeides i hver elevs tilpassede opplæringsplan. Ordningen lar seg lettest gjennomføre for skoler som har flere undervisningstimer enn minsterammen.

Utvalget vil derfor foreslå at modellene, der kulturskolelever, enkeltvis eller i smågrupper, tas ut fra ordinær grunnskoleundervisning, utvikles videre, og at det gjøres de nødvendige endringene i Opplæringsloven for å løse denne utfordringen enda smidigere.

Dokumentasjon viser at bruk av 25 % timetallsressursen, som den enkelte skole disponerer, til undervisning i kunst- og kulturfag, kan gi svært gode resultater for elever med behov for integrering og individuell tilpassing. Kulturskolen kan ofte bidra med kompetanse på disse områdene. Samarbeid om kompetanse mellom de ulike virksomhetene og evt. mellom nabokommuner er en viktig nøkkelfaktor for å kunne gi et bredt, variert og mangfoldig tilbud til alle.

En annen og ofte større utfordring for kulturskolen er den økonomiske siden av dette. En utvidelse av kulturskolens tilbud har sin pris, og flere av målgruppene for et mangfoldig tilbud har begrenset betalingsevne. Å kreve skolepenger til kulturskolen for undervisning som skjer i barnehage- eller skoletid byr på problemer. Det kan også være vanskelig å få foresatte til å betale ekstra for et kulturskoletilbud i SFO.

En utviklingsoppgave er derfor å finne gode løsninger på hvordan ulike instanser kan bidra økonomisk til etablering av et godt tilbud som kan nå så mange målgrupper som mulig. På denne måten kan kulturskolen også være en viktig faktor for å nå de målene som samarbeidspartene arbeider mot.

Som et verktøy for samarbeid mellom kulturskole, grunnskole og fritidskulturliv i lokalmiljøet har organisasjonen Musikk i skolen utviklet modellen *Skolen som kulturarena*. Denne modellen inkluderer etablering av et samarbeidsforum som kan sørge for organisatoriske, faglige, praktiske og økonomiske muligheter til å bygge opp et tilpasset undervisnings- og aktivitetstilbud. Dette har vært prøvet ut over hele landet over en tiårs periode.

Et annet viktig område er å finne gode metoder for at en videreutvikling av en kulturskole skjer på bakgrunn av lokale utfordringer og muligheter, og at det skjer på en måte som også ivaretar etablerte undervisningstilbud og de lærerkreftene kulturskolen disponerer.

6.4 "Tilbud for elever i den inkluderende og flerkulturelle norske skolehverdagen"

Kulturskolen som aktør i det flerkulturelle norske samfunnet

I de aller fleste kommuner er møter mellom ulike kulturer og etnisiteter en realitet som kan gi utrolig rikdom og mangfold, men som også kan by på utfordringer når det gjelder aksept og vilje til integrering. Dette gjelder ikke minst også i forholdet mellom det norske og den samiske kulturen. De større byene i Norge har gjennom lang tid vært flerkulturelle samfunn, og en betydelig andel av innbyggerne har bakgrunn fra andre kulturer enn den etnisk norske. Deltakelse i kulturskole og andre kulturaktiviteter er imidlertid ikke prosentvis tilsvarende høy. Høy grad av integrering i samfunnet kan hindres både av at de "norske" tilbudene ikke gjøres tilgjengelige eller tilpasses godt nok, og samtidig av at de større innvandrer miljøene etablerer sine egne kultur- og læringsarenaer som er utilgjengelige for andre. Likevel er det flere kulturskoler som har prosjekter og undervisningstilbud som ivaretar noe av den flerkulturelle dimensjonen. Blant andre har Fredrikstad kulturskole og Oslo musikk- og kulturskole mangeårig erfaring med tilbud der det legges stor vekt på ulike afrikanske og asiatiske kulturuttrykk.

I mellomstore og små kommuner er ofte andelen innbyggere fra andre kulturer mindre, og muligheten for at de forsvinner i mengden er stor. Her er det også færre innvandrers-organisasjoner som gir egne tilbud. Det vil derfor være spesielt viktig at kulturskolene i disse kommunene kan ta et offentlig ansvar for å ta vare på det kulturelle mangfoldet som undervisningsinstitusjon, veileder og kulturarena.

Rapporten fra et kartleggingsprosjekt i Follo-kommunene i Akershus fra Mangfoldsåret 2008 viser at terskelen for å ta del i det eksisterende kulturtilbudet blant innvandrere i kommunen er mye høyere enn en kunne tror. Årsakene til dette kan blant annet være språkproblemer, manglende informasjon, økonomi, en generell utrygghet og en manglende kjennskap til det norske samfunnet. Selv om de som tilbyr undervisning, kultur og aktiviteter mener at de holder dørene vidåpne for innbyggere av alle nasjonaliteter, kan de samme dørene oppleves som stengt av mangel på tilrettelagt informasjon, veiledning og tilpassing.

På bakgrunn av denne rapporten har Kulturskolen i Ås satt i gang utviklingsprosjektet *Ås internasjonale kultursenter* i samarbeid med asylmottaket, voksenopplæringen, frivillige organisasjoner og skoler med høy andel barn med innvandrerbakgrunn. Gjennom prosjektet tilbyr kulturskolen: Informasjonssentral og nettside på flere språk, gratis elevplasser for barn og unge fra asylmottaket, tilbud om egne tilrettelagte kurs innenfor de ulike kunstfagene, kulturprosjekter i skoler og barnehager, stort sangprosjekt, internasjonal kulturuke for voksenopplæringen, karneval, Barnas verdensdager og etablering/utrustning av en flerkulturell aktivitetsarena.

For kulturskolene bør det på den ene siden være en målsetting å sørge for at undervisningstilbudene er tilgjengelige for barn med innvandrerbakgrunn. På den andre siden kan det ikke minst være nødvendig at det finnes undervisningstilbud i kulturuttrykk fra andre kulturer enn vår egen.

Helse, funksjonshemninger, utviklingshemninger og atferdsproblemer

Kunst og kultur er grunnleggende verdier for alle mennesker. Alle har en rett til å delta i de fellesgodene samfunnet forvalter. Kunst og kultur viser seg ofte som en verdifull kvalitet i livet til mennesker med spesielle behov. Derfor er det spesielt viktig å arbeide for inkludering, og utvikling av gode kulturtilbud på en måte som gir alle like muligheter for deltakelse.

(Fra invitasjonen til konferansen *Livskunst – om kunst og kultur i habilitering*. Høgskolen i Volda/Helse Sunnmøre, 2010)

Ved økt samarbeid mellom de ulike aktørene med kunstfaglig og barnefaglig kompetanse, vil det være særlig viktig å legge til rette for at også barn med spesielle behov både kan ta del i og nyte godt av kunstopplevelser, og selv delta i utøvende virksomhet. Ved bedre sambruk av ressursene og økt kompetanse når det gjelder formidling, vil en kunne oppnå at barn med spesielle behov i større grad kan delta i kunst- og

kulturaktiviteter på egne premisser. Tilrettelegging av kulturaktivitet innen helse, omsorg, opplæring og fritid er nødvendig for at habilitering skal kunne inneholde de kvalitetene som utgjør et godt habiliteringstilbud for deltakerne.

Med sin nøkkelposisjon mellom skole, kultur og fritid kan kulturskolen ha en naturlig rolle som koordinator av et slikt tilpasset tilbud. Det er flere kulturskoler som i større eller mindre grad har en viktig funksjon i forhold til helse, og tilbud til barn med spesielle behov. En oppgave kan være å samle de ulike behovene for og ressursene til slik tilpasset opplæring for å bygge opp denne fagkompetansen i kulturskolen. Det er mange kulturskoler som har ansatt musikkterapeuter med kompetanse til å dekke et mangfoldig tilpasset aktivitetstilbud innenfor musikk. En slik praksis kan flere kulturskoler følge opp, samt at det også bør ansettes tilsvarende kompetanse på de andre kunstfaglige områdene.

En bred kompetanse på tilpasset opplæring i og gjennom kunst- og kulturfag kan gjøre en stor forskjell for elever med atferdsproblemer og for hele læringsmiljøet i norsk skole. Antallet elever som trenger spesiell oppfølging og tilrettelegging øker raskt. Å bruke ressurser på et tilpasset tilbud gjennom kunst- og kulturfag har vist seg å kunne gjøre en stor forskjell for disse elevene.

Her er noen eksempler på kulturskoler som har tilbud på dette området: Lørenskog kulturskole har fire musikkterapeuter som arbeider på mange ulike arenaer i kommunen innenfor helse, skole og kultur. Asker kulturskole driver tilpasset musikkopplæring for elever med spesielle behov. Øksnes kulturskole driver forebyggende helsearbeid for elever fra hele kommunen med atferdsproblemer og utviklingshemming gjennom musikk og dans. Formålet er blant annet å gi et fritidstilbud til de barna som faller utenfor det ordinære tilbudet i kommunen.

6.5 "Oppnå faglig utvikling... og en effektiv utnyttelse av den faglige kompetansen som finnes"

I nåværende regjerings strategiplan for kunst og kultur i opplæringen, *Skapende Læring*, er kulturskolene i "Tiltak 1" i planen beskrevet som et ressurscenter for barnehage, grunnskole og videregående skole. For å fylle denne oppgaven, vil det være behov for kompetanseutvidelse og kompetanseheving for mange kulturskoler i forhold til kompetansen skoleslaget tradisjonelt har til sine primæroppgaver. Det er igjen viktig å presisere at kulturskolene ikke skal komme inn i grunnskolen å overta den ordinære klasseundervisningen. Men kulturskolelærerne i samarbeid med skoleverkets faste lærere, kan tilføre undervisningen en "ny dimensjon" som vil gjøre kunst- og kulturfagene mer elevdeltakende, der elevene i større grad får bruke sine kunstneriske ferdigheter og dermed vil en oppnå et større elevengasjement.

- Noen kulturskoler samarbeider med utdanningsinstitusjoner for å utvikle et utdanningstilbud innen grunnutdanningen. Formålet med dette er å skape bedre samsvar mellom utdanningen og den kompetanse et slikt ressurscenter til en hver tid vil trenge. Dette må være et utviklingsområde det kan søkes midler til. En utdanning der studentene må tilrettelegge sin undervisning i utøvende kunstfag for elever i barnehage og skoleverket, vil resultere i en ny lærerkompetanse som vil berike både kulturskolene, barnehagene og skoleverket.
- Med mange små kommuner er de fleste av de kommunale kulturskolene også svært små. Alene kan det være vanskelig for den enkelte kulturskole å få dekket all kompetanse som etterspørres. Opprettelse av kombinerte stillinger der lærere kan arbeide i både grunnskole og kulturskole, vil for mange kommuner være nødvendig for å få ønsket kompetanse til kommunen. Dette vil føre til flere heltidsstillinger innenfor estetiske fag, og grunnskolene vil tilføres kompetanse som er sårt tiltrengt. Svært mange grunnskoler mangler i dag lærere med kompetanse i Musikk og Kunst og håndverk, jfr. de siste SSB-undersøkelsene om lærerkompetanse i kap. 1. Denne viser at halvparten av alle lærere som underviser i Musikk og Kunst og håndverk i 1.- 4. trinn ikke har utdanning i disse fagene. Utvikling av kulturskolene som lokale ressurscenter, der samordning av ressursbehov i kulturskolen med en eller flere av andre kommunale virksomheter som barnehage, skoleverk, SFO og fritidskulturlivet, vil være av stor betydning å få utprøvd.

6.6 "Vurdere gruppebaserte kulturskoletilbud opp mot og i tillegg til mer individuelt rettede talentutvikling"

Ut fra GSI-tall (pr. 01.10.09) er det 109 323 elever som i dag får undervisning i kulturskolene. Dette utgjør 122 762 elevplasser fordi en del elever får undervisning i flere disipliner. Samtidig står 27099 søkere på venteliste, og som da utgjør 40 149 elevplasser (fordi noen er søkere til flere disipliner). 70 % av kulturskoleelevene får undervisning i musikk, 13 % i dans, 6 % i teater, 6 % i visuelle kunstfag og 5 % i andre disipliner. Kulturskolene ønsker så langt råd er å gi alle elever en tilpasset undervisning. I disipliner som dans, teater og visuelle kunstfag foregår undervisningen tradisjonelt sett i større grupper, mens den i musikk vil foregå i mindre grupper og individuelt. Gruppeundervisning i musikk er mest vanlig i begynneropplæringen, og etter hvert som elevene utvikler seg i ulikt tempo og elevens utøvende nivå stiger, er det behov for en mer individuell undervisningsform. På grunn av kulturskolenes trange økonomiske rammer, er undervisningstidsrammen for individuell undervisning redusert til et minimum (i snitt 20-30 minutter). Gruppeundervisning er en viktig og sentral undervisningsform i kulturskolen. Samtidig krever instrumentalopplæringen for barn og unge med spesielle anlegg at det tidlig blir gitt et individuelt undervisningstilbud. For denne gruppen elever er gruppeundervisningsformen ikke tilstrekkelig for å oppnå et fullgodt undervisningstilbud. En veksling mellom gruppe- og individuell undervisning kan være den optimale undervisningsform så lenge gruppene er homogene og elevene stort sett er på samme

utviklingsnivå. Elever som viser spesielle talenter, vil tidlig vokse ut av gruppeundervisningssituasjonen og må da få tilrettelagt individuell undervisning. Slik undervisning er selvfølgelig ressurskrevende, men likevel et nødvendig undervisningstilbud i en kulturskole som skal være et ressurscenter for alle som ønsker å utvikle seg innen ulike kunst- og kulturuttrykk.

Elever som har gått flere år i kulturskolen og er kommet på et høyt nivå i sin disiplin, vil i mange tilfeller ha problemer med å få et fullgodt undervisningstilbud i sitt lokalmiljø på grunn av skolens trange økonomi eller mangel på lærerkvalifikasjoner. Mange unge talenter går i dag tapt fordi det ikke finnes relevante undervisningstilbud i nærmiljøet eller i nærmeste region. Selv om en av målsettingene for kulturskolene er å få redusert ventelistene, må en samtidig også få initiert tiltak som kan ivareta våre unge talenter.

I flere av de større byene og i noen distrikter ellers i landet, er det etablert ”lørdagsskoler” (talentskoler) for å kunne gi disse elevene et utvidet undervisningstilbud. For å nå ut til flere deler av vårt vidstrakte land med tilsvarende undervisningstilbud, ville det være ønskelig å få satt i gang utviklingsprosjekter flere steder i landet for å utvikle undervisningsmodeller for unge talenter. Fylker eller flere kommuner kan gå sammen om å søke midler til opprettelse av ”lørdagsskoletilbud”. Det arbeides allerede med å utforme felles standarder for hva et lørdagsskoletilbud skal innholde. Men samtidig må det være mulig med lokal tilpasning av tilbudet ut fra tilgjengelig kompetanse og lokale behov.

Utvalget ser det som særs viktig at barn og unge kan få sitt undervisningstilbud i sitt lokalmiljø så lenge som mulig. Det skal ikke være slik at det bare er barn med bemedlede foreldre, og av den grunn har råd til å reise langt og betale for dyr privatundervisning, som har mulighet for å få slik tilpasset undervisning.

I tillegg til behovet for utvikling og utbygging av ”lørdagsskoletilbudet”, er det også viktig å få etablert et tett samarbeid mellom kulturskolene og utdanningsinstitusjonene. Elever som når et høyt utøvende nivå, enten de går på lørdagsskole eller videregående skole, vil ofte trenge høyt kvalifiserte lærerkrefter som kan være problematisk å finne i eget miljø. Oftest må man søke til utdanningsinstitusjonene for å finne kompetanse på dette nivå. Det vil være ønskelig å få satt i gang forsøk med nye samarbeidsmodeller mellom kulturskoler (med lørdagsskoleundervisning) og utdanningsinstitusjoner for å få utarbeidet gode talentutviklingsprogram som også kan være forberedende til en framtidig yrkesutdanning.

Noen talenter vil blomstre så vakkert at de senere vil finne sin plass i rekkene blant våre skapende og utøvende kunstnere. Andre vil bli fantastiske pedagoger. Eller rett og slett bare bedre og lykkeligere og mer reflekterte mennesker (Haaland, 2010, s. 2).

Kulturskolenes primæroppgave er å gi et godt undervisningstilbud til alle som ønsker å utvikle sine talenter innen kunst og kultur. Derfor må kulturskolene være et sted som kan gi et undervisningstilbud både til bredde og topp, og som kan være et ressurscenter for barnehage, skoleverk og fritidskulturliv.

6.7 "Legge til rette for synliggjøring av kulturskolen"

Synliggjøring av kulturskolen må være en naturlig del av kulturskolenes virksomhet og bør skje på flere plan. Kulturskolen må tilrettelegge arenaer der elever får trening i å vise fram det de til enhver tid har lært. Det å opptre og vise fram resultater av eget arbeid bør være en del elevenes undervisningsopplegg. Dette kan være fra små konserter, forestillinger eller utstillinger for foreldre og/eller medelever, til større kommunale eller nasjonale arrangementer.

Det er viktig for kulturskolen å vise til resultater av kommunens satsing på kulturskolen. Det å vise til breddesatsing og samtidig få fram enere er ofte medvirkende til å gjøre kommunens innbyggere og politikere stolt av egen kulturskole.

Til tross for at de fleste av de ca 400 kommunale kulturskolene er forholdsvis små, dukker det opp talenter som trenger utfordringer ut over det den enkelte kulturskole kan tilby. For å gi disse elevene nye utfordringer, må det legges til rette for at de kan delta på regionale og nasjonale arrangementer. Eksempel på slike arenaer kan være Ungdommens kulturmønstring, Ungdommens musikkmeisterskap, Godt Musikkår, Norsk barnesymfoniorkester, Norsk ungdomssymfoniorkester, Fylkesutstillingene (i regi av Norsk kulturskoleråd), Drømmestipendiet etc.

Gjennom årenes løp er det vokst fram talenter av internasjonalt format. Det er viktig at det blir lagt til rette for at disse får delta på den internasjonale arena. Det har vakt stor internasjonal oppmerksomhet de senere årene at det er kommet så mange dyktige unge talenter fra Norge. Senest i april i år (2010) ble fem unge fiolintalenter fra ulike deler av landet tatt ut til å delta i verdens mest prestisjefulle konkurranse for unge fiolinister, *Menuhin Competition 2010*, som ble arrangert i Oslo.

En annen form for synliggjøring kan være å produsere litteratur, video, DVD og liknende om virksomheten i kulturskolen som dokumentasjon og eventuelt for salg.

Noen av de større arrangementene som er nevnt ovenfor, vil ofte være et for stort økonomisk løft for mange kulturskoler. Gode synliggjøringstiltak som kan ha overføringsverdi til andre, bør være tilskuddsberettiget til de nasjonale stimuleringsmidlene.

6.8 Lederutvikling

Kulturskolene har i de seneste årene gjennomgått en utvikling fra å være tradisjonelle musikkskoler til å bli kulturskoler med tilbud om undervisning innen flere ulike disipliner som teater/ drama, dans, visuelle kunsthøgskole og skapende skriving. Den videre utviklingen har gått i retning av kulturskolen som kommunalt ressurscenter, der både barnehage, grunnopplæringen og fritidskulturlivet er naturlige samarbeidspartener i den enkelte kommune. Dette gir ledelsen av kulturskolen nye oppgaver og utfordringer, både internt og eksternt.

Norsk kulturskoleråd har utarbeidet et lederprogram som inntil nå har vært implementert i 3-årige nettverksprogrammer med et omfang av 20 timer undervisning per år og med forpliktende hjemmeoppgaver. Lederprogrammet *Gehørbasert ledelse*, er fokusert på at ledelse handler om aktiv lytting til omgivelsene og det å skape utvikling i fellesskap. Med gehør menes en indre følelse for hva som til enhver tid er god praksis i så vel sosial, kulturell og administrativ forstand, samt en evne til å handle ut fra dette.

For å lykkes i et slikt utviklingsarbeid lokalt, er det nødvendig å sette søkelyset både på lederen som person, medarbeiderne rundt og kulturskolen som institusjon i et kommunalt og samfunnsmessig perspektiv. Dette skjer med et bakteppe der dannelse, improvisasjon, praksis og hverdag er viktige elementer.

Gehørbasert ledelse er en ledelsesutviklingsmodell som bygger på to grunnleggende humanistiske prinsipper:

- Utvikling av praktisk klokskap
- Refleksjon over praksis - dannelse

De som tar del i lederutviklingen må ha et erfaringsgrunnlag – de er allerede i gang med å lede. Selv mennesker som ikke spesifikt har en lederoppgave, vil ha oppfatninger av hva ledelse dreier seg om. Dette er et viktig utgangspunkt for denne Gehørbaserte lederutviklingen. Det å være leder krever at en utvikler et gehør for ulike situasjoner. Gehør omfatter den improvisatoriske evnen til empati og innlevelse i andre menneskers virkelighetskonstruksjon, noe som er avgjørende for å skape et godt sosialt samspill.

Utvikling av gehør krever at en hele tiden er villig også til å reflektere over den praksis en er en del av. Ledere må øve opp evnen til å utvikle sitt gehør gjennom å være villige til å vurdere etablert praksis. Gehørbasert ledelse dreier seg om å skape flyt i de aktivitetene en leder – men denne flyten må ikke gli over i tankeløshet. Av den grunn blir en viktig metode for den gehørbaserte ledelsesformen å øve opp evnen til å

reflektere over praksis, og ikke kun la rutiner og konformitet styre utviklingen (Schön 1991). Aksept for egen og andres autonomi blir helt grunnleggende for denne ledelsesformen.

Gehørbasert ledelse i bruk

Konseptet *Gehørbasert ledelse* er blitt svært mye brukt i forbindelse med Kulturskolerådets prosjekter FOKUS, KOM og KOM i FOKUS de siste to årene.

Kulturskolelederne er, i likhet med ledere i skoleverket, nøkkelpersoner i forhold til utviklingen av sitt skoleslag. I nasjonale føringer som er nedfelt i ulike dokumenter og meldinger, er kulturskolen tiltenkt en rolle som ressurscenter for barnehage, skoleverk og fritidskulturliv. Dette byr på utfordringer både på det individuelle og det systemiske perspektivet. Kulturskolelederne er ofte ”ensomme” i sin arbeidssituasjon som ledere, og kolleger finnes nesten utelukkende bare i andre kommuner/nabokommuner.

Gjennom Norsk kulturskoleråds nettverksprogrammer vil det være et begrenset antall kulturskoleledere som vil få tilgang til lederprogrammet som er utviklet. Det vil være ønskelig at kommuner og sammenslutninger av kommuner kan søke midler til å gjennomføre denne type lederopplæring i et skoleslag som er under kraftig endring og utvikling. Kulturskolelederne faller ikke naturlig inn i regjeringens satsing på skolering av ledere i grunnskole og videregående skole, som ble igangsatt i 2009. Gehørbasert ledelse er inntil nå hovedsaklig finansiert av KS sine OU-midler i et begrenset omfang.

6.9 Økonomiske resurser

Den videre utvikling av kulturskolene kan virke lovende – gjennom Soria Moria-erklæringen, Strategiplanen for kunst og kultur i opplæringen – Skapende læring, Kulturløftet I og Kulturløftet II (kulturskoleløftet), 40 mill. kroner avsatt i statsbudsjettet for 2010 som stimuleringsmidler til kulturskoleutvikling og med løfte om opptrapping de kommende årene fram mot 2014. Skal alle barn som ønsker det få et kulturskoletilbud uansett hvor i landet de bor, bør alle landets kulturskoler nyte godt av stimuleringsmidlene som staten bevilger i årene som kommer. Stimuleringsmidlene som er satt av på statsbudsjettet for 2010 må sees på som start på en større opptrappingsplan. At kriteriene for tildeling av stimuleringsmidlene for inneværende år er konsentrert om modellforsøk og utviklings- og samarbeidsprosjekter, er forståelig ut fra de begrensede midler dette utgjør. Bevilgningene for de kommende år bør økes betraktelig, og utvalget vil foreslå at halvparten av stimuleringsmidlene settes av til utviklingsprosjekter, og utprøving og utvikling av gode samarbeidsmodeller, og at den andre halvparten fordeles på alle kommuner som har et kulturskoletilbud, ut fra en gitt fordelingsnøkkel. Kulturskolene må anvende tilskuddet i tråd med gitte kriterier for bruken av midlene, og det må rapporteres om hvordan midlene blir brukt.

Det generelle stimuleringsstøttestruktur kan fordeles i forhold til den netto utgift kommunene har til sin kulturskole. Ut fra tall i KOSTRA, er det godt og vel 1 milliard kroner kommunene samlet sett investerer i kulturskolene. Dersom en antar at regjeringen øker sin bevilgning til stimuleringsstiltak for 2011 til f. eks 80 millioner kroner, og at halvparten av midlene fordeles ut fra ovennevnte fordelingsnøkkel, vil de største skolene, som for eksempel i Oslo, Bergen og Trondheim, få ca 1,5 mill. kroner hver. I tillegg kan kulturskolene, andre institusjoner og organisasjoner søke på midler til kulturskolerelatert utviklingsarbeid og samarbeidsstiltak. En slik modell vil kunne stimulere kommunene til å investere mer i sine kulturskoler, for jo mer kommunene satser på kulturskolen, dess mer får kommunen av stimuleringsmidler fra staten.

7. Lovgrunnlag, budsjetter og andre føringer for kulturskolens utvikling

Første del av kapitlet inneholder en beskrivelse av status for kulturskolen i dag. Deretter følger en drøfting av nasjonale mål og lokale prioriteringer. Siste del omhandler utvalgets forslag til endringer og forbedringer.

7.1 Kulturskolens lovgrunnlag

I 1997 ble kommunene, gjennom grunnskoleloven, pålagt å ha et offentlig musikk- og kulturskoletilbud. Lovteksten (§13-6 i opplæringsloven) sier at:

Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit musikk- og kulturskoletilbod til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet elles.

Paragrafen kom inn ved behandling av Ot.prp. nr. 38 (96-97) *Om lov om endringar i lov av 13. Juni 1969 nr. 24 om grunnskolen m.m.*, jf. Innst. O. nr. 95 (96-97). Flertallet i komiteen foreslo å forankre musikk- og kulturskolene i en lovtekst som skulle tas inn i grunnskoleloven. Da lovparagrafen ble vedtatt i Stortinget, hadde den minimalt med forarbeider. Dette førte til at lovens intensjon er lite utdypet, og lovteksten var ikke med i høringsrunder før endring av grunnskoleloven (St.meld. nr. 39 (2002-2003) *Ei blot til lyst*. Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen).

Tilbudene i kulturskolen er verken grunnskoleopplæring eller videregående opplæring. Aktivitetene er derfor som hovedregel ikke omfattet av bestemmelsene i opplæringsloven som gjelder disse skoleslagene. I tillegg til § 13-6 er det to bestemmelser i opplæringsloven som gjelder for kulturskolen: § 14-1 om tilsyn og § 15-1 som informerer om forvaltningsloven. Dette innebærer at bla lærere som underviser i kulturskolen ikke er omfattet av kompetansekravet i § 10-1 med forskrifter, og at rektorkravet i § 9-1 heller ikke gjelder. Loven krever kun at kommunen skal ha musikk- og kulturtilbud. Loven fastsetter ikke krav til f eks omfang av, innhold i og kvalitet på tilbudet.

Det er ikke knyttet forskrift til lovparagrafen og teksten hjemler heller ikke forskrift.

7.2 Kulturskolens økonomiske ramme

I 1984 ble det innført et statlig øremerket tilskudd for å stimulere kommunene til å satse på kulturskole. Tilskuddet var knyttet til antall undervisningstimer. Tilskuddsatsen per time var i 2003 på kr 74,20. Dette tilskuddet var regelstyrt slik at økt aktivitet medførte økt bevilgning over statsbudsjettet. Det var knyttet visse kriterier til tilskuddet, bla måtte kommunene gi opplæring i musikk, i tillegg kunne tilbudet omfatte opplæring i andre kunst- og kulturuttrykk. Foreldrebetalingen måtte ikke overskride et gitt beløp per

elevplass per år, i 2003 var maksimumsbeløpet på kr 1600. I 2003 ble kulturskolen finansiert med ca 15 % i øremerket tilskudd fra staten, 65 % fra kommunene og 20 % som brukerbetaling, når salgsinntekter og andre tilskudd ikke var medregnet. I Eikemorapporten – *Kulturskolen – kunststykket i kommunenes satsing for et rikere lokalmiljø* (april 1998) – ble forholdet mellom skolepenger, statlig tilskudd og kommunal andel foreslått til henholdsvis, 10, 45 og 45 %.

I statsbudsjett for 2004 foreslo regjeringen at det øremerkede tilskuddet på til sammen 90 mill. kroner til kulturskolen skulle overføres til kommunenes rammetilskudd. Stortinget sluttet seg til regjeringens forslag.

Tall fra KOSTRA viser at kommunenes netto driftsutgifter til de kommunale kulturskolene, i prosent av kommunenes samlede netto driftsutgifter i årene 2004 til 2009, har ligget på 0,6 %. Før 2004 var prosenten på 0,5. Netto driftsutgift pr. innbygger til kulturskolene har gått opp fra kr 161 i 2004 til kr 218 i 2009.

I 2010 er det 14,8 % av barn i grunnskolealder (6 – 15 år) elever i kulturskolen. Stortinget har i en årrekke hatt målsetting om å gi et kulturskoletilbud til minst 30 % av elevene i grunnskolealder. Dette ble blant annet understreket av Stortinget i behandlingen av St. meld. nr. 38 (2002 -2003).

7.3 Nasjonale mål i Kulturskoleløftet – og lokale prioriteringer

I Soria Moria I (plattform for regjeringssamarbeidet 2005 – 09) heter det at regjeringen vil at

Alle barn skal ha et tilbud om plass i kulturskolen til en rimelig pris.

I Soria Moria II (politisk plattform for 2009 -14) sier regjeringen at det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til rimelig pris.

I Kulturløftet som ble lansert i 2005 sier regjeringen:

Vi ønsker en sterk satsing på kulturskolene. Det er i dag ikke nok plasser til alle som ønsker å gå i kulturskole. Mange steder i landet er det lange køer. Vi mener derfor at tilbudet skal bygges ut og at målet skal være at kulturskolene skal være for alle. Vi mener at alle barn i Norge som ønsker det, skal få tilbud om plass i kulturskolen med rimelig egenbetaling.

I Kulturløftet II som ble lansert høsten 2009, sier regjeringen i punkt 4 blant annet at:

...det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi.

I kommentarene til dette punktet sies det at:

regjeringen ønsker gjennom Kulturløftet II å bidra til at langt flere barn og ungdom kan få tilgang på et godt fungerende kulturskoletilbud.

GSI-tallene for skoleåret 2009/10 viser at det er 109 323 elever i kulturskolen, derav 91 383 i grunnskolealder. På venteliste er det 27 099 elever, derav 22 854 i grunnskolealder. Det betyr at ”ventelistelevnene” representerer nesten 25 % av det antall elever en har i dag. Ser en bare på barn i grunnskolealder, er tilsvarende tall like over 25 %. Det er også en realitet at mange som ønsker å begynne på kulturskole, ikke melder seg som elever fordi de vet at de ikke vil få plass, vi har altså en ”skjult venteliste” i tillegg til den offisielle.

I dette skoleåret er det ca. 615 000 elever i grunnskolen, det vil si at 14,8 % av grunnskoleelevene er elever i kulturskolen. Det er dermed langt igjen til å nå målsettingen om at 30 % av elever i grunnskole skal få plass i kulturskolen; det betyr plass til nesten 94 000 flere elever. I skoleåret 2004/05 var 88 029 av elevene i grunnskolealder elever i kulturskolen. Det vil si at fra 2004/05 til 2009/10 er det blitt 3 354 flere elever i grunnskolealder som er elever i kulturskolen; i gjennomsnitt utgjør dette 671 flere elever pr år. Med samme utvidelsestempo i årene framover, og ut fra at befolkningstallet i Norge er stabilt, vil en ikke nå målsettingen om 30 prosent før om 140 år.

I Kulturskoleutvalgets undersøkelse som ble gjennomført vinteren 2010, ble kulturskolene spurt om konsekvensene i egen kommune av Stortingets fjerning av de øremerkede midlene og maksimumsprisen på elevbetalingen. 3 % sier at dette var en positiv endring (svært positiv, positiv eller litt positiv), 26 % svarer ”ingen endring”, mens 63 % mener at Stortingets vedtak har hatt negative konsekvenser (litt negativ, negativ eller svært negativ) og 8 % svarer ”vet ikke”.

Det ble videre spurt om endringer i egen kommune uavhengig av Stortingets vedtak (budsjett, organisering, skifte av politisk eller administrativ ledelse). Her blir ikke endringene oppfattet som like negative (positiv: 17 %, ingen endring: 39 %, negativ: 40 %).

I undersøkelsen ba en også kulturskolene om å kommentere konsekvensene av Stortingets vedtak. Av tilbakemeldingene kan vi konkludere med at endringen i 2003 har ført til én eller flere av følgende negative konsekvenser:

- Økte skolepenger
- Lengre ventelister
- Nedskjæringer i budsjettene

I den enkelte kommune ser det ut til å være en sterk sammenheng mellom kulturskolens status og posisjon blant politikere og sentraladministrasjon og kulturskolens budsjetter og kulturskolerektors handlingsrom. De kulturskoler som har etablert en høy profil og en goodwill blant politikere og i administrasjonen har til en viss grad maktet å kompensere for de negative konsekvenser av Stortingets vedtak i 2003.

I følge GSI-statistikken er den høyeste elevkontingenten i inneværende skoleår på kr 4.590, i 11 av fylkene er høyeste elevkontingent på kr 3.000 eller mer, i alle fylker er høyeste elevpris på kr. 2500 eller mer. En slik økning av elevkontingenten som har skjedd de siste årene, får konsekvenser for hvilke barn som begynner på kulturskolen, og resultatet blir en skjeve sosial rekruttering til kulturskolen (Jf. Telemarkforskning, 2009).

I Kulturskoleundersøkelsen ble det videre spurt om hvor mange undervisningsårsverk totalt det var i den enkelte kulturskole. Dette vil selvsagt variere etter antall innbyggere i kommunen. Tallene forteller imidlertid at 35 kulturskoler har mellom 2 og 3 årsverk, 45 kulturskoler har mellom 2 og 1 årsverk, mens det er 17 kulturskoler som har 1 årsverk eller mindre. Til sammen er det da 97 kulturskoler som har 3 årsverk eller mindre. Den minst kulturskolen har et personale på 0,24 årsverk. Kommunen oppfyller kravet i § 13-6 i opplæringsloven, men det er relevant å stille spørsmål om det bør være en minstestandard for en kulturskole.

7. 4 Forslag til endring av struktur og rammer for kulturskolevirksomheten

En av målsettingene i Kulturløftet II er at *det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris*. Med utgangspunkt i dagens situasjon innebærer denne målsettingen at det må settes i gang tiltak som:

- Minsker og fjerner ventelistene
- Innfører et maksimumsbeløp for skolepenger
- Etablerer ordninger som kvalitetssikrer tilbudene i kulturskolen

For å nå målsettingen - gjennom disse tiltakene - kreves det en sterkere statlig styring ved lov/forskrift og økonomiske ordninger.

Utvalget foreslår derfor at § 13-6 i Opplæringsloven får en forskriftshjemmel, og at det utarbeides forskrift for kulturskolevirksomheten. Forskriften må innholde punkter om:

- Kulturskolens formål og innhold
- Kommunens ansvar
- Brukermedvirkning

- Personale
- Skolepenger

Utvalgets forslag til forskrift for kulturskolevirksomhet følger vedlagt.

I tilknytning til forslaget om forskrift til § 13-6 i Opplæringslova, foreslår utvalget å justere/oppdatere lovteksten til:

*Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit **kulturskoletilbod** (vår utheving) til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet elles.*

Dette forslaget innebærer ingen realitetsendring, men er en oppdatering som tilsvarer realitetene i dagens kulturskoler. 'Kulturskole' brukes nå som et fellesbegrep for dette skoleslaget.

En annen målsetting er å sikre dette gjennom *statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi*.

Utvalget er kjent med at mange aktører ønsker å gjeninnføre den tidligere ordningen med statlige øremerkede midler, midler knyttet direkte opp mot den enkelte kulturskoles aktivitet, størrelse og budsjetter. Utvalget tolker ikke begrepet *statlige stimuleringsmidler* som en gjeninnføring av denne ordningen, men ønsker å foreslå andre grep for den nye ordningen. Det forutsettes at de statlige stimuleringsmidlene, bevilget over statsbudsjettet til kulturskoleutvikling, må økes betydelig fra årets 40 millioner om kulturskolene skal komme videre i sitt målrettede utviklingsarbeid som er knyttet til de verdier, interesser og prioriteringer nevnt i utvalgets mandat.

Utvalget foreslår at det etableres to tilskuddsordninger, i tråd med mandatets ordlyd og regjeringens intensjoner. Det er utvalgets intensjon at begge de foreslåtte ordningene kan fungere side om side.

Tilskuddsordning nr 1: Utviklingsmidler til kulturskolen

Dette er midler som tildeles etter søknad, og skal primært benyttes til å videreutvikle ulike modeller og tiltak. Det vil gjelde modeller og tiltak som allerede er initiert gjennom årets tildelinger av stimuleringsmidler, men også nye modeller og tiltak som trenger videre utvikling og utprøving lokalt. Utvalget vil understreke at fordelingen av midler under denne ordningen må gjennomføres av kompetente personer med bred og variert kunsthaglig, kunstpedagogisk og barne- og ungdomsfaglig bakgrunn. Organiseringen må ikke være ressurskrevende eller unødvendig forsinkende, og minst mulig byråkratisk. Utvalget vil derfor foreslå at det opprettes et tildelingsutvalg for denne ordningen.

Tildelingsutvalget, gjerne kalt "Norsk kulturskolefond", må kunne arbeide på en smidig og effektiv måte, uten at det går utover forsvarlig saksbehandling. Medlemmene må ha kompetanse fra ulike kunstfaglige/kunstpædagogiske miljøer for og med barn og unge. Selvsagt må kompetansemiljøer som Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, kunstfagorganisasjonene for de ansatte, utdanningsinstitusjoner for kunstpedagoger m.fl. være representert, ved siden av eventuelle observatører fra Utdanningsdirektoratet og Kunnskaps- og Kulturdepartementene. For å ivareta prinsippet om faglig uavhengighet og armlengdes avstand, må en drøfte nærmere hvem som skal foreslå og utnevne medlemmer av et slikt utvalg/fondsstyre. Tildelingsutvalget vil ut fra fagpolitiske kriterier og prioriteringer tildele midler etter søknad, både fra den enkelte kulturskole – eventuelt i samarbeid med andre aktører, og fra for eksempel kulturskolerådets sentrale og regionale ledd for å få støtte til nettverk, seminarer, konferanser mm, knyttet til prioriterte formål.

Etter dette utvalgets syn er Norsk kulturskoleråd det faglig største, mest konsentrerte og kompetente miljøet som kan utgjøre et sekretariat for fordeling av midlene for denne ordningen.

Tilskuddsordning nr 2: Stimuleringsmidler til kulturskolen

Utvalget har vurdert to alternativer når det gjelder statlige stimuleringsmidler. Begge alternativene legger til grunn at kommunene har ulike utgangspunkt med hensyn til kulturskoledekning, kostnadsnivå og nivå på skolepenger. Behovet for økte statlige stimuleringsmidler til den enkelte kommune vil derfor variere. Det forutsettes at midlene som tilføres, i sin helhet skal knyttes til kulturskolen, og at kommunens egen ressursbruk opprettholdes på minst samme nivå som før ordningen innføres. Ordningen med stimuleringsmidler innebærer at kommuner som nominelt reduserer eget bidrag til kulturskolen, ikke vil motta disse stimuleringsmidlene.

Alternativene legger til grunn at en i 2014 skal nå målsettingen om at 30 % av elevene i grunnskolen skal få plass i kulturskolen. Denne målsettingen ble først nevnt i Innst. S. nr 234 (1992-93) jf. St.meld. 40 (1992-93)...*vi smaa, en Alen lange*, og i Innst. O. nr. 36 (1993-94) jf. Ot. Prp. Nr. 21 (1993-94) *Om lov om endring i lov av 13.juni 1969 nr. 24 om grunnskolen*. Begge alternativene bygger videre på at det innføres en maksimumspris for skolepenger på kr 2.000,- for en elevplass pr år og deretter en ordning med søskenmoderasjon, plassmoderasjon og friplassordninger.

Utvalget mener det er viktig med en nasjonal felles øvre grense for skolepengesatsen. Denne er derfor også tatt inn i utvalgets forslag til forskrift.

De statlige stimuleringsmidlene vil, gjennom denne ordningen, kompensere for kommunens merutgifter knyttet til innføring av maksimumspris og til drift av nye elevplasser i kulturskolen. Når målsettingen om 30 % dekning på landsbasis er oppnådd, inngår de statlige stimuleringsmidlene i rammetilskuddet til kommunene.

Utvalget vil imidlertid understreke at målsettingen om 30 % dekning trolig vil være for lav når kulturskolen har gjennomgått en videreutvikling og har et bredt og variert tilbud innenfor alle kunstfag.

Alternativ A innebærer stimuleringsmidler også til kommuner som har nådd målsettingen.

Alternativ B tar i hovedsak utgangspunkt i ordningen med skjønnsmidler til drift av barnehager, som ble etablert i 2004 i kjølvannet av barnehageforliket fra 2003. Dette alternativet vil prioritere de kommuner som har relativt færrest elevplasser i kulturskolen, d.v.s. de som ikke har nådd målsettingen om at 30 % av elevene i grunnskolen skal få plass i kulturskolen. De som har nådd denne målsettingen, vil ikke få stimuleringsmidler.

For de kommunene der disse to kriteriene allerede er innfridd, kan andre ideelle kriterier innfris, men da i en rekkefølge kommunen selv fullt ut bestemmer. Dette kan blant annet være:

- subsidiering av dirigenter og instruktører for det frivillige kulturlivet
- gratis utlån av instrumenter og utstyr
- utvikling og etablering av flere fagtilbud
- fjerning av materiellavgifter i visuelle kunstfag

En metode for fordeling av disse stimuleringsmidlene kan være å ta utgangspunkt i kommunens netto driftsutgifter til sin kulturskole i prosentvis forhold til det samlede nasjonale beløpet. Disse tallene hentes fra Kostra. Den enkelte kommune mottar så prosentvis samme andel av de statlige stimuleringsmidlene, forutsatt at det framlegges dokumentasjon av de ideelle kriteriene, som da innfris for dette beløpet. Dette kan kontrolleres og attesteres av den enkelte kommunerevisjon.

For kommuner som ikke tar ut sine tildelte beløp, overføres disse midlene til neste års statlige pott.

Alternativ B innebærer at en raskere vil nå målsettingen om 30 % i alle kommuner enn det som ligger i alternativ A. Alternativ B kan imidlertid føles urettferdig for kommuner som har nådd målsettingen, ved at disse ikke får stimuleringsmidler. Etter alternativ A vil alle kommuner få stimuleringsmidler.

Etter en samlet vurdering vil utvalget gå inn for alternativ A. Utvalget foreslår at denne ordningen administreres av departementet v/ fylkesmannen.

8. Evaluering av modeller, tiltak og støtteordninger

I dette kapitlet drøftes bruk av forskningsbasert evaluering i videreutvikling av kulturskolen for å sikre at et effektivt og relevant kulturtilbud stadig oppdateres. I siste del av kapitlet framsettes utvalgets forslag om evaluering.

8.1 Forskningsbasert evaluering

Realisering av pkt 4 i Kulturløftet II vil innebære en betydelig satsing i nasjonal sammenheng. Målsettingen om at *alle barn som ønsker det skal få et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris* (Mandat for Kulturskoleutvalget, punkt 4 i Kulturløftet II), har både faglige, organisatoriske og økonomiske konsekvenser av omfattende karakter. Dette innebærer at behovet for dokumentasjon og forskning er stort. Utvalget finner det viktig å poengtere at det kulturfaglige perspektivet må stå sentralt i det kunnskapsarbeidet som bør gjennomføres i tilknytning til Kulturskoleløftet. Siden Kulturskoleløftet vil måtte innebære strukturelle og organisatoriske endringer, kan det være nødvendig med både samfunnsfaglige og organisasjonsfaglige innfallsvinkler. Likevel er det viktig å understreke at den estetiske komponenten krever særlig omtanke, ikke minst fordi den kulturfaglige forskingskompetansen ofte synes å være mangelvare.

Utvalget vil understreke betydningen av å slutføre forskningsbaserte evalueringer før en gjør vesentlige endringer i store statlige ordninger. Spesielt i skoleutviklingssammenheng har det vært pekt på manglende evne til å følge opp større evalueringsrapporter. Theo Koritzinsky og Peder Haug, og også andre forskere, har ved flere anledninger understreket at skolepolitikere burde vise større evne til å lytte til de forskningsbaserte evalueringene før det settes i verk nye reformer. Statsministeren lovet i sin nyttårstale 2007 å evaluere 90-tallets skolereformer. Men professor Peder Haug, leder av den forskningsbaserte vurderingen av L97, kunne i Dagbladet 4.01.08 slå fast at:

Evalueringene er allerede gjort. De hovedpoengene som vi konkluderte med, er de samme som norsk skole fremdeles strever med.

Theo Koritzinsky skriver i Dagbladet 12.02.08 at politikerne:

bør lære av fortidas forsømmelser slik at forskernes funn og forslag i større grad kan prege den videre utvikling av grunnopplæring og lærerutdanning. Og vel så viktig: Reformen og revisjoner må knyttes til elevers, studenters og læreres erfaringer. Det er de som skal gjøre jobben.

Utvalget vil også anbefale at et forskningsmiljø med kunst- og kulturkompetanse foretar en videre bearbeiding av resultatene fra Kulturskoleundersøkelsen 2010.

8.2 Forskningsbehov framover knyttet til forskningsmangler bakover

På utdannings- og opplæringsfeltet er det altså flere forskere som finner grunn til å minne om manglende sammenheng mellom forskningsresultat og evalueringer på den ene siden og politiske beslutninger på den andre. Likevel er det viktig at kunnskap skaffes til veie, slik at i alle fall muligheten for gode beslutninger på et etablert erfaringsgrunnlag er til stede. I forbindelse med UNESCOs undersøkelse om kunst i opplæringa i 2004, som ble gjennomført av Anne Bamford, og der mer enn 60 land deltok, var ikke Norge med.

Norges forskningsråd laget i 2003 rapporten *Kunnskapsbehov i kultursektoren* på oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet. Her blir det påpekt at på visse områder er det svake forskningstradisjoner i Norge. Forskning om barns kunst- og kulturbruk og kulturelle deltakelse er ett av de områdene som trekkes fram (Norges forskningsråd, *Kunnskapsbehov i kultursektoren*, 2003, s. 15). Norsk kulturråd har ved flere anledninger understreket behovet for en styrking av barnekunstfeltet. I Strategiplan 2006 – 2010 skriver kulturrådet:

Norsk kulturråds arbeid på barne- og ungdomskulturområdet bygger på en visjon om at alle barn og unge i Norge skal få oppleve nyskapende kunst og kultur av høy kvalitet. Erfaringen fra mer enn ti års arbeid på området viser imidlertid at det er mindre prestisjefyllt for kunstnere å produsere og formidle kunst og kultur til barn og unge enn til voksne. Skal visjonen innfris må det jobbes målrettet for å gi kunst- og kulturuttrykk til barn og unge gode produksjonsvilkår, økt prestisje og en styrket plass i offentligheten.

Videre skriver rådet at behovet er stort for en løpende kunnskapsproduksjon om hvilken plass kunst og kultur har, og kan ha, i barns og ungdoms liv.

Kulturfeltet blir i stadig større grad oppfattet som et felt av allmenn interesse, og bevisstheten om at kunst og kultur griper inn i ulike sider ved samfunnslivet er økende. I et dannelses- og utviklingsperspektiv er det spesielt viktig å ha relevant kunnskap om feltet. Siden det enkelte departement har hovedansvaret for forskning innenfor sin sektor, er det i forhold til realisering av Kulturløftet II særlig grunn til å videreutvikle samarbeidet mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet i forhold til dokumentasjon og forskning.

8.3 Stimuleringsmidler

Kulturskoleløftet er en viktig del av regjeringens satsing på Kulturløftet II. Det blir slått fast allerede i andre hovedpunkt under hovedsatsinger i 2010.

Kulturskole for alle barn som ønsker det. Det skal gjennomføres et kulturskoleløft slik at alle barn som ønsker det får et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. Dette skal sikres ved statlige stimuleringsmidler og en solid kommuneøkonomi. Utvikling av et mer omfattende kulturskoletilbud i tilknytning til SFO/skole skal utredes. Det skal være rom for ulik organisering av kulturskolen. Det skal legges til rette for synliggjøring av kulturskolen, og for talentutvikling (S.Prp. 1 (2009–2010)).

I høringsmøtene til Kulturskoleutvalget er det blitt trukket fram at det har vært liten anledning til å drive utviklingsarbeid i kulturskolen. Med knappe driftsressurser og uten stimuleringsmidler har mange kulturskoler fortsatt sin aktivitet med et nokså instrumentelt preg. Selv om det også finnes gode eksempler på kulturskoler som har greid å drive fram spennende utviklingsprosjekter, blir behovet for en mer allsidig praksis i kulturskolen understreket av flere. I det videre utviklingsarbeidet er det viktig å arbeide med det kunstfaglige perspektivet. Nye og mindre individrettede opplegg bør prøves ut. Som det framgår av undersøkelsen som utvalget har gjort i kulturskolene, er også behovet for utvikling av tilbud utover musikk sjangeren stort.

Regjeringen bevilget i statsbudsjettet for 2010 40 millioner i stimuleringstilskudd til kulturskolene. Midlene skal brukes til å styrke kulturskoletilbudet og kulturaktiviteter i skolen, i følge pressemelding fra Kulturdepartementet 13.10.2009, som også slår fast at:

Målet fram mot 2014 er at tilbudet skal bygges ut, og at alle som ønsker det skal få tilbud om plass i kulturskolene med rimelig egenbetaling.

Dersom Kulturskoleløftet skal gjennomføres innen 2014, er det nødvendig at ordningen med en type stimuleringsmidler over statsbudsjettet til kulturskoleutvikling fortsetter. Det er utvalgets mening at midlene må økes betydelig fra årets 40 millioner, hvis kulturskolene skal komme videre i sitt målrettede utviklingsarbeid – knyttet til de verdier, interesser og prioriteringer som er nevnt i utvalgets mandat.

Fordelingen av midler må gjennomføres av kompetente personer med bred og variert kunstfaglig, kunstpedagogisk og barne- og ungdomsfaglig bakgrunn. Den må organiseres minst mulig byråkratisk, ressurskrevende og forsinkende. Det er opprettet en egen arbeidsgruppe som skal fordele stimuleringsmidlene i 2010. Kulturskoleutvalget ser det betenkelige i at utvalgets arbeid av ulike årsaker er kommet så sent i gang at konklusjonene i vår rapport ikke kan være med å danne bakgrunn for første tildelingsrunde. For kommende års budsjett vil vi presisere at utviklingsmidlene til Kulturskolen bør fordeles med flere siktemål (jf kap.6). Hovedsiktemålet må likevel være erfaringsinnhenting mer enn måling og veiing. Det er viktig at mange forsøk blir satt i gang. ”Gode” og ”dårlige” erfaringer kan være like nyttige. Det sentrale er å skaffe kunnskap for framtida.

Kulturskoleutvalget forutsetter altså at utviklingsmidler blir stilt til disposisjon utover i 4-årsperioden for gjennomføring av Kulturskoleløftet, 2010 – 2014. Pressemeldingen fra Kulturdepartementet 13.10.2009 slår fast følgende:

Kommuner og organisasjoner skal kunne søke midler for et mangfoldig kultur- og kulturskoetilbud for elever på 1.-4. trinn. Prosjektene skal innebære en kvalitetsutvikling av kultur- og kulturskoetilbudet til barn og unge. Dette kan for eksempel være forsøk med nye uttrykksformer, ny organisering av kulturaktiviteter og nye former for samarbeid med lokale kulturkrefter og kulturorganisasjoner. Forsøkene må ses i sammenheng med den kulturelle skolesekken.

I utgangspunktet er det tenkt at en gjennom tilskuddsordning nr.1 fritt skal kunne søke støtte til ulike prosjekter. Det bør videre diskuteres om det kan være aktuelt å velge ut spesielle miljøer eller motivere utvalgte miljøer til å søke. Det er viktig å ha et overordnet perspektiv på arbeidet og sørge for å hente inn erfaringer fra ulike relevante felt. I det videre arbeidet med fordeling av utviklingsmidler må en tenke langsiktig (Se også kap. 6 og 7).

8.4 Utvalgets forslag til evaluering

Kulturskoleutvalget ser i utgangspunktet behov for evaluering, både en ”ekstern” og en ”intern” evaluering.

Det ene er knyttet til Kulturskoleløftet som helhet og behovet for å følge utviklingen av det totale tilbudet med hensyn til kvalitet, pris, organisering og tilgjengelighet, i tråd med målsettingene i Kulturløftet II. Det må her være snakk om ekstern(e) evaluering(er) av Kulturskoleløftet med sikte på å generere kunnskap som kan bidra til å utvikle kulturskolemodellen både organisatorisk og kulturfaglig. Det eksterne evalueringsarbeidet bør ”følge pengene”. Utvalget vil foreslå en form for følgeforskning. I tillegg til datamateriale som blir samlet underveis, foreligger det et stort datagrunnlag i Kulturskoleutvalgets egen undersøkelse av kulturskolen, som ikke er bearbeidet. Vi tenker her særlig på de kvalitative svarene fra kulturskolerektorene i forbindelse med den åpne delen av undersøkelsen.

Det andre behovet er knyttet til praksisbasert FoU-arbeid internt i kulturskolene og til de ulike enkeltprosjektene som tildeles utviklingsmidler. Det er et ønske fra mange med akademisk bakgrunn som arbeider innenfor kulturskolefeltet, å kunne bidra til dokumentasjon av utviklingsarbeid og forskning på egen undervisning. Her kan en også tenke seg å knytte mastergrads- og doktorgradsarbeid til evalueringsprosessen. I denne sammenhengen kan vi nevne at Høgskolen Bodø har utviklet en doktorgrad i praktisk kunnskap både med fulltids- og deltidsstillinger. Dette tilbudet

spelar ei viktig rolle for kompetanseutvikling innanfor regionen på eit breitt spekter av yrkesfelt, samstundes som det vil få ei særeigen nasjonal rolle for utviklinga av praktisk og profesjonsretta forskning.

Utvalget mener FoU-arbeid på kulturskolefeltet vil være positivt, og at det vil være med å understreke at kulturskolene er kunnskapsbaserte institusjoner som hører hjemme innenfor et større kunnskapsområde i det norske samfunnet.

I valget av forskningsdesign er det viktig å ta utgangspunkt i et miljø som har bestillerkompetanse i forhold til kulturforskning. Utvalget vil i denne sammenhengen peke på Norsk kulturråds forsknings- og utviklingsseksjon. I rapporten *Kunnskapsbehov i kultursektoren* trekker Norges forskningsråd fram Kulturrådets utredningsseksjon som ”et eksempel på et forskningskompetent miljø med stor nærhet til aktører i feltet” (s. 26).

I sluttrapporten fra Løkenutvalget, juni 2008, *Forenklet, samordnet og uavhengig, Om behov for endringer i tilskuddsforvaltningen for kunst og kulturfeltet*, understrekes behovet for mer systematisk kunnskapsinnhenting i Norge på dette feltet. Løkenutvalget skriver videre i Kap. 6.5.6:

Utvalget mener likevel at en vesentlig del av kunnskaps-innhenting og forskningen bør initieres av Norsk kulturråd. For å stimulere til større interesse for området innenfor forskningsmiljøene bør dette foregå parallelt med at Kulturrådets rolle som en faglig god bestiller av relevant kunnskap og forskning ytterligere bygges ut. Kulturrådet må da tilføres tilstrekkelige midler til å engasjere forskere til å foreta gjennomganger, evalueringer, internasjonale sammenligninger med mer.

Kulturskoleutvalget deler dette synspunktet, og tilrår at Norsk kulturråds forsknings- og utviklingsseksjon får nødvendige ressurser til å kunne ivareta rollen som bestiller og initiativtaker i evaluerings- og utviklingsarbeidet knyttet til Kulturskoleløftet.

Kulturløftet II har ambisiøse målsettinger for kulturskolen. Realisering av disse målsettingene vil, etter utvalgets oppfatning, måtte medføre en betydelig økning i den statlige ressursbruken til kulturskolesektoren. Det er derfor all grunn til å forutsette at det legges til rette for aktiv dokumentasjon og forskningsformidling knyttet til dette utviklingsarbeidet.

Litteraturliste

- Aure, Venke: *Evaluering av kunstskoler for barn og unge*, Rogalandsforskning, 1993
- Bamford, Anne: *Wow-faktoren. Globalt forskningskompendium, om kunstfagenes betydning i utdanningen*. Oslo 2008.
- Brasetutvalget: *Frivillige musikkaktiviteter for barn og unge*, 1975.
- Botth, Eric: Foredrag, konferansen *Arts in Education*, 2009
- Carlsen, Kari: *Basiskompetanse i en foranderlig verden - om å ta i bruk barns 100 språk og dagens teknologi*, artikkel i *Form*, nr. 3, 2004)
- Dale, E. L. / Wærnes, J. I.: *Differensiering og tilrettelegging i videregående skole*, Prosjekt, Dugstadutvalget: *Musikkskolene – en dynamo i det lokale skole- og kulturmiljøet*. Oslo, 1989.
- Egeland og Agedal: *Kultur i kirken. En kartlegging av kulturaktiviteter i to bispedømmer i Den norske kirke*, KIFO Notat nr 1/2010
- Eikemoutvalget: *Kulturskolen – kunststykket i kommunenes satsing for et rikere lokalmiljø*. Oslo 1998.
- Fiske, Edward B. (ed.): *Champions of Change – the Impact of the Arts on Learning*. Washington, 2002.
- FNs konvensjon om barnets rettigheter, 1989.
- Grunnskolerådet: *Kommunal musikkopplæring*, Informasjonshfte nr. 25, Oslo, 1983
- Grunnskolen informasjonssystem - GSI
- Gunleiksrud, Kristin: *Kirken og Den kulturelle skolesekken. Samarbeid kirke – skole*, IKO, Oslo 2009
- Gustavsen, Bernt: *Dannelse i vor tid*. Århus 1996.
- Haaland, Agnete: *Høringsnotat fra Norsk skuespillerforbund*, Oslo 2010.
- Hagenutvalget: *Kommunal musikkopplæring – lærerbehov – organisering av stillinger – lærerutdanning – utdanningskapasitet*. Oslo, 1981.
- Haraldsen, Hagen, Alnes: *Kulturnæringene i Norge, muligheter og utfordringer – en oppdatering av kartleggingen fra 2004*, ØF-Rapport nr.12/2008
- Harland, John et al: *Arts Education in Secondary Schools: Effects and Effectiveness*, Berkshire 2000.
- Innst. S. nr 15 (1995-96) (gjelder St. meld. Nr. 29 (1994-95) *Om prinsipper og retningslinjer for 10-årig grunnskole – nylæreplan*)
- Innst. S. nr. 131 (2003-2004) (gjelder St.meld. nr. 39 (2002-2003) *Ej blot til lyst*)
- Innst. S. nr. 268 (2003-2004)

Innst. O nr. 95 (96-97) (gjelder Ot.prp. nr. 38)

Israel, Douglas: *Staying in School. Arts Education and New York City. High School Graduation Rates*. New York, 2009.

Jackson, Susan: *A Decade of Progress*. 2007.

KD: Skapende læring, Strategiplan for kunst og kultur i opplæringen 2007 – 2010, Oslo 2007.

KD/KUF: *Broen og den blå hesten*. Handlingsplan for de estetiske fagene og kulturdimensjonen i skolen, Oslo, 1995

Kommunenes sentralforbund: *Rammeplan for kommunale musikkskoler*, Oslo, 1989

KOSTRA

Kunnskapsløftet: Rundskriv UDir -08-2010 Kunnskapsløftet - om fag- og timefordeling for grunnopplæringen og tilbudsstrukturen i videregående opplæring

Kulturløftet I

Kulturløftet II

Kultur- og kirkedepartementet: *Med forbehold om endringer, anbefalinger og rapport fra Mangfoldsåret 2008*

Kulturskoleutvalget: *Kulturskoleundersøkelsen*, 2010.

LOV – 2009-06-19-94: Endringslov til privatskoleloven. Lov om endringer i opplæringsloven og privatskoleloven (2009-06-12)

LOV - 2007-06-29 nr 89: Kulturlova. Lov om offentlige styremakters ansvar for kulturverksemd (kulturlova) (2007-06-29)

LOV - 1998-07-17 nr 61: *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*

Løkenutvalget: *Forenklet, samordnet og uavhengig. Om behov for endring i tilskuddsforvaltningen for kunst og kulturfeltet*. Oslo, 2008.

Myhre, Reidar: *Grunnlinjer i pedagogikkens historie*, Oslo, 1996

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen: *Erfaringsundersøkelse i forbindelse med å utvikle barnehage og skole som kulturarena – 2009*.

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen: *Muligheter og utfordringer for kunstfagene i opplæringen*. Bodø 2009.

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen: *Partnerskapsavtaler mellom kultur- og opplæringssektoren*.

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen: *Etter- og videreutdanningsmuligheter for pedagogisk personale innen estetiske fag*.

- Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen: *Kulturskolen – utviklingen av de kommunale kulturskolene som gode lokale ressurscenter*. Bodø 2010.
- NHD, KRD, KKD: *Handlingsplan, Kultur og næring*, Oslo 2007.
- Norges forskningsråd: *Kunnskapsbehovet i kultursektoren*. Oslo, 2003.
- Norges musikkhøgskole, Barratt Due musikk institutt og Norsk kulturskoleråd: *Tid for talent – talentutvikling i musikk*.
- Norsk kulturforum: *Kulturlova – lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd*. Oslo, 2009.
- Norsk kulturforum/KS: *Kulturpolitikk for framtiden. Inspirasjonsdokument for lokal kulturutvikling*, Oslo 2009
- Norsk kulturskoleråd: *På vei til mangfold – Rammeplan for kulturskolen*. Trondheim, 2003.
- Norske kirkeakademier: *Kunsten å være kirke*. Oslo, 2005.
- NOU 2002:10 *Førsteklasses fra første klasse*.
- NOU 2003:16 *I første rekke*.
- Ot.prp.nr. 21 (1993-94) *Om lov om endring i lov av 13.juni 1969 nr. 24 om grunnskolen*.
- Ot.prp.nr. 50 (2006-2007) *Om lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd (kulturlova)*.
- Oslo kommune: *Rammeplan for Aktivitetsskolen*. Oslo, 2009.
- PISA 2000, 2003
- Robinson, Ken: *The Element*. New York, 2009.
- Rugtvedt, Lisbeth: *Foredrag, Nasjonal konferanse for SFO-ledere*, 2007
- Rundskriv Q-06/2004 *Skjønnsmidler til barnehager* 2004
- Sekretariatet for DKS: *Rapport for DKS*, Oslo 2010
- Sjøberg, Svein: *Artikkel, Norges forskningsråd*, Oslo 2010
- Soria Moria I, plattform for regjeringssamarbeidet 2005 – 09
- Soria Moria II, politisk plattform for 2009 -14
- Spord Borgen, J./ Brandt, S.: *Ekstraordinært eller selvfølgelig*. Oslo, 2006.
- St.meld. nr. 33 (1991-92) *Kunnskap og Kyndighet*.
- St.meld. nr. 61 (1991-1992) *Kultur i tiden*, Kulturdepartementet
- St.meld. nr. 40 (1992-93) *...vi smaa en Alen lange; Om 6-åringer i skolen – konsekvenser for skoleløpet og retningslinjer for dets innhold*.
- St.meld. nr. 29 (1994-1995): *Om prinsipper og retningslinjer for 10-årig grunnskole – ny læreplan*
- St. meld. Nr. 28 (1998-99): *Mot rikare mål*
- St. meld. Nr. 32 (1998-99): *Videregående opplæring*

-
- St.meld. nr 55 (1996-97) *Om skolefritidsordningen.*
- St.meld. nr. 39 (2002-2003) *Ej blot til lyst. Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen.*
- St.meld. nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014.*
- St.meld. nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring.*
- St.meld. nr. 22 (2004-2005) *Kultur og næring.*
- St.meld. nr. 16 (2006-2007) *...og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring.*
- St.meld. nr. 8 (2007-2008) *Kulturell skulesekk for framtida.*
- St.meld. nr. 31 (2007-2008) *Kvalitet i skolen.*
- St.meld. nr. 11 (2008-2009) *Læreren – Rollen og utdanningen.*
- St.prp. 1 (2009-2010)
- TIMSS 1995, 2003
- UNESCO: *Veikart for kunstfaglig opplæring.* Oslo 2008.
- Utdanningsdirektoratet: *Helhetlig skoledag, Prosjekt 2009-2012*
- Utdanningsdirektoratet: *Veileder for skoleeiere om nasjonale prøver, Oslo, 2009*
- .

Vedlegg A: Forskrift

Forskrift for kulturskolevirksomheten.

Dette er en forskrift for “Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)”, § 13-6. **Kulturskoletilbod:**

Alle kommunar skal aleine eller i samarbeid med andre kommunar ha eit kulturskoletilbod til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet elles.

§1 Kulturskolens formål, innhold og utforming

Kulturskolens formål er å gi et undervisningstilbud i kunst- og kulturfag til alle barn og unge, uavhengig av bosted og økonomi.

Skolen skal gi tilbud om tilpasset opplæring innenfor en tidsressurs som sikrer et kvalitativt godt faglig tilbud.

Kulturskolen skal, når dette ønskes, kunne administrere lønnsordninger for ansatte i fritidskulturlivet.

§2 Kommunens ansvar

Kommunen har ansvar for etablering og drift av kulturskolen. Driftsformen skal tilpasses lokale forhold og behov.

Kulturskolen skal videreutvikles som lokalt ressurscenter for barnehage, grunnskole, SFO, vidaregåande opplæring og fritidskulturlivet.

Hovedvirksomheten skal følge skoleåret. Kulturskolen kan også gi tilbud over kortere perioder

Kulturskolen skal, så langt det er mulig, kunne tilby elevene undervisning innenfor rammen av en helhetlig skoledag.

Skoleeier plikter å stille kulturskolen til disposisjon for praksisopplæring for studenter som tar utdanning som kulturskolelærer. Kulturskolen plikter å veilede studenter i slik opplæring.

§3 Skolepenger

Skolepengenivået skal ikke overstige kr 2.000,- pr år, og nivået skal holdes så lavt at ingen søkere faller utenom pga økonomiske årsaker. Kulturskolen skal ha moderasjons- og friplassordninger.

§4 Opptak av elever

Det skal ved opptak av søkere så langt råd tas hensyn til barnas ønsker og behov, og likebehandling i opptaksprosessen. Kommunen har et særlig ansvar for barn med funksjonshemninger, og barn fra minoritetsgrupper.

Dersom søkere til kulturskolen må vente i mer enn ett år for å få et tilbud, skal kommunen utarbeide en plan for hvordan ventetiden skal reduseres.

§5 Lokaler

Kulturskolen skal kunne disponere egnede lokaler. Der kulturskolen benytter grunnskolens lokaler, skal det legges til rette for samarbeid om dette. Kulturskolen skal kunne benytte grunnskolens lokaler vederlagsfritt.

§6 Samarbeidsutvalg

For å sikre brukermedvirkning skal hver kulturskole ha et samarbeidsutvalg. Samarbeidsutvalget består av representanter fra foreldre, representanter for brukergrupper/ organisasjoner, skoleverket, de ansatte og skoleeier.

§7 Lokale vedtekter

Enhver kulturskole skal ha egne vedtekter. Vedtekter skal inneholde bestemmelser om:

- a) eierforhold
- b) formål
- c) opptakskriterier
- d) opptaksperiode og frister, herunder forutsatt optimal tid på venteliste
- e) pris og moderasjonsbestemmelser
- f) undervisningstilbudets innretning, fagtilbud og målgrupper

§8 Personalet

i. Kulturskolens ledelse

Hver kulturskole skal ha en rektor som har ansvaret for kulturskolens virksomhet.

Rektor skal ha pedagogisk og kunstfaglig høyere utdanning i ett eller flere av kulturskolens fag.

Kommunen kan i særlige tilfeller gi midlertidig dispensasjon fra utdanningskravet. Det kan knyttes vilkår til dispensasjonen.

ii. Faglig bemanning

Det pedagogiske personalet skal som hovedregel ha relevant pedagogisk og faglig høyere utdanning.

Kommunen kan i særlige tilfeller gi dispensasjon fra kravet dersom arbeidstakeren kan vise til en betydelig realkompetanse.

Vedlegg B: Oversikt over høringsinstanser

Følgende organisasjoner har møtt i eget høringsmøte med Kulturskoleutvalget:

- **Fagforbundet**
- **Kommunenes sentralforbund (KS)**
- **Nettverket! For SFO**
- **Nordic Black Theatre**
- **Norsk forfattersentrum**
- **Norsk scenekunstbruk**
- **Norsk Skuespillerforbund**
- **Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere**
- **Norske dansekunstnere (NoDa)**
- **Rikskonsertene**
- **Sekretariatet for Den kulturelle skolesekken (DKS)**
- **Utdanningsforbundet**

Vedlegg C: Oversikt over fagmiljøer/organisasjoner/institusjoner som har gitt skriftlige innspill til Kulturskoleutvalget

Høgskolen i Vestfold, Larvik kulturskole, Larvik kommune	Thorleif Bugge, Odd Terje Lysebo, Øyvind Riise Jenssen
Kunsthøgskolen i Oslo	Einar Solbu
Midtnorsk nettverk for kulturskoleforskning	Elin Angelo Aalberg
Musikk i Skolen (MiS)	Magnar Osland
Nettverket! for SFO	Terje Wiik
Norske Musikk læreres Landsforbund (NMLL)	Gaute A. Birklund
Norsk kulturskoleråd	Harry Rishaug
Norsk kulturskoleråd Buskerud/Telemark/Vestfold	Knut Øverland
Norsk kulturskoleråd Rogaland	Anders Aabø
Norsk kulturskoleråd, Møre og Romsdal/Sogn og Fjordane	Edvin Eriksen
Odda kulturskule	Eldbjørg Furholt
Oslo musikk- og kulturskole	Olav Kjøk
Tana kulturskole	Dag Broch
Telemark kulturnettverk	Kjell Stundal
Tolga kulturskole	Berit K. Graftås
Samarbeidsforum for estetiske fag (SEF)	Signe Kalsnes
Stavanger Kulturskole	Hans Willoch Bræin
Vestre Slidre kulturskule	Mona Kleven
"Låtskriverkurset"	Askil Holm
"Syng for livet"	Ulrika Bergroth-Plur og Hans Kåre Flø
"8. januar-komiteen"	Hallvard Kausland(NMR), Per Kvistad Uddu (NMF), Svend-Ola Hådl (Norges korforbund)

Vedlegg D: Kulturskoleundersøkelsen 2010

Kulturskoleutvalget

Kulturskoleundersøkelsen 2010

Innledning

Kulturskoleutvalget ble nedsatt av Kunnskapsdepartementet den 22. Desember 2010. I utvalgets mandat ligger det også en bestilling om å ”skaffe til veie en oversikt over kulturtilbudet for barn mellom 6 og 10 år innenfor skolens opplæring, i SFO, kulturskolene, Den kulturelle skolesekken og i frivillige lag og foreninger. Beskriv gode eksempler på lokalt eksisterende samarbeidsordninger mellom ulike tilbud i og utenfor skolen.”

(Mandat for Kulturskoleutvalget, første kulepunkt)

Utvalget så tidlig at det var et behov for å samle inn ny og relevant informasjon, spesielt innenfor kulturskolefeltet og i skjæringspunktet mellom kulturskolene og aktører i samarbeid og/eller i samhandling med disse. Utvalget har derfor gjennomført en undersøkelse blant alle landets kulturskoler, med god hjelp av Norsk Kulturskoleråd. Utvalget har fått mye relevant tallmateriale og mange gode beskrivelser, kommentarer, forslag og innspill. Utvalget vil derfor rette en stor takk til alle rektorer og andre som har tatt seg tid til å svare på undersøkelsen. Dere har gjort en uvurderlig innsats som Kulturskoleutvalget setter meget stor pris på.

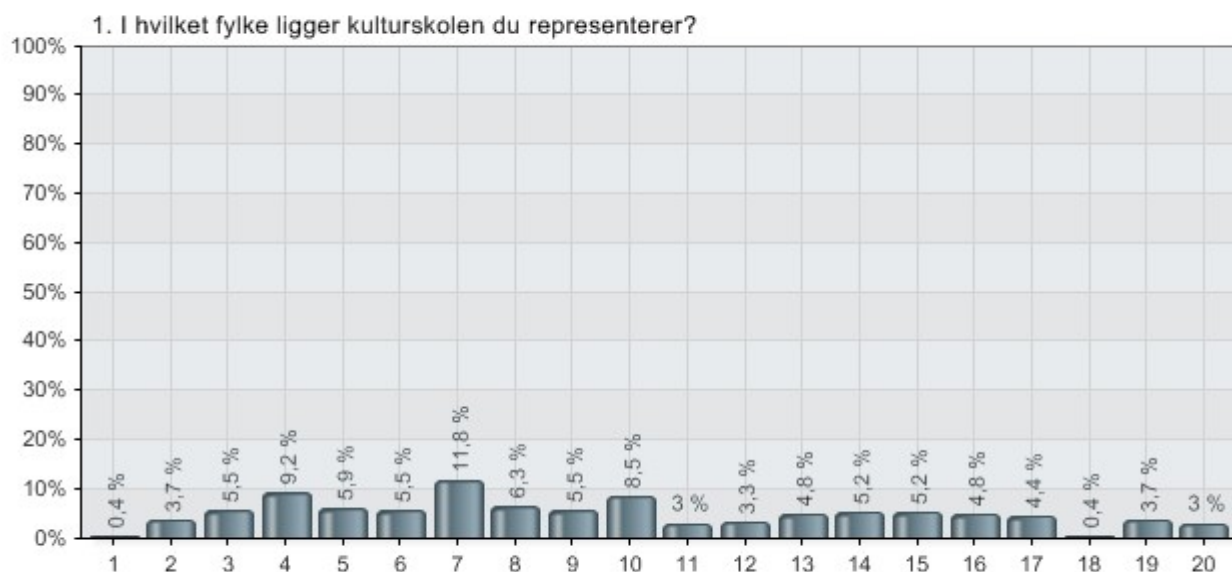
Mvh

Theo Koritzinsky
Utvalgsleder

Innhold

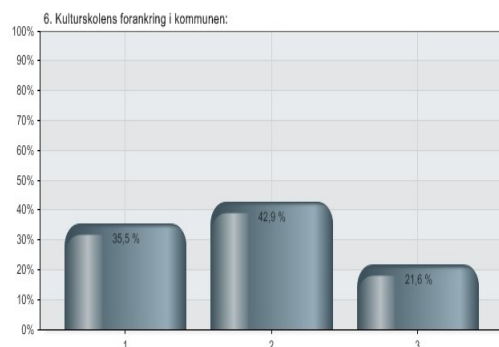
Innledning.....	124
1. Fylkesvis fordeling av respondentene	126
2. Kulturskolens forankring i kommunen.....	127
3. Kombinerte stillinger.....	127
4. Sjangrebredde.....	128
5. Talenttilbud	129
6. Samarbeidsprosjekter	130
7. Summerte hovedfunn	134
Nøkkeltall	134
Ledelsesressurs per undervisningsårsverk, i prosent.....	134
Ledelsesressurs per kulturskole, i årsverk	135
Antall lærere per ledelsesressurs	135
Andel lærere uten formell kompetanse, i prosent av lærerstaben.	136
Antall elever per undervisningsårsverk	136
Antall elever per ledelsesressurs	137
8. Konsekvenser av endringer	138
Stortingets fjerning av de øremerkede midlene.....	138
Endringer i egen kommune	138
9. Synliggjøring av egen kulturskole.....	140
10. Strategier for å øke synligheten.....	141
11.Framtidstanker.....	141

1. Fylkesvis fordeling av respondentene

Alternativer	Prosent
1 Svalbard	0,4 %
2 Finnmark	3,7 %
3 Troms	5,5 %
4 Nordland	9,2 %
5 Nord-Trøndelag	5,9 %
6 Sør-Trøndelag	5,5 %
7 Møre og Romsdal	11,8 %
8 Sogn og Fjordane	6,3 %
9 Hordaland	5,5 %
10 Rogaland	8,5 %
11 Aust-Agder	3,0 %
12 Vest-Agder	3,3 %
13 Telemark	4,8 %
14 Buskerud	5,2 %
15 Oppland	5,2 %
16 Hedmark	4,8 %
17 Akershus	4,4 %
18 Oslo	0,4 %
19 Vestfold	3,7 %
20 Østfold	3,0 %

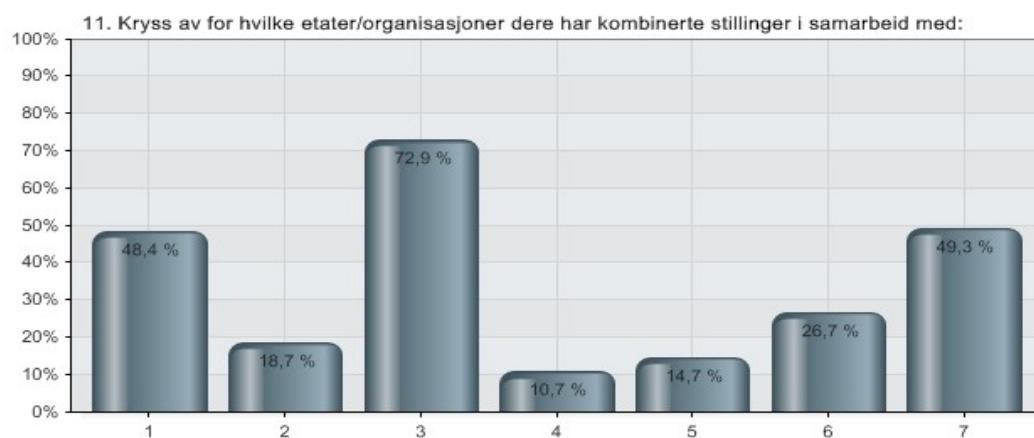
2. Kulturskolens forankring i kommunen

Alternativer	Prosent
1 Skole/oppvekst-etaten	35,5 %
2 Kulturetaten	42,9 %
3 Annet, spesifiser her	21,6 %

I alternativet "annet" er det et overveiende antall svar som angir kulturskolens forankring i en felles kultur- og skoleetat, eller i en egen enhet.

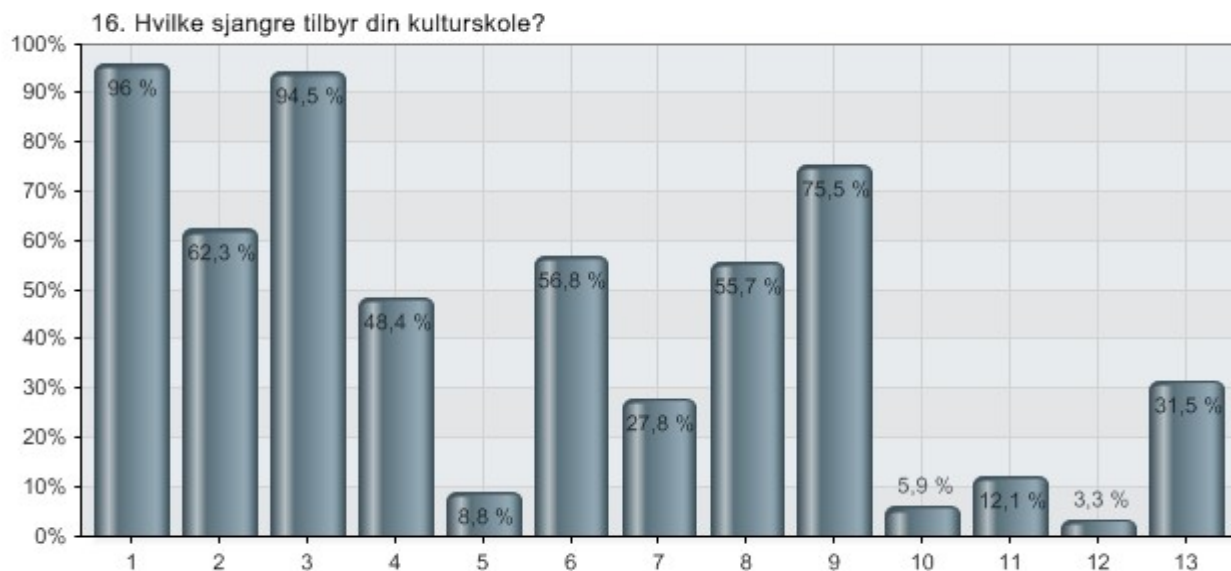
3. Kombinerte stillinger

Alternativer	Prosent
1 Fritidskulturlivet	48,4 %
2 Videregående skole	18,7 %
3 Grunnskole	72,9 %
4 SFO	10,7 %
5 Barnehage	14,7 %
6 DKS	26,7 %
7 Annet, spesifiser her	49,3 %

I alternativet "annet" er det en stor majoritet som angir samarbeid med annen kulturskole eller med kirken i egen kommune.

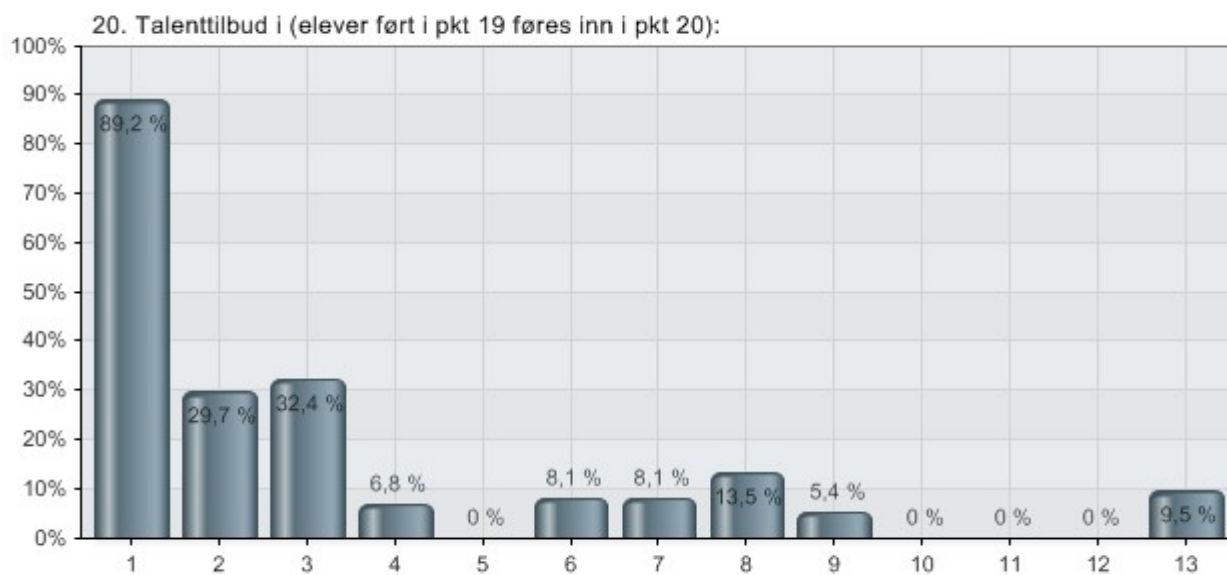
4. Sjangrebredde

Alternativer	Prosent
1 Musikk - klassisk	96,0 %
2 Musikk - jazz/blues	62,3 %
3 Musikk - pop/rock	94,5 %
4 Musikk - folkemusikk	48,4 %
5 Musikk - etnisk musikk	8,8 %
6 Teater/Drama	56,8 %
7 Dans - klassisk	27,8 %
8 Dans - jazz/moderne	55,7 %
9 Visuelle kunsthøgskole / kunst og håndverk	75,5 %
10 Litteratur (skrive/lese)	5,9 %
11 Film/video/media	12,1 %
12 Nysirkus	3,3 %
13 Annet, spesifiser her	31,5 %

I alternativet "annet" angir de fleste tilbud i "randsonen" av de allerede angitte alternativene, men en liten overvekt i musikkssjangeren.

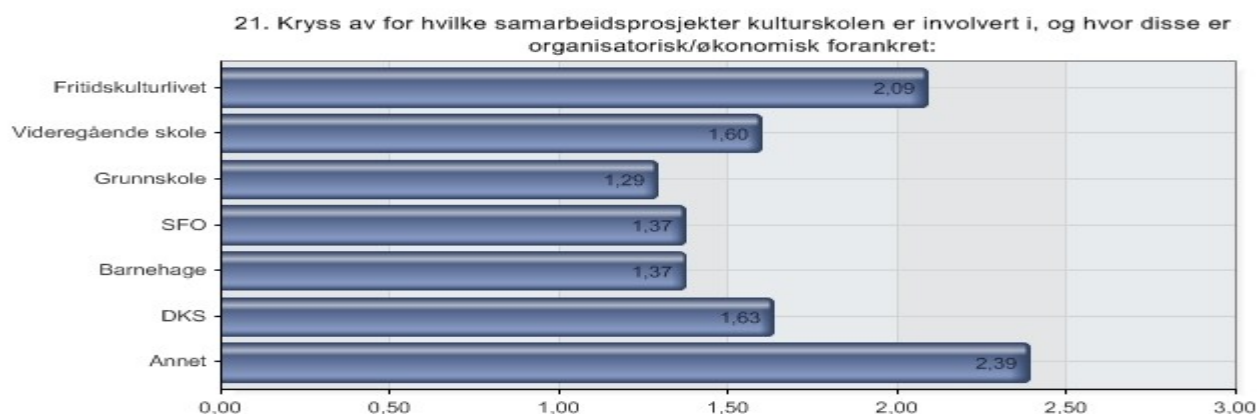
5. Talenttilbud

Alternativer	Prosent
1 Musikk - klassisk	89,2 %
2 Musikk - jazz/blues	29,7 %
3 Musikk - pop/rock	32,4 %
4 Musikk - folkemusikk	6,8 %
5 Musikk - etnisk musikk	0,0 %
6 Teater/Drama	8,1 %
7 Dans - klassisk	8,1 %
8 Dans - jazz/moderne	13,5 %
9 Visuelle kunsthøgskole / kunst og håndverk	5,4 %
10 Litteratur (skrive/lese)	0,0 %
11 Film/video/media	0,0 %
12 Nysirkus	0,0 %
13 Annet, spesifiser her	9,5 %

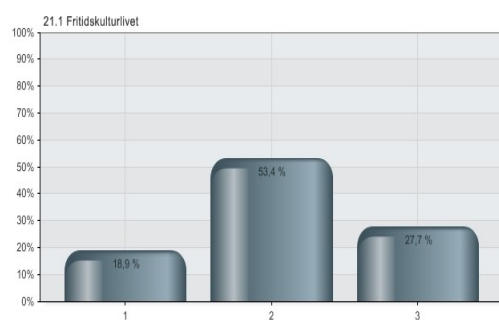
I alternativet "annet" har 6 av 7 respondenter avgitt svar som egentlig hører inn under en av musikkssjangrene.

6. Samarbeidsprosjekter

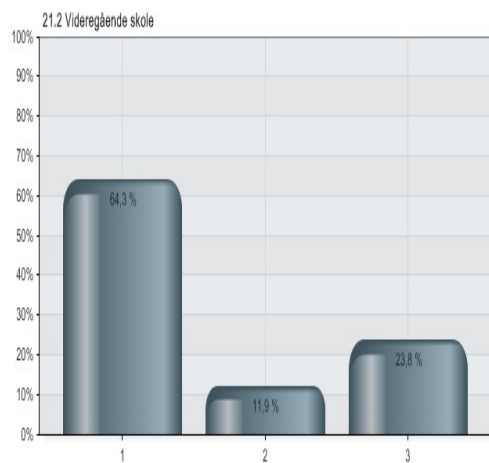
Alternativer	N
1 Fritidskulturlivet	206
2 Videregående skole	42
3 Grunnskole	201
4 SFO	81
5 Barnehage	99
6 DKS	160
7 Annet	72

21.1 Kryss av for hvilke samarbeidsprosjekter kulturskolen er involvert i, og hvor disse er organisatorisk/økonomisk forankret: - Fritidskulturlivet

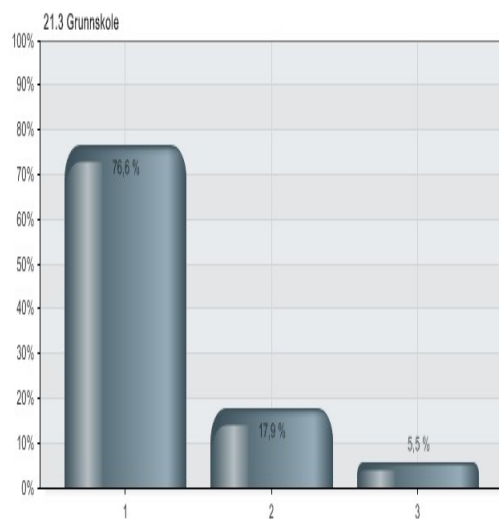
Alternativer	Prosent
1 Skole/utdanningsetat	18,9 %
2 Kulturetat	53,4 %
3 Annet	27,7 %

21.2 Kryss av for hvilke samarbeidsprosjekter kulturskolen er involvert i, og hvor disse er organisatorisk/økonomisk forankret: - Videregående skole

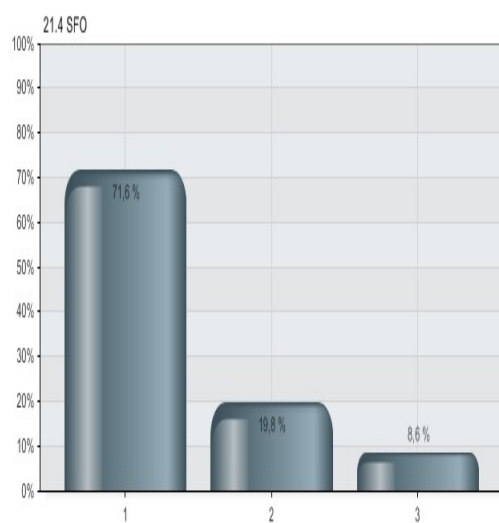
Alternativer	Prosent	
1 Skole/utdanningsetat	64,3 %	
2 Kulturetat	11,9 %	
3 Annet	23,8 %	

21.3 Kryss av for hvilke samarbeidsprosjekter kulturskolen er involvert i, og hvor disse er organisatorisk/økonomisk forankret: - Grunnskole

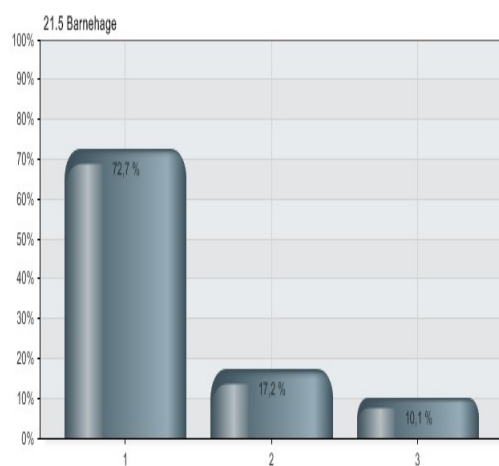
Alternativer	Prosent	
1 Skole/utdanningsetat	76,6 %	
2 Kulturetat	17,9 %	
3 Annet	5,5 %	

21.4 Kryss av for hvilke samarbeidsprosjekter kulturskolen er involvert i, og hvor disse er organisatorisk/økonomisk forankret: - SFO

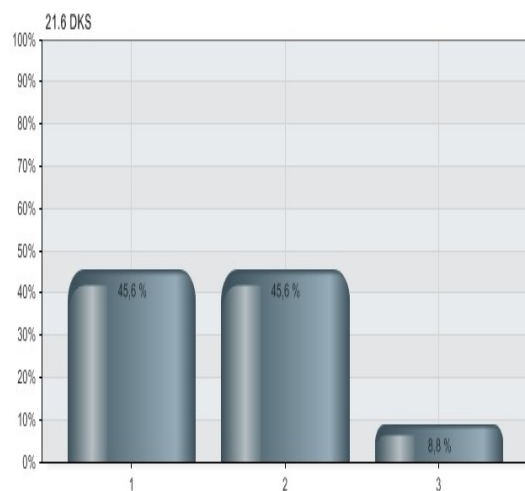
Alternativer	Prosent	
1 Skole/utdanningsetat	71,6 %	
2 Kulturretat	19,8 %	
3 Annet	8,6 %	

21.5 Kryss av for hvilke samarbeidsprosjekter kulturskolen er involvert i, og hvor disse er organisatorisk/økonomisk forankret: - Barnehage

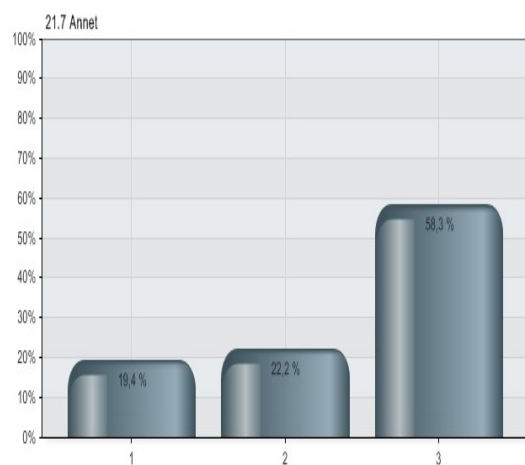
Alternativer	Prosent	
1 Skole/utdanningsetat	72,7 %	
2 Kulturretat	17,2 %	
3 Annet	10,1 %	

21.6 Kryss av for hvilke samarbeidsprosjekter kulturskolen er involvert i, og hvor disse er organisatorisk/økonomisk forankret: - DKS

Alternativer	Prosent	
1 Skole/utdanningsetat	45,6 %	
2 Kulturretat	45,6 %	
3 Annet	8,8 %	

21.7 Kryss av for hvilke samarbeidsprosjekter kulturskolen er involvert i, og hvor disse er organisatorisk/økonomisk forankret: - Annet

Alternativer	Prosent	
1 Skole/utdanningsetat	19,4 %	
2 Kulturretat	22,2 %	
3 Annet	58,3 %	

7. Summerte hovedfunn

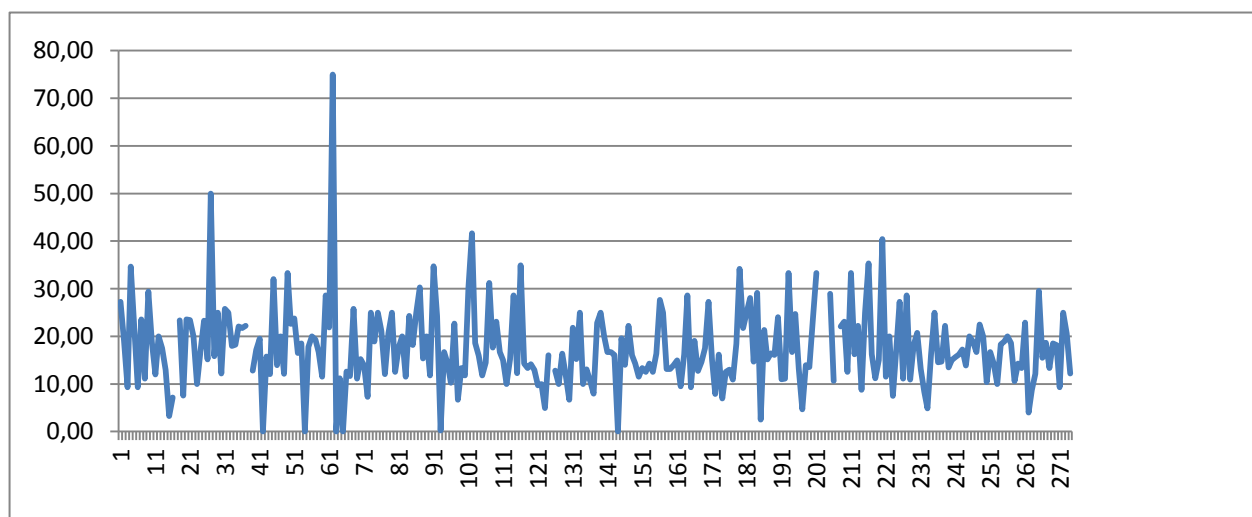
Tallene i dette avsnittet er en summering av det tallmaterialet som har blitt samlet inn i denne undersøkelsen. Da svarprosenten i denne undersøkelsen er meget høy (over 75%), har vi i oversikten ”nøkkeltall” også estimert hvordan svarene ville se ut for alle Norges 435 kulturskoler.

Nøkkeltall

	Fra undersøkelsen	For alle kulturskoler (anslag)
Undervisningsårsverk totalt	2044,5 årsverk	2715,1 årsverk
Ledelsesressurser totalt	283,9 årsverk	377,0 årsverk
Antall lærere totalt	3744 lærere	4972 lærere
Antall lærere i kombinerte stillinger	1385 lærere	1839 lærere
Antall lærere med mastergrad / hovedfag	824 lærere	1094 lærere
Antall lærere med bachelorgrad	1788 lærere	2374 lærere
Antall lærere med annen relevant fagutd.	629 lærere	835 lærere
Antall lærere uten formell kompetanse	547 lærere	726 lærere
Antall elever totalt	82.385 elever	109.407 elever
Antall funksjonshemmede elever	1304 elever	1731 elever
Antall elever med talenttilbud	541 elever	718 elever

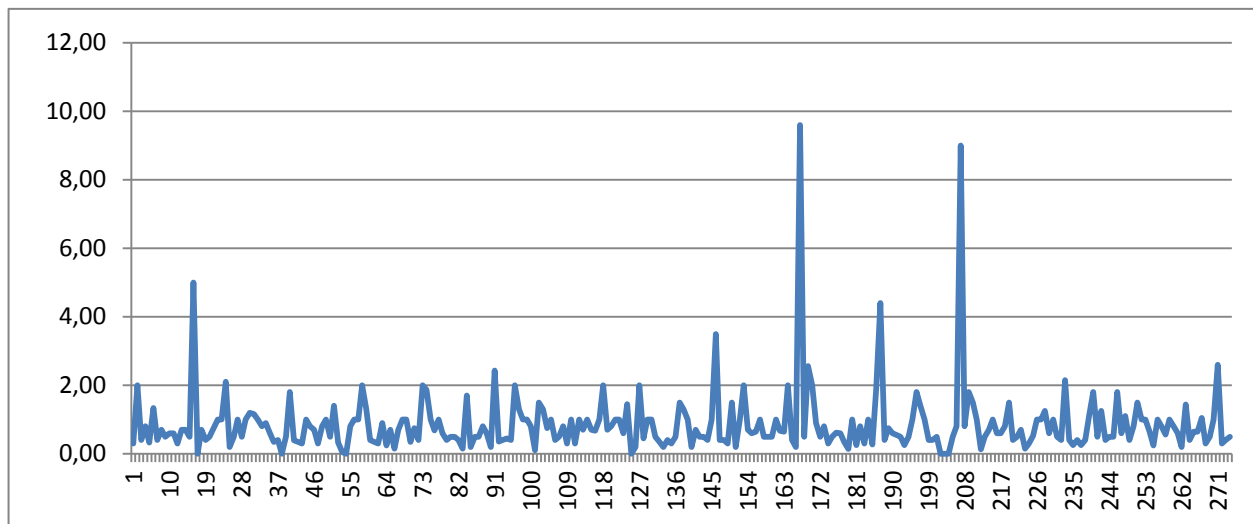
Å finne tall i kulturskolene, og å regne på disse tallene, kan være en utfordring, og feilkilder finnes. For eksempel kan en i forskjellige systemer finne helt forskjellige tall for hvor mange kulturskolelærere det er i Norge. I denne undersøkelsen har vi kommet fram til nesten 5000 lærere. Det er høyst sannsynlig et noe for høyt tall, flere av disse er nok registrert i flere kulturskoler. Dette problemet kommer enda klarere fram om vi ser på tallene fra GSI (Grunnskolenes informasjonssystem). Der finner vi 6257 lærere. Motsatt kommer KS fram til at vi har 2949 kulturskolelærere. Legger vi til de kommunene som står utenfor KS, summerer dette seg opp til 3131 lærere. Et rimelig korrekt anslag ligger nok etter vårt syn på rundt 4000 kulturskolelærere.

Ledelsesressurs per undervisningsårsverk, i prosent

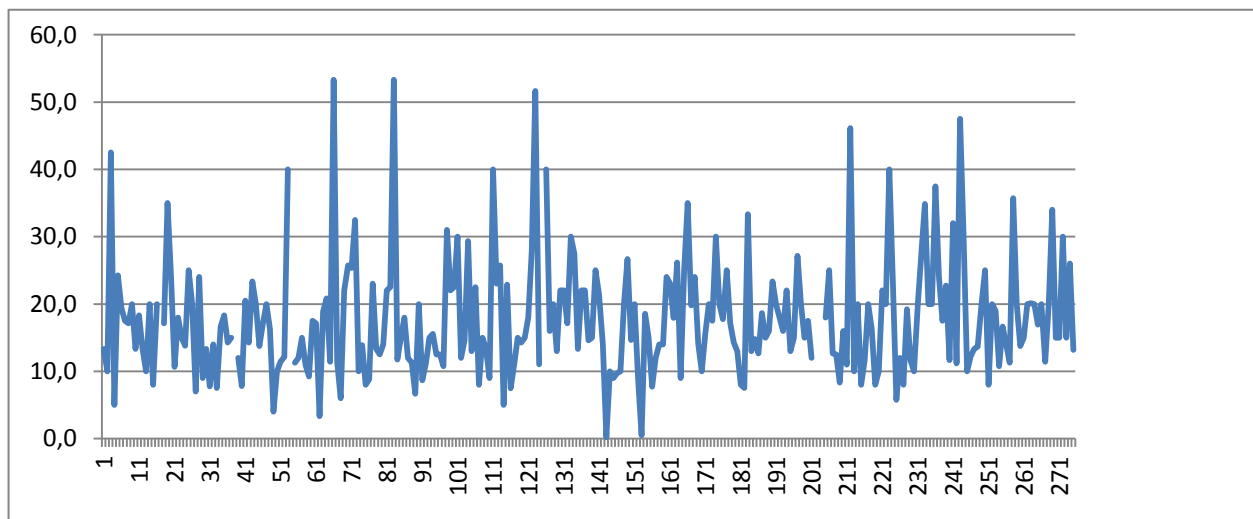
I gjennomsnitt bruker norske kulturskoler 13,9 prosent årsverk til ledelse per undervisningsårsverk. Medianen er 16,2 prosent.

Ledelsesressurs per kulturskole, i årsverk

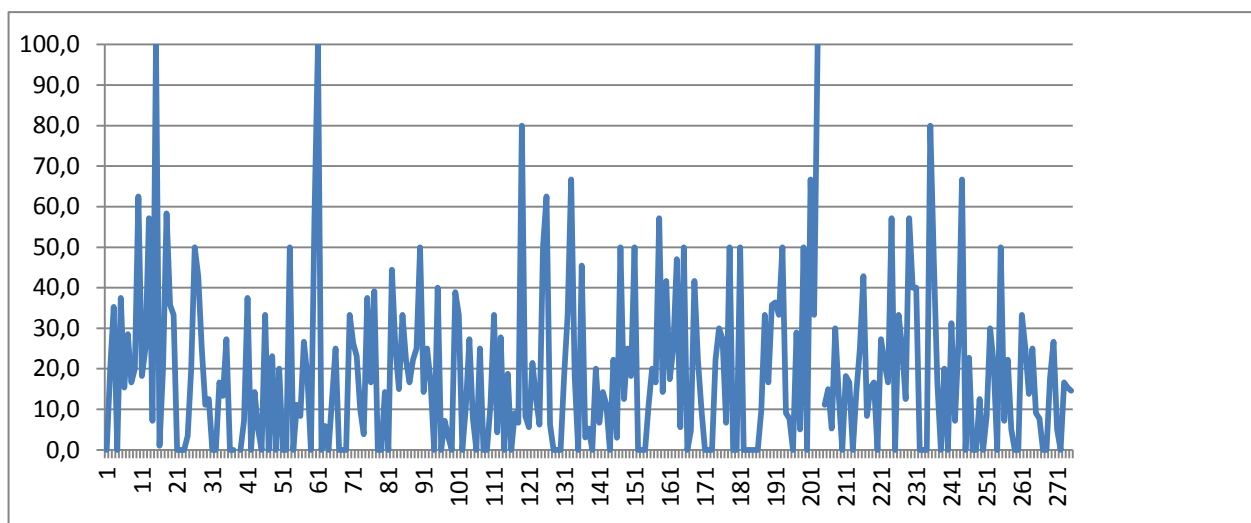

I gjennomsnitt bruker norske kulturskoler 85 prosent årsverk til ledelse per kulturskole. Medianen er 65 prosent.

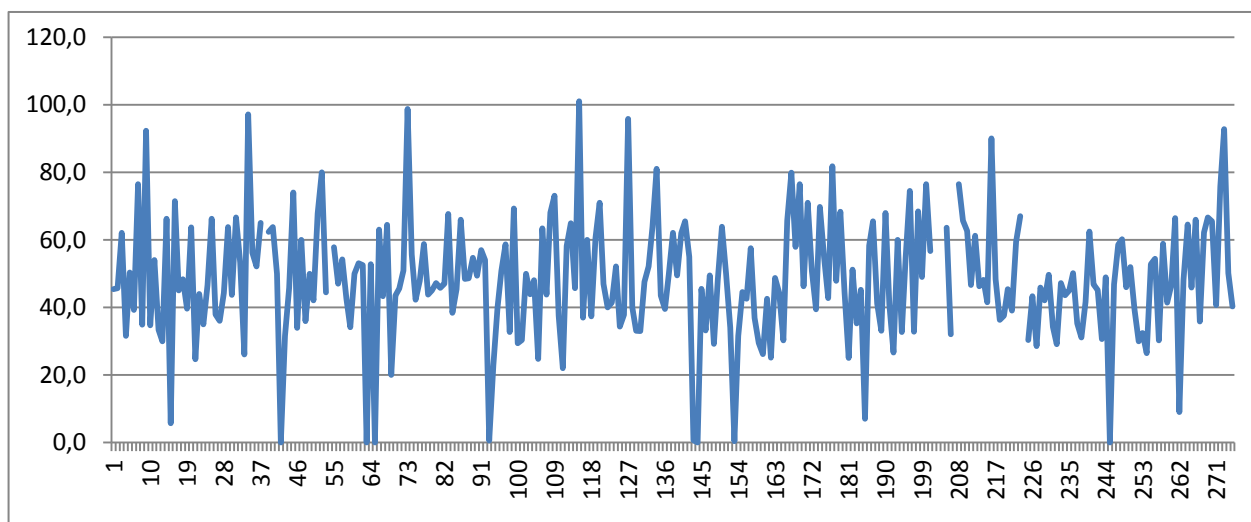
Antall lærere per ledelsesressurs

Det gjennomsnittlige antall lærere pr ledelsesårsverk er på 13,2 lærere. Medianen er på 16 lærere.

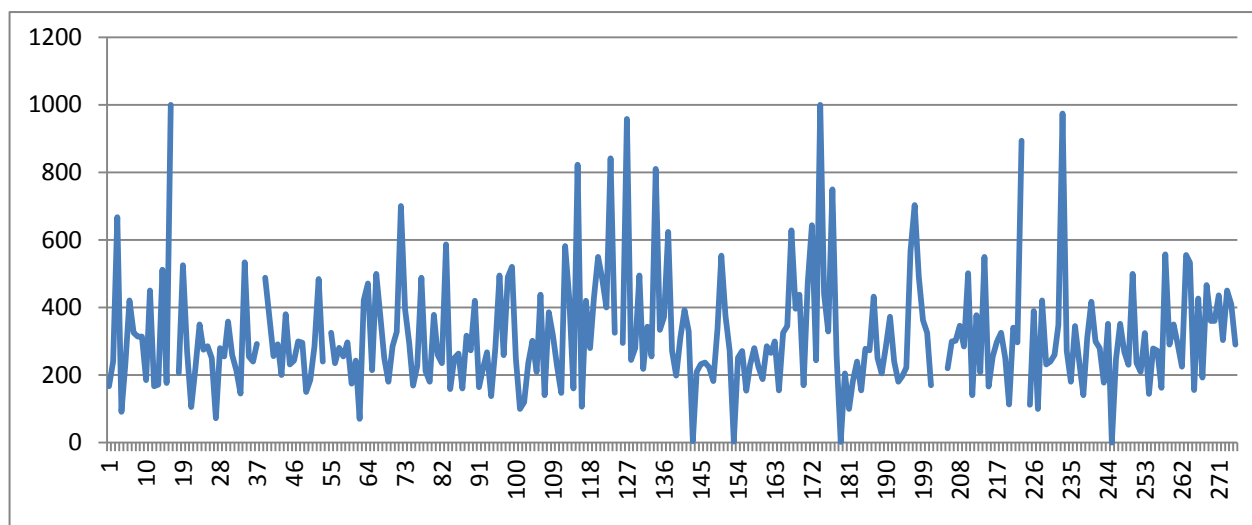
Andel lærere uten formell kompetanse, i prosent av lærerstaben.

Den gjennomsnittelige andelen lærere uten formell kompetanse er på 14,6 %. Medianen er på 14,3 %.

Antall elever per undervisningsårsverk

Det gjennomsnittelige antallet elever per undervisningsårsverk er 40,3 elever. Medianen er 47,0 elever.

Antall elever per ledelsesressurs

Det gjennomsnittlige antallet elever per ledelsesressurs er 290 elever. Medianen er 280 elever.

8. Konsekvenser av endringer

Stortingets fjerning av de øremerkede midlene

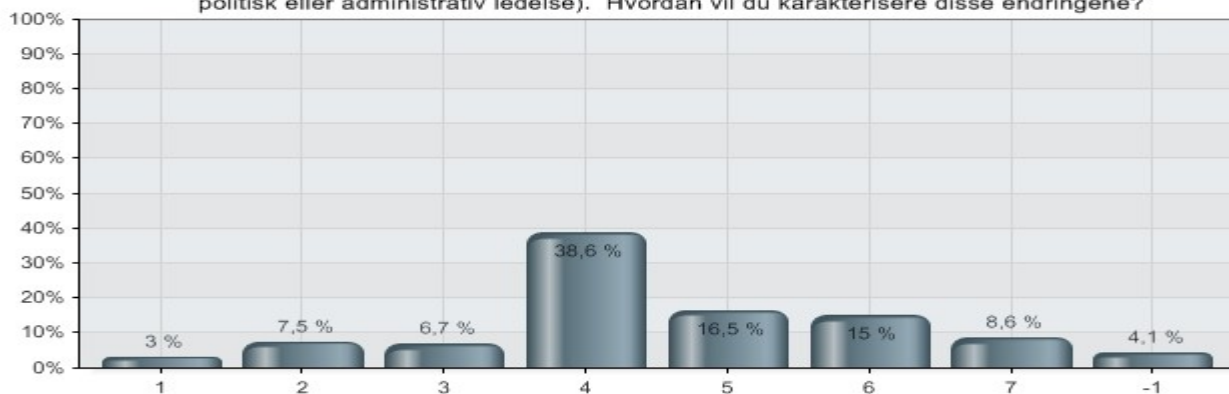
25. I 2003 fjernet Stortinget de øremerkede midlene til kulturskolene og maksprisen på elevbetalingen. Hvordan vil du karakterisere konsekvensene av denne endringen i din kommune?

Alternativer	Prosent
1 Svært positiv	0,4 %
2 Positiv	0,7 %
3 Litt positiv	2,2 %
4 Ingen endring	25,5 %
5 Litt negativ	28,4 %
6 Negativ	17,3 %
7 Svært negativ	17,7 %
-1 Vet ikke	7,7 %

Endringer i egen kommune

26. I mange kommuner har det også skjedd endringer i det siste året (Budsjett, organisering, skifte av politisk eller administrativ ledelse). Hvordan vil du karakterisere disse endringene?

Alternativer	Prosent
1 Svært positiv	3,0 %
2 Positiv	7,5 %
3 Litt positiv	6,7 %
4 Ingen endring	38,6 %
5 Litt negativ	16,5 %

6	Negativ	15,0 %	
7	Svært negativ	8,6 %	
-1	Vet ikke	4,1 %	

*Ordfører sa: "Kulturskolen er kommunens diamant!".
Vi trekkes fram i alle sammenhenger.
Det er ikke aktuelt å kutte hos oss. Fantastisk!*

63,4 % av kulturskolene melder om negative konsekvenser av Stortingets fjerning av de øremerkede midlene i kulturskolene og fjerningen av makspris på elevbetalingen i 2003. 3,3 % sier at dette var en positiv endring, men av disse 3,3 % er et kun 1,1 % som karakteriserer endringen som positiv (0,7 %) eller svært positiv (0,4 %). Når det gjelder hvordan endringer i egen kommune har innvirket på driften er ikke resultatene like negative, selv om vi også her har klar overvekt av negative resultater av eventuelle endringer.

Av tilbakemeldingene kan vi konkludere med at endringene i 2003 har ført til en eller flere av følgende negative konsekvenser:

- Økte skolepenger, som igjen har ført til ekskludering av enkelte grupper elever.
- Lengre ventelister, som har ført til at mulige talenter ikke får plass, og potensielle elever som ikke orker å vente i opptil flere år på en elevplass.
- Nedskjæringer i budsjettene, som har ført til dårligere tilbud til elevene, mindre tid til hver elev, større grupper, små muligheter til innkjøp av utstyr og forbruksmateriell og oppsigelse av personale.
- En mangel av statlige føringer som kunne ha gitt den enkelte kommune en retning og en minstestandard på hvordan en kulturskole skal driftes og hvordan tilbudet til brukerne skal se ut.

I den enkelte kommune ser det ut til at det er en sterk sammenheng mellom den status og posisjon kulturskolen har blant kommunens politikere og sentraladministrasjon, den estetiske bevisstheten og kulturkompetansen blant disse, og kulturskolens budsjetter og kulturskolerektors handlingsrom. De kulturskolene som har etablert en høy profil og en goodwill blant politikere og i rådmannsstaben har til en viss grad maktet å kompensere for de mange negative konsekvensene av Stortingets vedtak i 2003.

Skal vi forsøke med en overordnet konklusjon for dette punktet, tror vi at det er grunnlag for å si at det negative som er påført kulturskolene de siste årene er et resultat av sentrale myndigheters prioriteringer, og at det positive som har skjedd er fruktene av eget målrettet arbeid i den enkelte kulturskole og i den enkelte kommune.

*Kommuneøkonomien er drepende for vårt skoleslag!
De fleste lar være å søke plass fordi det er nytteløst lange ventelister!
Er ekstremt skuffet over at de rød-grønne ikke ser den fantastiske muligheten
de har til å lansere en satsing som kunne gitt ALLE tilbud i
nasjonens feiring i 2014!!!*

9. Synliggjøring av egen kulturskole

Vi annonserer jevnt i lokal presse og samarbeider med lokal bokhandler der vi har en større vindusutstilling som viser tilbudet vårt.

De fleste kulturskolene peker på viktigheten av å gjøre gode konserter og oppdrag, mer eller mindre som en del av en bevisst mediestrategi. Noen nevner begreper som omdømme- og alliansebygging, i svarene fra flere ligger dette implisitt som en (ubevisst?) del av kulturskolens utadrettede virksomhet. Et aktivt arbeid mot lokalavisen, en aktiv bruk av kommunens nettsider og kulturkalender, og en bevisst prioritering av å opptre på komunestyremøter er elementer som går igjen i svarene. Dog er det mange som melder om at det er vanskelig å få innpass på en eller flere av disse arenaene.

Samarbeid med andre er tydeligvis et annet viktig arbeidsområde for å synliggjøre kulturskolen. Kulturskolene har et aktivt samarbeid med blant annet følgende aktører:

- Grunnskoler, SFO, videregående skoler og barnehager.
- Den kulturelle skolesekken, og den kulturelle spaserstokken.
- Ungdommens kulturmønstring, Drømmestipendet og Norsk Kulturskoleråd.
- Bibliotek, kirken, eldresenter og asylmottak.
- Distriktmusikere, landsdelsmusikere og Forsvarets musikk.
- Det frivillige kulturlivet, kor, korps, orkestre, kunstforeninger og teaterlag.
- Festivaler.
- Vennskapskommuner i utlandet, musikk og/eller kulturskoler i andre kommuner og/eller i andre land.

Andre viktige tiltak for å bedre synliggjøringen er:

- Egne lærerkonserter.
- Facebookgrupper.
- Egne informasjonsblad, egne CD-produksjoner og egne filmproduksjoner.

I tillegg påpekes viktigheten av å yte god service til elever og foresatte, og en gjennomgående høy kvalitet på tjenestetilbudet.

Svarene karakteriseres av at det er mye kreativitet og fantasi i kulturskolene, at mange har store ambisjoner på egne vegne, og at det gjøres mye godt arbeid. Ikke mange har en medie- eller informasjonsplan, selv om flere kulturskoler relativt enkelt kunne ha etablert en slik plan.

10. Strategier for å øke synligheten

Forutsigbarhet og økte rammevilkår er nøkkelord.

”Mer av det vi allerede gjør!” Det kan være en hovedkonklusjon under dette punktet. Flere konserter, flere oppdrag, flere samarbeidsprosjekter osv, osv. Flere nevner også – enten direkte eller underforstått – at de ønsker en bedre mediestrategi og/eller en informasjonsplan, og en økt synliggjøring på flere plattformer blant annet i sosiale medier som facebook, youtube og twitter. Overraskende mange peker på overordnede grep og rammebetingelser som en begrensende faktor for kulturskolens muligheter til å være mer synlig eller hørbar. - Mangelen på (øremerkede) statlige midler og overordnet statlige retningslinjer nevnes av mange.

Andre momenter som nevnes er å profilere lærerne som utøvere, å få bort ventelistene og utvide antall elevplasser, en bevisstgjøring av politikere og administrasjon, økte stillingsressurser, heltidsstillinger for lærere og rektor, muligheten til å tilby undervisning på dagtid, bedre og mer tilpassede lokaler og flere tilbud i flere uttrykk og sjangre.

Oppsummert kan mye sies i to ord, slik en kulturskolerektor gjør i sitt svar: ”Meir pengar!”.

Begeistrede elever er den beste reklamen :-)

11. Framtidstanker

Åpent opptak

Øverst på lista over hva som er ønskelig i framtida kommer å bedre tilbudet, både i antall elevplasser, i antall uttrykk og sjangre, og i kvalitet. Åpent opptak, fjerning av ventelistene og økning av dekningsgraden er noe som går igjen, spesielt som det høyest prioriterte tiltaket. Omtrent like høyt kommer ønsker om å gi et talenttilbud til flere, og/eller å gi den enkelte elev mer undervisningstid.

Litt lengre ned, men stadig høyt prioritert, kommer ønsket om å bedre situasjonen for lærerne. Større og flere stillinger, kurs og etterutdanning og bedre tid til pedagogisk ledelse og samhandling er viktige tiltak for mange.

Nedover i prioriteringslista ser vi flere ønsker om å utvide samarbeidsmodellene, å finne flere og mere egnede undervisningslokaler, samt å kjøpe inn flere og bedre instrumenter.

Nytt piano

